

T. C.
KALKINMA BAKANLIĞI

**ONUNCU 2014
KALKINMA 2018
PLANI**

TURİZM

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

2023

T. C.
KALKINMA BAKANLIĞI

ONUNCU 2014
KALKINMA 2014
PLANI 2018

TURİZM

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

ANKARA 2014

ISBN 978-605-4667-59-8

YAYIN NO: KB: 2859- ÖİK: 713

Bu çalışma Kalkınma Bakanlığının görüşlerini yansıtmaz.
Sorumluluğu yazara aittir. Yayın ve referans olarak kullanılması
Kalkınma Bakanlığının iznini gerektirmez.

Bu yayın 500 adet basılmıştır.

ÖNSÖZ

Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 2 Temmuz 2013 tarihinde kabul edilmiştir.

Plan, küresel düzeyde geleceğe dönük risklerin ve belirsizliklerin sürdüğü, değişim ve dönüşümlerin yaşandığı, yeni dengelerin olduğu bir ortamda Türkiye'nin kalkınma çabalarını bütüncül bir çerçevede ele alan temel bir strateji dokümanıdır.

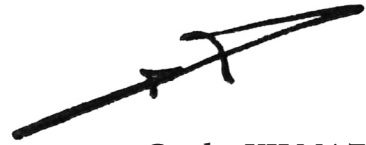
Ülkemizde kalkınma planlarının hazırlık aşamasında yürütülen Özel İhtisas Komisyonları çalışmaları çerçevesinde 50 yılı aşkın katılımcı ve demokratik bir planlama deneyimi bulunmaktadır. Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kesimi temsilcileri ile akademik çevrelerin bir araya geldiği özel ihtisas komisyonu çalışmaları, 2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı hazırlıklarında da çok önemli bir işlevi ifa etmiştir.

5 Haziran 2012 tarihinde 2012/14 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle başlatılan çalışmalar çerçevesinde makroekonomik, sektörel, bölgesel ve tematik konularda 20'si çalışma grubu olmak üzere toplam 66 adet Özel İhtisas Komisyonu oluşturulmuştur. Ülkemizin kalkınma gündemini ilgilendiren temel konularda oluşturulan Komisyonlarda toplam 3.038 katılımcı görev yapmıştır.

Bakanlığımızın resmi görüşünü yansıtmamakla birlikte; Özel İhtisas Komisyonları ve Çalışma Gruplarında farklı bakış açıları ile yapılan tartışmalar ve üretilen fikirler, Onuncu Kalkınma Planının hazırlanmasına perspektif sunmuş ve plan metnine girdi sağlamıştır. Komisyon çalışmaları sonucunda kamuoyuna arz edilen raporlar kurumsal, sektörel ve bölgesel planlar ile çeşitli alt ölçekli planlar, politikalar, akademik çalışmalar ve araştırmalar için kaynak dokümanlar olma niteliğini haizdir.

Plan hazırlık çalışmaları sürecinde oluşturulan katılımcı mekanizmalar yoluyla komisyon üyelerinin toplumumuzun faydasına sundukları tecrübe ve bilgi birikimlerinin ülkemizin kalkınma sürecine ciddi katkılar sağlayacağına olan inancım tamdır.

Bakanlığım adına komisyon çalışmalarında emeği geçen herkese şükranlarımı sunar, Özel İhtisas Komisyonu ve Çalışma Grubu raporları ile bu raporların sunduğu perspektifle hazırlanan Onuncu Kalkınma Planının ülkemiz için hayırlı olmasını temenni ederim.

Cevdet YILMAZ
Kalkınma Bakanı

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
KOMİSYON ÜYELERİ.....	ix
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	xi
KOMİSYON BAŞKANININ NOTU.....	xix
1. GİRİŞ.....	1
2. TURİZMDE MEVCUT DURUM ANALİZİ.....	3
2.1 Dünyada Turizm	3
2.1.1 Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)	4
2.1.2 Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD).....	5
2.1.3 Avrupa Birliği (AB)	7
2.1.4 Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC).....	8
2.1.5 Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP).....	8
2.2 Türkiye’de Turizm.....	9
2.2.1 Geçmişe Dönük Değerlendirme.....	9
2.2.2 Türkiye’de Turizm Sektörüne Sağlanan Devlet Yardımları.....	12
2.2.3 Türkiye’de Turizmin Mevcut Durumu.....	14
2.3 Dokuzuncu Kalkınma Planı Döneminin Değerlendirilmesi.....	17
3. DÜNYADA ve TÜRKİYE’DE TURİZM EĞİLİMLERİ	25
3.1 Dünyada Turizm Eğilimleri ve Tahminler.....	25
3.2 Türkiye’de Turizm Eğilimleri.....	28
3.3 Türkiye’de Turizmde Başarılı Uygulama Örnekleri.....	31
3.3.1 Mavi Bayrak.....	31
3.3.2 Yeşil Yıldız.....	31
4. TURİZMDE GZFT ANALİZİ ve REKABET GÜCÜ	
DEĞERLENDİRMESİ.....	33
4.1 Türkiye Turizminin Güçlü Yönleri	33
4.2 Türkiye Turizminin Zayıf Yönleri	34
4.3 Türkiye Turizmi İçin Fırsatlar	35
4.4 Türkiye Turizmini Tehdit Eden Faktörler.....	36
5. ONUNCU PLAN DÖNEMİ PERSPEKTİFİ.....	37
5.1 Uzun Vadeli Hedefler.....	37
5.1.1 Vizyon.....	37

5.2 Vizyona Dönük Yaklaşımlar.....	37
5.2.1 Kamu Kaynağından Yararlanma Yerine Yeni Kaynaklar Yaratmaya Yöneliş	38
5.2.2 Hizmet Zincirinde Dengeli Getiri Oranları.....	38
5.2.3 Küreselleşme ve Turizmde Sermaye Mülkiyeti.....	38
5.2.4 Firma Kârlılığı ile Birlikte Ekonomik Fayda.....	38
5.2.5 Enformasyon Sektörü Yerine Bilgi Sektörü Olmak.....	39
5.2.6 Yabancı Turist Sayısı ile Birlikte Fon Akımı ve Takibi	39
5.2.7 Kısa Dönemle Birlikte Uzun Dönem.....	39
5.2.8 Yeni Ürün Uzayı Yaklaşımı.....	40
5.2.9 Eğilimler İzlenilerek Yeni Eğilimler Yaratmak.....	40
5.3 Vizyona Dönük Temel Amaç ve Politikalar	40
5.3.1 Amaçlar	40
5.3.2 Politikalar	40
5.4 Temel Amaç ve Politikalara Dönük Öncelikler ve Tedbirler.....	40
5.4.1 Turizm Sektöründe Hedefler	41
5.4.2 Temel Amaç ve Politikalara Dönük Eylemler ve Uygulama Stratejileri	43
6. SONUÇ ve GENEL DEĞERLENDİRME	49
KAYNAKÇA.....	55
EKLER.....	59
EK I. TURİZM ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONUNDA TARTIŞILAN KONULAR, HEDEFLER ve EYLEMLER.....	59
EK II. TURİZME ÖZGÜ HİZMETLER LİSTESİ.....	74
EK III. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA GÖSTERGELERİ.....	79
EK IV. TURİZMDE GLOBAL ETİK İLKELER	82

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Turizmin GSYH'ye Katkısı	17
Tablo 2: Turizm Gelirleri, İşletme Sayısı, Yatak Sayısı.....	18
Tablo 3: 2007-2012 Dönemi Rehber Sayısı.....	19
Tablo 4: Uluslararası Turizm Hareketleri ve Turizm Gelirleri.....	21
Tablo 5: Bölgelere Göre Uluslararası Turizm Pazarı.....	21
Tablo 6: Türkiye'de Turizm Sektöründeki Gelişmeler (2007 – 2012).....	22
Tablo 7: Turizm Gideri, 2007-2012 (Giriş Yapan Vatandaşlar-Yurtiçi İkametli).....	22
Tablo 8: Sürdürülebilir Turizmin Hedefleri	33

KOMİSYON ÜYELERİ

(Başkan, Raportör ve Koordinatör hariç soyadına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.)

BAŞKAN

Prof. Dr. İbrahim BİRKAN

RAPORTÖR

Dr. Şeyda ODABAŞI

N.Serra AYTUN

KOORDİNATÖR

Hülya ÖRS

Aslı TAŞMAZ

ÜYELER

Prof. Dr. Perran AKAN

Buket AKAY

Yusuf AKGÜL

Ali AKTÜRK

Hale ALTAN

Edip ARAÇ

Esin GÜRAL ARGAT

Mustafa Kadir ATASOY

Hülya ASLANTAŞ

Seçim AYDIN

Doç. Dr. Ercan BALDEMİR

Ali Erkan BEZİRGAN

Dr. İbrahim BOZ

Doç. Dr. Düriye BOZOK

Emel BUDAK

Orhan BULDAĞ

Neşe ÇILDIK

Dr. Özen DALLI

Bülent DEMİRCİ

Dr. Tanyel Ö. ECERAL

Prof. Dr. Zeynep ENLİL

TOBB–TYD –Nurol Holding

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kalkınma Bakanlığı

Kalkınma Bakanlığı

Boğaziçi Üniversitesi

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

Deniz Turizmi Birliği

Pamukkale Turizm Derneği

TÜSİAD

MNG Turizm

Gürallar Aircraft Hotels

Başbakanlık Tanıtma Fonu

Universal Turizm Tic. A.Ş.

Anadolu Turizm İşletmecileri Derneği (ATİD)

Muğla Üniversitesi

Doğuş Holding Grubu

Bilkent Üniversitesi

Balıkesir Üniversitesi

Turist Rehberleri Birliği (TUREB)

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Belek Turizm Yatırımcıları Birliği

(BETUYAB)

Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı (TUGEV)

Türkiye Özel Sektör Havacılık

İşletmeleri Derneği (TÖSHİD)

Gazi Üniversitesi

Yıldız Teknik Üniversitesi

Yıldız ERKMEN
Doç. Dr. Zeliha ESER
Hüsnü GÜMÜŞ
Dr. Gül GÜNEŞ
Erol GÜNGÖR
Dr. Ö. Zafer GÜVEN
Ömer KARACALAR
Zafer KUTLUĞ
Zeki NUMANOĞLU
Ufuk OKAN
Doç. Dr. Bahattin ÖZDEMİR
Cem Emre ÖZKÖSE
Mısra ÖZKUŞ
Hakan ÖZTÜRK
Dr. Aykut PEKCAN
Ali RENDAN

Sema REYHAN
Sedat SERT
Mustafa SİYAHHAN
M. Enes SOY
Didem A. SUSOĞLU
Hakan TELLİOĞLU
Arzu TOKDEMİR
Prof. Dr. Cevat TOSUN
Süleyman TOY
Kübra UMAN
Arzu USALP
Pervin YALAZAN
Şahap YILMAZ
Nedim ZURNACI

Kalkınma Bakanlığı
Başkent Üniversitesi
Kültür ve Turizm Bakanlığı (E)
Atılım Üniversitesi
Türkiye Çevre Eğitim Vakfı
Dumlupınar Üniversitesi
Deniz Turizm Birliği
D-Marin Doğu Marinalar Grubu
Yollar Türk Milli Komitesi
Antalya Büyükşehir Belediyesi
Akdeniz Üniversitesi
Ekonomi Bakanlığı
TÜSİAD
Alibey Hotels and Resorts
Bilkent Üniversitesi
Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
(TÜRSAB)
İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Bilkent Üniversitesi
Kalkınma Bakanlığı
Kültür ve Turizm Bakanlığı
SETUR
Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)
Gazi Üniversitesi
Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA)
Türkiye Otelciler Federasyonu (TÜROFED)
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Lütfi Kırdar Kongre Merkezi
Milli Eğitim Bakanlığı
Kırsal Turizm Derneği

YÖNETİCİ ÖZETİ

Ülkelerin ihracat gelirlerinde önemli yere sahip olan turizm sektörü, 2012 yılında dolaylı ve doğrudan etkilerle birlikte küresel yıllık hâsılanın yüzde 9'unu, dünyadaki genel mal ve hizmetler ihracatının ise yüzde 6'sını oluşturmuştur. Dünyada her 11 kişiden 1'i turizm sektöründe istihdam edilmektedir. Özellikle 2008-2009 yıllarında başlayan ve devam eden ekonomik belirsizlikler, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki politik değişimler ve Japonya'daki deprem, uluslararası turizmde olumsuz etkilerini önemli ölçüde hissettirmiş olmasına rağmen, tüm dünyada 2011 yılında 995 milyon olan turist sayısı, 2012 yılında yüzde 4 oranında bir artış ile 1,035 milyara ulaşmıştır.

Turizm sektöründe liberalleşme sürecinin sonucunda; turizm arz ve talebinin küreselleşmesi, müşteri profili ve tercihlerindeki farklılık ve teknolojik gelişme, birçok ülkenin ve varış noktasının aynı talep ve aynı küresel tatil bütçesi için rekabet edeceğini ve bu rekabetin dünya çapında küresel rekabet anlamına geleceğini göstermektedir. Dünyadaki varış noktalarının çoğu, kriz öncesi düzeylerini aşamamış, gelişmiş ekonomiler ise uzun dönemli eğilimlerin aksine, gelişmekte olan ekonomilerden daha fazla büyüme göstermişlerdir.

Küresel turizm pazarında başlıca iki eğilim gözlenmektedir:

1. Kitle turizminin ve dolayısı ile kitle yönelimli pazarlama tekniklerinin yerine kişisel ilgi alanı yönelimli bireysel pazarlama tekniklerinin ortaya çıkması,
2. Giderek artan sayıda turistin seyahatini özel ilgi alanlarına göre planlamaları, tarihi ve kültürel miras ile çeşitli sanatsal ve kültürel aktivitelerin önemli seyahat nedenleri arasında yer almasıdır.

Yukarıda belirtilen eğilimler teknolojik gelişmelerle desteklenmekte, böylece daha örgütsüz ve esnek olan alternatif turizm türlerine yönelim artmaktadır. Geleneksel turist tipinden farklı olarak ortaya çıkan ve post-turist olarak adlandırılan bu turist tipi, daha deneyimli, daha bilgili, daha bağımsız ve ziyaret ettiği yer konusunda da bir o kadar seçici olmaktadır. Değişen turist profili açısından dikkati çeken bir diğer eğilim de sağlıklı ve sürdürülebilir yaşam biçimi ilkesini benimsemiş tüketici hareketidir. Yükselen bu eğilim karşısında artık bir çok konaklama tesisi çevreye duyarlılığı ve ekolojik sürdürülebilirliği dikkate aldıklarını, Green Key, EU Eco-Label, Green Globe gibi benzeri programlara dahil olarak kanıtlamaya çalışmakta, enerji tüketimini en aza indirecek yöntemleri benimseyen tesisleri tercih etmektedirler. Turizm stratejileri belirlenirken ortaya çıkan bu yeni eğilimlerin dikkatle değerlendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de turizm, planlı dönem öncesi (1923-1963) ve planlı dönem (1963'ten günümüze) olarak iki döneme ayrılabilir. Turizm ile ilgili gelişme, planlı dönem öncesinde sınırlı olmakla birlikte, devletin gündeminde yer almıştır. 1953'te yürürlüğe giren "Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu" yerli ve yabancı yatırımcılar için vergi indirimleri ile bazı teşvik unsurlarını içermekle birlikte, turizm sektöründeki asıl gelişme, planlı dönemdedir. Devletin politik tercihleri, planlı dönem öncesinde de planlı dönemde de turizm

ile yakından ilişkilidir. Turizm açısından önemli bir potansiyele sahip olan Türkiye’de 1970–1982 yılları arasında devlet desteği ile yönlendirilen turizm sektörü, 1982’den günümüze kadar geçen sürede, özel önem taşıyan sektör olarak değerlendirilmiş, 1986-1989 döneminde, Turizm Teşvik Yasası’nın, Yatırımların, Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin ve İşletmelerin Teşvik Edilmesine İlişkin Karar’ın, Yabancı Sermaye Yasası’nın, 32 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Kararı’nın ve Kurumlar Vergisi ile Katma Değer Vergisi’ne ilişkin yasanın tanıdığı teşviklerin tümünden bir arada yararlanabilme gibi önemli bir yatırım fırsatı yakalamıştır.

2012 yılında, il gruplarının 6 bölgede değerlendirildiği, “İl Bazlı Bölgesel Teşvik” sistemine geçilmiş ve illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi dikkate alınarak, vergi indirimi, sigorta primi işveren hissesi, faiz desteği konularında değişen süre ve oran uygulamaları başlatılmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenen “Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri”nde yapılacak turizm yatırımları “öncelikli yatırımlar” olarak kapsama alınmıştır.

Özetle, Türkiye’de, turizm yatırımlarının teşviki ile ilgili olarak devlet tarafından;

- 1985-1991 yılları arasındaki Kaynak Kullanımı Destekleme Primli Dönem,
- 1991-1992 yılları arasındaki Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kaynaklı Kredi Dönemi,
- 1992-1994 yılları arasındaki Fon Kaynaklı Kredi Dönemi,
- 1995-2009 yılları arasında Genel Teşvik Sistemi Dönemi,
- 2009-2011 yılları arasında, Bölgesel-Sektörel Teşvik Sistemi, Büyük Proje Teşvik Sistemi, Genel Teşvik Sistemi olmak üzere 3 ana bileşenden oluşan Dönem olmak üzere turizm yatırımlarına çeşitli destekler sağlanmıştır.
- 2011’den günümüze, Bölgesel-Sektörel Teşvik Sistemi, Büyük Proje Teşvik Sistemi, Genel Teşvik Sistemi, Stratejik Yatırımların Teşviki olmak üzere dört ana bileşenli, “İl Bazlı Bölgesel Teşvik” sistemi kapsamında gelişmişlik sırasına göre belirlenen 6 bölgede turizm yatırımlarına çeşitli destekler sağlanmaktadır.

Son yıllarda ülkemizde yeni bir turizm türü olarak gündeme gelmeye başlayan sağlık turizminde; pazara giriş, yurtdışı tanıtım, yurtdışı birim açma, belgelendirme ve danışmanlık desteklerinin yanı sıra vergi indirimleri de uygulanmaktadır.

Yıllar itibarı ile yatırım teşvikleri açısından değerlendirildiğinde; nakit destek unsuru ihtiva eden Kaynak Kullanımı Destekleme Primi Destekli Belgelerin verildiği 1985-1991 yılları arasındaki dönem, toplam yatırım tutarının en fazla olduğu dönemdir. Ayrıca, 1991-1994 yılları arasındaki kredi ihtiva eden, Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kaynaklı ve Fon Kaynaklı Kredili Belgelerin verildiği dönemde de, yatırım tutarları oldukça yüksek olmuş ve belirtilen yıllar arasında toplam yatak kapasitesinde önemli artışlar gözlenmiştir.

2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, 1982 yılından itibaren turizm yatırımlarının teşvik ve planlaması açısından önem taşımış, söz konusu kanun ile turizm alan ve merkezleri ilan edilerek bu merkezlerde imar planı yapma ve onama yetkisi ile turizm amaçlı planlanan kamu arazilerinin 49 yıl süreli olarak turizm yatırımcılarına tahsisinin yanında, turizm tesislerinin sınıflandırılması ve belgelendirilmesi sureti ile niteliklerinin yönlendirilmesi ve denetlenmesi ve konaklama tesislerinin su ve elektrik gideri bedellerinin konutlara uygulanan indirimli tarifeden ödenmesi sağlanmıştır.

Türkiye’de, 1980’lerle başlayan neo-liberal politika uygulamalarının olumlu ve olumsuz sonuçları değerlendirildiğinde; turizmin, 1982 yılında yürürlüğe giren Turizmi Teşvik Kanunu’nun sektöre getirdiği düzenlemelerle önemli bir ivme kazandığı ancak, söz konusu yasa ile getirilen bazı uygulamaların mekân planlama, koruma, sürdürülebilirlik vb. kavramlarla çelişir nitelikte olduğu görülmektedir. Turizm alan ve merkezlerinin ilanı, kamu arazilerinin turizm yatırımlarına tahsisi, daha sonra düşük faizli krediye dönüştürülen kaynak kullanımı destekleme primi, yatırım indirimi, gümrük muafiyeti, vergi resim harç istisnaları vb. teşvikler, sektörün gelişmesinin itici gücü olmuştur. 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu kapsamında, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ilan edilen 233 turizm merkezinin yanında 35 Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi bulunmaktadır.

Türkiye, turizme göreceli olarak sonradan katılan bir ülke olmasına rağmen, 30 yıl önce oldukça mütevazı bir konumdan başlayarak, dünya lideri olan ülkeler arasında turist girişlerinde 6., turizm gelirleri arasında 12. sıraya yükselmiştir. 1980’li yılların ikinci yarısından itibaren Türkiye’de turizm sektörünün ekonomi içerisindeki yeri hızla artmış ve ülkeye gelen yabancı sayısı Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre; 1980 yılında 1.288.000 iken, 2012 yılında 31.782.832 kişiye; turizm geliri ise 1980 yılında Merkez Bankası verilerine göre 326 milyon ABD Doları iken, 2012 yılında TÜİK verilerine göre 29.351.446 ABD Dolarına; turizmin GSMH içerisindeki payı 1980’de yüzde 0,6 iken, 2012 yılında yüzde 3,7’ye ve ihracat gelirleri içerisindeki payı ise 1980’de yüzde 12,2 iken 2012 yılında yüzde 15,4’e ulaşmıştır.

Ayrıca, turizm sektörü, 9. Kalkınma Planı döneminde, yarattığı katma değer, istihdam ve döviz geliri bakımından, Türkiye ekonomisinde önemli atılım gösteren sektörlerden birisi olmuş, turist sayısı ve turizm gelirleri açısından pazar payı artarak turistlerin ortalama kalış sürelerinde de artış eğilimi görülmüştür.

2007 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan işletme belgeli yatak kapasitesi 532.262 ve yatırım belgeli yatak kapasitesi 254.191 olmak üzere toplam yatak kapasitesi 786.453 iken, 2012 yılında 706.019 işletme belgeli ve 273.877’si yatırım belgeli olmak üzere toplam yatak kapasitesi 979.896’ya ulaşarak 9. Kalkınma Planı’nda hedeflenen “950.000 belgeli yatak” sayısını aşmıştır. Bununla birlikte, 2007’de 399.110 olan ve 2012 yılında 504.877’e yükselen belediye belgeli yatak sayısı da dikkate alındığında toplam ulaşılan yatak kapasitesi 1 milyonu aşmış ve 1.484.773 olmuştur. 2007 yılında 2.514 olan işletme belgeli tesis sayısında ise, 2012 yılında 2.870’e ulaşılmıştır. 2007 yılında 776 olan yatırım belgeli tesis sayısı, 2012 yılında 960’a ulaşmıştır. 2012 yılında yatırım belgeli

liman sayısı 16, kapasitesi 5.770, işletme belgeli liman sayısı 17, kapasitesi 7.368'dir. Yatırım belgeli 3 yat çekek yerinde 1.070 ve işletme belgeli 6 yat çekek yerinde ise 1.044 çekek yeri kapasitesi bulunmaktadır. Sektörde faaliyet gösteren seyahat acentesi sayısı ise 2007 yılında 5.184 iken 2012 sonu itibarı ile 6.912'dir.

2012 yılında ülkemizdeki turizm gelirlerinin 22,5 milyar ABD Doları (yüzde 76,8'ini) kişisel harcamalardan, 6,8 milyar ABD Doları (yüzde 23,2'sini) ise paket tur harcamalarından elde edilmiştir.

Türkiye turizm pazarı incelendiğinde, Almanya'nın birinci sırada yer aldığı görülmektedir ve 2012 yılında 5 milyondan fazla Alman turist ülkemizi ziyaret etmiştir. Almanya'nın ardından ülkemize en çok turist gönderen ülkeler sırasıyla Rusya, İngiltere, Bulgaristan, Gürcistan, Hollanda, İran, Fransa ve ABD'dir.

Dünyada sürdürülebilir küresel kalkınma ve bilgi toplumu perspektifleri, Türkiye'yi de yeni açılımlara yöneltmekte, bulunduğu coğrafya ve jeopolitik konumu itibarıyla ve AB uyum süreci boyunca iç ve dış dinamikleri değişim ve/veya dönüşüm göstermektedir. Söz konusu dinamiklerden ekonomik yapı içerisinde en önemlisi, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) önemli bir aktör olarak ortaya çıkmasıdır. Türkiye'nin yakaladığı ekonomik potansiyel ile bilgi toplumuna geçişte, KOBİ'lerin ve beşeri sermayenin, temel sürükleyici güç oluşturacağı, yeni bir paradigma olarak ülke ekonomisine yansımıştır. Turizm sektörü açısından da, özellikle çevreye duyarlı, sosyal uyumu sağlama, istihdam seviyesini yükseltme, kırsal kesimden büyük şehirlere göçü azaltma, yöresel kaynakları atıl durumdan kurtarma ve nihayetinde yöre halkının refah düzeyini artırma yeteneğine sahip sürdürülebilir yeşil pazarlama ve KOBİ ölçeğindeki yatırımlara dair politikalar önemsenmeye başlanmıştır. Bu kapsamda, özellikle doğal, tarihi ve kültürel çevrenin korunması politikası çerçevesinde Türkiye, turizmin uzun erimli çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamak üzere yeni girişimleri hızlandırma eğilimindedir.

Türkiye, turizmde 1987-1997 arasındaki on yıla isabet eden büyüme döneminde, çok hızlı yol almıştır. Kısa süreli krizlerle geçici talep duraklamaları yaşamış olmasına rağmen, Türkiye'nin turizmde büyüme döneminde gerçekleştirmiş olduğu yıllık ortalama talep artış hızı, dünya ortalamasının 4,5 katı kadar olmuştur.

Variş noktası olarak Türkiye; 1977-1987 yılları arasında başlangıç, 1987-1997 yılları arasında büyüme dönemi yaşamış, 1998'den itibaren ise olgunluk dönemine giriş sinyalleri vermeye başlamıştır. Türkiye'deki turizm ürününün olgunluk dönemine giriş sinyalleri vermesi nedeni ile ürün-yaşam eğrisi açısından talep daralmasını önlemek için talebi canlı tutacak gerekli önlemlerin alınması, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur ve yaşanmakta olan sorunlar aşağıda özetlenmektedir:

Sorunlar

1. Artan turist sayısına karşın turist başına harcama konusunda sorunlar devam etmektedir. Strateji 2023 dokümanında öngörülmesine karşın, yüksek harcama gücüne sahip hedef kitleye henüz ulaşamamıştır.

2. Konaklama kapasitesinin turizm türlerine ve bölgelere dağılımında dengesizlik alınan tedbirlere rağmen artmıştır.

3. Turizm sektöründe başlatılan belgelendirme sistemi ile ilgili uygulamalar, henüz sektörün tüm iş kollarındaki çalışanları kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmamıştır.

4. Ülke imajıyla ilgili tanıtımda bir bütünlük sağlanamamıştır.

5. Tanıtım faaliyetlerinin finansmanına özel sektörün katılma düzeyi yetersiz kalmaktadır.

6. Ürün ve hizmet kalitesinde üstünlük, turizm ürününün planlanması ve pazarlanmasındaki yaratıcı uygulamalara yönelik yaklaşım yeterli seviyede değildir.

7. Yatırımlarda, yürürlükteki turizm odaklı gelişme planlarına aykırı uygulamalara rastlanılmaktadır.

8. Yeni yatırımlarda, tüketici profilinin ve uzun vadede tüketici profilindeki değişikliklerin yeterince değerlendirilmediği ve yaratılan kapasitelerin verimli bir şekilde kullanılmadığı görülmektedir.

9. Turizmde karar sürecine katılım genişletilememiştir.

10. Küçük işletmelere uygun ortam yaratılması için önlemler yetersiz kalmaktadır.

11. Son yıllarda yaşanan yatak kapasitesindeki hızlı artış ve önemli gelişmelere rağmen, teknik altyapı konusunda eksiklikler devam etmektedir. Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı Projesi'nin (ATAK) uygulamalarının gerçekleşmesi gecikmekte, fiziksel çevrenin kirlenmesi ve turizm merkezlerinin kentleşmesi turizmi olumsuz etkilemektedir.

12. İkincil konutların pazarlanmasına ilişkin yeni ve etkili bir düzenleme bulunmamaktadır.

Amaç ve Hedefler

Amaç

Türkiye'de turizmde, nitelikli işgücü, tesis ve hizmet kalitesiyle uluslararası bir marka haline gelmek; daha üst gelir grubuna hitap edecek şekilde turizm ürün ve hizmetlerini çeşitlendirmek ve iyileştirmek; turizm değer zincirinin her bileşeninde kaliteyi artırarak sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde bölgesel kalkınmada öncü bir sektör haline gelmek temel amaçtır.

Hedef

Sektörde, doğal ve kültürel değerlerin koruma-kullanma dengesinin gözetilmesi ve nitelikten ödün vermeden sürdürülebilir bir büyümenin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda, turizm arzının niteliğinin sürekli yükseltilmesi, sektörde sürdürülebilir turizm yaklaşımının benimsenmesi, turizm ürün ve hizmetlerinin iyileştirilmesi, rekabet gücünün artırılması ve personel eğitimi öncelik taşımaktadır.

- Sağlık turizmi, kongre turizmi, kış turizmi, golf turizmi ve kültür turizmine ilişkin altyapı eksiklikleri tamamlanarak pazarın çeşitlendirilmesi ve turizm ürününe özel turizm pazarlarına hitap edecek nitelikler kazandırılması sağlanacak ve alternatif turizm türlerinin gelişimi desteklenecektir.

- Rekabet avantajı oluşturmak üzere, yeni ürünlerin arzı yoluyla sektörde eğilimler oluşturulacak, fırsatların önünde giderek “Varış Noktası Yönetimi” kapsamındaki yeni projeler hayata geçirilecektir.

- Pazarlardaki ve müşteri profilindeki gelişmeler sürekli izlenerek dış tanıtım faaliyetleri etkinleştirilecektir.

- Turizm hareketlerinin yoğunlaştığı bölgelerde yerel yönetimlerin ve halkın turizm ile ilgili kararlara katılması sağlanacaktır.

- Turizm eğitimi ile işgücü kalitesi arttırılacak, nitelikli turizm personeli ile turiste nitelikli hizmet sunumuna önem verilecektir.

- Yaygınlaşan çevreye duyarlı ve sorumlu turizm anlayışı kapsamında Türkiye’de sürdürülebilir turizm uygulamaları geliştirilecektir.

- Rekabet gücünü arttırmak için sektörde hizmet kalitesi yükseltilecektir.

- Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı güncelleştirilecektir.

- Turizm değer zincirinin her bileşeninde toplam kalite yönetiminin etkin kılınması sağlanacaktır. Bu konuda, öncelikle yüksek düzeyde nitelik hedefine yönelerek nicel hedefler uğruna nitelikten ödün vermeden sektörel büyüme gerçekleştirilecektir.

Sonuç

“Seyahat ve Turizm”, ekonominin ve yaşam tarzının en önemli faktörleri olarak yeşil büyüme sürecinin, küresel, bölgesel ve yerel düzeyde bütüncül bir parçası olacaktır. Ancak, yapısal ve kurumsal bölünmeden dolayı, bu süreçle bağlantısı, diğer sektörlerden daha az görünür olmakta ve potansiyelinden istenilen ölçüde istifade edilememektedir.

Endüstrileşmiş ve yeni gelişen ekonomilerde olduğundan daha büyük dönüşümsel bir rol oynayabilecek kapasiteye sahip olan “Seyahat ve Turizm”, küresel ekonominin doğrudan ve dolaylı etkilerle birlikte yüzde 9’unu oluşturmaktadır. Genellikle gelişmekte olan ülkelerde hizmet sektörünün ana bileşenlerinden olan, milyonlarca tüketiciyi ilgilendiren

diren ve pazarlama kanallarıyla ulaşan ve her coğrafi, demografik ve sosyal statüdeki insanı ilgilendiren turizm sektörü, başka sektörlerde olmadığı kadar hızlı bir şekilde, kırsal alandaki topluluklardan kentlere kadar birçok iş alanı yaratmaktadır.

Refah ölçüleri arasında, maddi değerlerin ötesine geçip manevi ve diğer ölçülemeyen değerler kapsamında piyasalarda alınıp satılmayan ve parasal ölçülerle tespit edilemeyen, insan hayatına, mutluluğuna ve memnuniyetine dair algılamalar da vardır. Bireyler bunlar arasında tercih yapsalar bile, söz konusu tercihlerin fiyatlandırılabilen kaynaklar olarak görülmesi mümkün değildir. Seyahat ve turizmin “Gayri Safi Milli Mutluluk” olarak adlandırılabilen yeni ölçüm yaklaşımında yüksek katma değerli bir sektör olacağı öngörülmektedir. Turizm sektörü, özellikle yükselen piyasalarda yarattığı toplum refahı yanında, bireyler arası karşılıklı ilişkileri geliştirerek istihdam yaratma etkisine katkıda bulunmaktadır. Sektörün çevresel sürdürülebilirliği de değerlendirilmesi gereken diğer bir husustur. Seyahat ve turizmin olumsuz etkilerinin çoğu, operatör, tüketici veya varış noktası süreçlerinde basit değişikliklerle giderilebilecek niteliktedir. Ayrıca, seyahat ve turizm, insanlığın refah ve mutluluk yaratmak için kullandığı en temel araçlardan ikisi olan, ticaret ve serbest zaman etkinliklerinin merkezinde yer almaktadır.

Türkiye, küresel düzeydeki gelişmelere paralel olarak, turizm sektöründe araştırma-planlama çalışmalarına ve yatırımlara önemli kaynak ayırmış ve sektör, hem kuramsal hem de uygulamada oluşan birikim ve deneyim ile belirli bir olgunluğa erişmiştir. Türkiye’de turizm endüstrisi, istikrarlı bir ortamda büyümenin sağlanması, girişimcilik ve ekonomik rekabet gücünün artırılması, insan kaynaklarının geliştirilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi, yoksullukla mücadele, bölgesel gelişme dinamiklerinin harekete geçirilmesi, iyi yönetim ve AB standartlarına ulaşma konularında en avantajlı, amaçlara ulaşmada en çok destek görecektir ve bu özelliği nedeni ile gelecekte de ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğünün avantajlı olduğu bir sektör konumunda olacaktır.

Turizm yatırımları ile ilgili yeni eğilim, rekabet gücü olan, turistlerin memnuniyetini ön plana alan, sürdürülebilir gelişme ve planlama ile küresel eğilimleri yakalayabilen, hedef planlama ve pazarlama yapabilen, çevre dostu, gelişmeye özen gösteren, özel sektör katılımını ve yaratıcılığını artırarak devletin yükünü hafifleten “stratejik planlama” türü planlama-projelendirme-yönetim sistemi oluşturan, paylaşımcı proje yönetimine önem veren uygulama stratejilerini geliştirmektir. Artan rekabet ortamında, ülkemiz geleceğinin en önemli ekonomik ve sosyal sektörlerinden biri olan turizmde, kararlar alabilmek ve uygulayabilmek için güçlü yerel sivil girişimlerin aktif olarak yer aldığı bir planlama sürecinin sektöre öncülük etmesi kaçınılmazdır.

KOMİSYON BAŞKANININ NOTU

Zengin kültürel, tarihi ve doğal değerleriyle turizm açısından önemli bir potansiyele sahip olan Türkiye'nin, bu potansiyelini, sürdürülebilirlik ilkesini göz ardı etmeden, turizmin hizmetine taşıyabilmek ciddi, bilinçli, bilimsel çalışma ve planlamayı gerekli kılmaktadır. Ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel ve teknolojik gelişmelerin izlenmesi, dış dünya ile verimli ilişkiler, turizm varlıklarının rasyonel kullanımı ve turizm gelirlerinin maksimizasyonu, ancak turizmde etkin bir planlama ile sağlanabilir.

Türkiye'de planlı dönem ile birlikte turizmde önemli gelişmeler kaydedilmiş, turizm sektöründe yerel, bölgesel ve ulusal boyutlarda politika hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için gerekli yapının oluşturulmasında etkin bir çaba gösterilmiştir.

Türkiye'nin önemli rekabet avantajına sahip olduğu turizm sektörü, bireylerin eğitim ve refah düzeyindeki yükselmeye, yenilik ve çeşitlilik talebinin artmasına, çevreye duyarlı ve sorumlu turizm anlayışının yaygınlaşmasına paralel olarak, mevcut tarih, doğa ve kültür potansiyelini, sağlıklı yaşama yönelik kaplıca, SPA ve benzeri imkânların çeşitliliğini ve sağlık altyapısını değerlendirerek rekabet avantajını daha da pekiştirecek potansiyele sahiptir.

Geçmişte; tanıtım, nitelik ve niceliğin saptanması, planlama ve benzeri tüm fonksiyonları tek başına yürüten kamu yönetimi, artık bu işlevleri sivil girişimle ortaklaşa yürütmektedir. Üyesi olmayı hedeflediğimiz Avrupa Birliği'nin ilkeleri bağlamında da sivil inisiyatiflerin ve sivil toplum örgütlerinin önemi, politikaların oluşumunda ve yönlendirilmesinde etkilerini göstermektedir.

2014-2018 dönemini kapsayacak olan Onuncu Kalkınma Planı, odaklanılacak dönüşüm alanlarını, hedef ve stratejileri ortaya koyan temel politika belgesi niteliğini taşımaktadır. Onuncu Kalkınma Planı, Türkiye'nin gelişme potansiyelinin belirlenmesinde, AB ile bütünleşme sürecinin sürdürülmesinde ve olası sorunlara ilişkin çözüm önerileri getirilmesinde, üyelik sürecinin gerektirdiği Ulusal Kalkınma Planı ve Katılım Öncesi Ekonomik Program gibi plan ve programların temel dayanağını oluşturarak, söz konusu dokümanların uyumlaştırılmasını sağlayacak planlama çalışmalarının yönlendirilmesinde önemli bir işleve sahip olacaktır. Ayrıca, plana ilişkin ilke ve politikalar diğer çalışmalara da kaynak oluşturacak temel doküman niteliği taşıyacaktır.

Onuncu Kalkınma Planı kapsamında, diğer sektörlerde olduğu gibi, turizm sektöründe de uygulanacak politikaları belirlemek üzere 27-28 Eylül 2012 tarihlerinde "Turizm Özel İhtisas Komisyonu" oluşturularak çalışmalara başlanılmış ve izleyen süreçte, 13 Kasım 2012 tarihinde bir toplantı daha gerçekleştirilerek 'Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu' hazırlanmıştır.

Hazırlık alışmaları devam eden Onuncu Kalkınma Planı'nın ve bu bağlamda turizm ile ilgili politikaların sektöre ışık tutacak nitelikte olmasının yanı sıra, uygulama ola-

nağı da bulmasını umut ediyor, Onuncu Kalkınma Planı hazırlıkları çerçevesinde kurulan ve görevini tamamlayan Turizm Özel İhtisas Komisyonu'nun seçkin üyelerine, çalışmalarına katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunuyorum.

Ankara, Ocak 2013
Prof. Dr. İbrahim BİRKAN
Turizm Özel İhtisas Komisyonu Başkanı

1. GİRİŞ

Yükselen refah düzeyine paralel olarak seyahate ayrılan gelirin ve ulaşım olanaklarının artması ile dünyanın en hızlı büyüyen sektörlerinden biri olan turizmde ülkeler arasındaki rekabet giderek artmaktadır. Liberalleşme sürecinin sonucunda, turizm sektöründe arz ve talebin küreselleşmesi, müşteri profili ve tercihlerinde değişiklik ve teknolojik gelişmelerin sektöre yansımaları şeklinde değişiklikler olmuştur. Söz konusu gelişmeler ve değişiklikler, birçok ülkenin ve varış noktasının aynı talep ve aynı küresel tatil bütçesi için rekabet edeceğini ve bu rekabetin küresel rekabet anlamına geleceğine işaret etmektedir. Ayrıca bu durum, 1990'lardan önce tur operatörlerinin egemen olduğu, arz ile yönlendirilen ve tüketicilerin çok önceden rezervasyonuna bağlı turizm piyasasından tamamen farklı bir durumdur. Böylece çok yönlü ve birkaç bilim dalını ilgilendiren bir sektör niteliğindeki turizm ile ilgili olarak birçok ülke; amaçlarında/önceliklerinde/kurumlarında ve/veya diğer uygulama araçlarında yenilik yaparak değişikliğe uyum sağlamaya çalışmaktadır.

Türkiye'deki ekonomik ve sosyal gelişmelerle, temelde merkezi hükümet tarafından devlet desteği ile yönlendirilen turizm sektörü, kamu-özel işbirliği, hatta bazı durumlarda ortaklıklar şeklinde, değişik formlara doğru dönüşüm yaşamış ve merkezi hükümetten sivil toplum kuruluşlarına kadar yeni işbirliği modelleri ortaya çıkmıştır.

Ulusal ekonominin herhangi bir sektöründe sektörel gelişme politikaları ve hedeflerinin genel ulusal gelişme politikaları ve hedefleri ile uyumlu olması ve bütünleşmesi zorunludur. Ülkemizde turizm gelişmesi de bu kapsamda ele alınmakta ve turizm:

İnsan kaynaklarının geliştirilmesi,

Sosyal refahın artırılması,

KOBİ'lerin geliştirilmesi,

Bilim ve teknoloji yeteneğinin geliştirilmesi,

Sağlıklı bir genel yerleşme düzeni ve kentleşme süreci oluşturulması,

Doğal ve tarihsel çevre değerlerinin korunması ve geliştirilmesi,

Sektörel ekonomik etkinliğin artırılması,

hedeflerini destekleyici nitelikte geliştirilmektedir.

1980'li yılların ikinci yarısından itibaren Türkiye'de turizm sektörünün ekonomi içerisindeki yeri hızla yükselmiştir. Temel göstergelerle Türkiye'de turizm sektörünün 1980-2012 yılları arasındaki gelişimi aşağıdaki gibi özetlenebilir:

(1) 1980 yılında 1.228.000 olan ülkeye gelen ziyaretçi sayısı, 2012 yılında 36.776.645 kişiye,

(2) 1980 yılında 326 milyon ABD doları olan turizm geliri, 2012 yılında 29.351.446 ABD Dolarına,

(3) Turizmin, GSMH içerisindeki payı 1980’de yüzde 0,6 iken, 2012 yılında yüzde 3,7’ye,

(4) Turizmin, ihracat içerisindeki payı ise 1980’de yüzde 12,2 iken 2012 yılında yüzde 15,4’ e ulaşmıştır.

2007-2013 yıllarını kapsayan 9. Plan döneminde, uluslararası turizmde talep daralması olmuş, dünyada yaşanan doğal afet ve salgın hastalıkların yanında, küresel ekonomik kriz, 2008 yılının ikinci yarısından itibaren, uluslararası turizm hareketlerini de olumsuz etkilemiştir. Ülkemizde de hissedilen, ancak, ziyaretçi ağırlayan diğer Avrupa ülkeleri ile kıyaslandığında; etkileri görece olarak sınırlı kalan yukarıda belirtilen olumsuzluklar nedeni ile turist girişleri dikkate alındığında 38 milyon turist olarak belirlenen 9. Kalkınma Planı hedeflerine yaklaşılması, turizm gelirleri açısından ise 36,4 milyar ABD Doları olarak öngörülen turizm geliri hedefinin gerisinde kalınması beklenmektedir.

Turizm gelirlerinin hesaplanma yöntemi dikkat çekilmesi gereken önemli bir konudur. Turizm gelirleri, çıkan yabancı ziyaretçi ve yurtdışı ikametli vatandaşlardan elde edilen verilere göre tespit edilmektedir. Dış ödemeler dengesinin bilinen, ancak bilimsel çalışmalara yeterince konu olmayan net-hata-noksan hesabında zaman, kapsam ve ölçüm hataları olabilmektedir. Bu doğrultuda, TÜİK turizm gelirlerini ve çıkış yapan ziyaretçilerin kişi başı ortalama harcamalarını 14 Şubat 2013 tarihi itibarıyla geriye dönük olarak revize etmiştir.

Turizm sektörü, 9. Kalkınma Planı döneminde, yarattığı katma değer, istihdam ve döviz geliri bakımından, Türkiye ekonomisinde önemli atılım gösteren sektörlerden birisi olmuş, turist sayısı ile turizm gelirleri açısından pazar payında ve turistlerin ortalama kalış sürelerinde artış eğilimi görülmüştür. 2007-2012 yılları arasında gelen yabancı ziyaretçi sayısı Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre 23,3 milyon kişiden, 31,8 milyon kişiye artarken, turizm geliri; TÜİK verilerine göre, 20,9 milyar ABD Dolarından 29,4 milyar ABD Dolarına yükselmiştir.

2007 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan işletme belgeli yatak kapasitesi 532.262 ve yatırım belgeli yatak kapasitesi 254.191 olmak üzere toplam yatak kapasitesi 786.453 iken, 2012 yılında 706.019 işletme belgeli ve 273.877’si yatırım belgeli olmak üzere toplam yatak kapasitesi 979.896’ya ulaşarak 9. Kalkınma Planı’nda hedeflenen “950.000 belgeli yatak” sayısını aşmıştır. Bununla birlikte, 2007’de 399.110 olan ve 2012 yılında 504.877’e yükselen belediye belgeli yatak sayısı da dikkate alındığında toplam ulaşılan yatak kapasitesi 1 milyonu aşmış ve 1.484.773 olmuştur. 2007 yılında 2.514 olan işletme belgeli tesis sayısında ise, 2012 yılında 2.870’e ulaşılmıştır. 2007 yılında 776 olan yatırım belgeli tesis sayısı, 2012 yılında 960’a ulaşmıştır. 2012 yılında yatırım belgeli liman sayısı 16, kapasitesi 5.770, işletme belgeli liman sayısı 17, kapasitesi 7.368’dir. Yatırım belgeli 3 yat çekek yerinde 1.070 ve işletme belgeli 6 yat çekek yerinde ise 1.044 çekek yeri kapasitesi bulunmaktadır. Sektörde faaliyet gösteren seyahat acentesi sayısı ise 2007 yılında 5.184 iken 2012 sonu itibarı ile 6.912’dir.

2. TURİZMDE MEVCUT DURUM ANALİZİ

2012 itibarıyla, toplam değeri 71,7 trilyon ABD Doları olan dünya yıllık hâsılasında ülkelerarası ticaretin hacmi 18,4 trilyon ABD Dolarıdır ve turizm ise sürdürülebilir kalkınmanın çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlarını barındıran dünyanın en büyük ticaret kategorilerinden biridir. Ülkelerin ihracat gelirlerinde önemli yere sahip olan turizm sektörü, genel mal ve hizmetler ihracatının ise yüzde 6'sını oluşturmaktadır.

Turizm açısından önemli bir potansiyele sahip olan Türkiye'de, 1980'lerle başlayan dönemin neo-liberal politikalarının turizm sektörü için benimsenen yaklaşımlarındaki olumlu ve olumsuz sonuçlar değerlendirildiğinde; 1982 yılında yürürlüğe giren 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun getirdiği düzenlemelerin sektöre önemli bir ivme kazandırdığı ancak, söz konusu kanunun bazı uygulamalarının mekân planlama, koruma, sürdürülebilirlik vb. kavramlarla çelişir nitelikte olduğu görülmektedir. Turizm alan ve merkezlerinin ilanı, kamu arazilerinin turizm yatırımlarına tahsisi, düşük faizli krediye dönüştürülen kaynak kullanımı destekleme primi, yatırım indirimi, gümrük muafiyeti, vergi resim harç istisnaları vb. teşvikler, sektörün gelişmesinin itici gücü olmuştur. Deniz-kum-güneş üçlüsünü ön plana çıkaran kitle turizmi yaklaşımı, Ege ve Akdeniz sahillerine yönlendirilmiştir. Ancak, 1980'lerden itibaren ağırlıklı olarak kitle turizmini destekleyen ve gelirleri kısa dönemde maksimize etmeyi hedefleyen politikalar, titizlikle korunması gereken doğal, tarihi ve kültürel değerlerin yeterince korunamaması ile sonuçlanmıştır.

2.1. Dünyada Turizm

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) verilerine göre, 2012 yılında uluslararası turist varışları tarihte ilk defa global olarak yüzde 4 oranında büyüyerek 1 milyar kişiyi aşmıştır. Asya ve Pasifik Bölgesi, uluslararası turist varışlarında yüzde 7'lik bir artışla diğer bölgelere göre en yüksek artışı göstermiştir.

Özellikle 2008-2009 yıllarında başlayan ve devam eden ekonomik belirsizlikler, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da oluşan politik değişimler ve Japonya'daki deprem, uluslararası turizmde olumsuz etkilerini önemli ölçüde hissettirmiş olmasına rağmen, 2007 yılında 901 milyon kişi olan uluslararası turist sayısı, 2012 yılında yüzde 14,9'luk bir artışla 1 milyar 35 milyon kişiye ulaşmıştır. Turizm geliri ise 2007 yılında 858 milyar ABD Doları iken 2012 yılında yüzde 25,3 oranında artarak 1 trilyon 75 milyar ABD Doları olmuştur. Bütün ekonomik zorluklara rağmen, 2013 yılında da benzer bir artış görülmesi beklenmekte ve bu artışın yüzde 3 ile yüzde 4 arasında olacağı öngörülmektedir. 2007-2012 döneminde, gelişmekte olan ekonomiler, gelişmiş ekonomilere oranla daha fazla büyüme göstermişlerdir.

"ITB World Tourism Monitor 2012/2013" raporuna göre, 2012 yılında turistlerin yaş ortalamasının arttığı belirtilmektedir. 55 yaş üstü seyahat edenlerin sayısı yüzde 23 oranında artmıştır. 15-34 yaş arasında seyahat edenlerin sayısı toplam seyahat edenlerin yüzde 35'ini; 35-54 yaş arası seyahat edenler ise yüzde 42'lik bir bölümünü oluşturmuş-

tur. Seyahat amaçlarına göre dağılıma bakıldığında; tatil seyahatlerinin yine hakim olduğu görülmekte, yüzde 71 oranında uluslararası tatil amaçlı seyahat, yüzde 16 oranında iş, yüzde 13 oranında ise arkadaş ve akraba amaçlı seyahatlerin gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Tatil amaçlı seyahatlerde; karayolu, demiryolu ve denizyolu ulaşımına göre havayolu ile ulaşım daha çok tercih edilmektedir. 2012 yılında seyahat satın alımlarının yüzde 54'ünün internet aracılığı ile yapılan rezervasyonlarla temin edildiği belirtilmektedir. Seyahat Acentaları aracılığıyla yapılan rezervasyonlar ise gerilemiş ve toplamdaki payı yüzde 24'e düşmüştür.

En çok turist çeken ülkelere bakıldığında, 2007 yılında ilk on ülkenin sırasıyla Fransa, ABD, İspanya, Çin, İtalya, Birleşik Krallık, Ukrayna, Türkiye, Almanya ve Meksika olarak yer aldığı, 2012 yılında ise bu sıralamanın Fransa, ABD, Çin, İspanya, İtalya, Türkiye, Almanya, Birleşik Krallık, Rusya Federasyonu ve Malezya olarak değiştiği görülmektedir.

En çok turizm geliri elde eden ülkeler incelendiğinde ise 2007 yılında ilk on ülkenin ABD, İspanya, Fransa, İtalya, Çin, Almanya, Birleşik Krallık, Avustralya, Türkiye, Avusturya şeklinde, 2012 yılında ise bu sıralamanın ABD, İspanya, Fransa, Çin, Macao (Çin), İtalya, Almanya, Birleşik Krallık, Hong Kong (Çin) ve Avustralya olarak yer aldığı görülmektedir. Çin'in Macao ve Hong Kong ile değerlendirilmesi durumunda en çok turizm geliri elde eden ülkeler arasında bu dönemde önemli bir ilerleme kaydettiği anlaşılmaktadır.

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından yapılan uzun vadeli tahminlerde (2010-2030), turizmi şekillendiren sosyal, politik, ekonomik, çevresel ve teknolojik faktörlerin geçmişte olduğu gibi gelecekte de turizmin şekillenmesinde etkili olacağı vurgulanmaktadır. Söz konusu faktörler temel alındığında, dünyadaki turist sayısının 2010 yılından 2030 yılına kadar her yıl ortalama yüzde 3,3 oranında bir büyüme göstereceği, büyüme oranının zamanla azalarak 2030 yılında yüzde 2,5'e düşeceği ve turist sayısının yıllık ortalama 43 milyon artacağı tahmin edilmektedir. 1995-2010 döneminde turist sayısındaki artış, her yıl için ortalama 28 milyondur. Bu çerçevede, uluslararası turist sayısının 2030 yılına kadar 1,8 milyar kişiye ulaşacağı tahmin edilmektedir. Başta UNWTO olmak üzere, WTTC, OECD ve turizmle ilgili diğer kuruluşlar, sektörün genel olarak büyümeye devam edeceğini, ancak büyüme hızının daha yavaş bir seyir izleyeceğini belirtmektedirler. Ekonomik büyüme, gelişmekte olan ülkelerde yoğunlaşırken, gelişmiş ülkelerin ekonomik büyümelerinin durma noktasına gelebileceği öngörülmektedir.

Uluslararası kuruluşların turizm sektörüne ilişkin yaklaşımları ve öngörülerini aşağıda özetlenmektedir.

2.1.1. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)

Dünya Turizm Örgütü'nün değerlendirmelerinde, küresel ekonomik krizin turizm sektörü üzerindeki etkileri incelenerek, krizden çıkış politikalarında turizmin rolüne de

işaret edilmekte ve bütün ülkelerde ekonomik büyüme ve gelişmede turizmin lokomotif sektör olarak görüldüğü ifade edilmektedir. Turizmin dünya ekonomisindeki rolünün daha iyi anlaşılmasına ve temel göstergelerin daha gerçekçi olmasına katkı sağlayan “Turizm Uydu Hesapları”nın uygulanmasında ülkelerin sağlıklı veri oluşturmasında sorunlar yaşadığı görülmektedir.

Ekonomik belirsizliklerin tavan yaptığı kriz dönemlerinde daha büyük önem kazanan turizm sektörünün, Haziran 2012 tarihinde Meksika’da yapılan G20 Toplantısı’nda, ekonomik krizleri atlama en önemli sektörlerden birisi olduğu ilk kez yaygın kabul görmüştür. Turizm sektörünün uzun erimde kaydedeceği gelişmelere ilişkin yapılan çalışmalarda, Dünya Turizm Örgütü’nün hazırladığı “Turizm 2020 Vizyonu” hedeflerinden ekonomik kriz dönemleri hariç büyük sapmalar olmayacağı öngörülmektedir. Ayrıca Dünya Turizm Örgütü, turizmin, siyasi otoritenin sektöre yönelik kararlılığı ve sağlayacağı destekle, küresel büyüme, istihdam ve sürdürülebilir gelişmeye olan katkılarının artacağına işaret etmektedir.

1975 yılından beri tam üye olan ve kurucuları arasında yer alan Türkiye, İcra Konseyi de dâhil olmak üzere çeşitli komitelerde aktif olarak görev aldığı Dünya Turizm Örgütündeki etkinliğini sürdürmektedir.

2.1.2. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), uygulanan turizm politikaları ve eğilimlerinin üye olan ve olmayan pek çok ülkede turizmin, ekonomik büyüme ve plan hedeflerinin gerçekleştirilmesinde temel araç olarak kabul edildiğini, üye ülkelerin turizm politikalarını öncelikli olarak belirlediğini ve diğer tüm ekonomik politikalarını da özel sektörle işbirliği ile turizm politikasını destekler nitelikte tasarladığını belirtmektedir.

OECD’nin temel politika önerilerinde turizm ile ilgili hususlar aşağıda sunulmaktadır:

- Devlet etkin bir yönetim uygulamasını benimseyerek iş ve politika geliştirme ortamındaki değişikliklere uyum sağlamalı, böylece bütüncül bir yaklaşımla daha güçlü, çevre ile daha uyumlu ve daha kapsayıcı turizmin gelişimini kolaylaştırmalı,
- Turizmin ekonomiye katkısının saptanabilmesi etkin bir değerlendirme yöntemi-ne bağlı olduğundan güvenilir bir değerlendirme politika belirlemede rol oynamalı,
- Turizm sektöründe nitelikli personel eksikliği nedeni ile birçok ülkede çok sayıda pozisyon boş kaldığı için devlet gerekli liderliği üstlenerek eğitim ve stajlar konusunda daha fazla sorumluluk almalı, işgücü geliştirme stratejisini de içeren ulusal bir turizm stratejisi hazırlamalıdır.

OECD tarafından yayınlanan Turizm Eğilimleri ve Politikaları Raporu’nda (Tourism Trends and Policies) toplam turizm faaliyeti içinde iç turizmin taşıdığı önem nedeni ile ülkelerin katma değer yaratmada ve istihdam sağlamada iç turizmin rolünü teşvik et-

mesi gerekliliği vurgulanmaktadır. İç turizm tüketiminin, toplam turizm ekonomisindeki payı, OECD ülkelerinde ortalama yüzde 61’dir. Ancak Almanya, İngiltere, ABD, Japonya ve Meksika gibi ülkelerde bu oran yüzde 80’e ulaşmaktadır. Devletin ekonomik faaliyetleri geliştirici ve destekleyici politikalarına en çok ihtiyaç duyulan alanların başında turizm sektörünün geldiği vurgulanmaktadır. Söz konusu destek, değişen çevre koşullarına uygun etkin bir yönetim anlayışı ve ulusal turizm örgütlerinin yeterlilikleri ve rolleri alanında öngörülmektedir. Makro politika alanındaki gelişmeler, sektörler arasında daha yakın işbirliği kurulmasını, geliştirilecek politikaların turizm sektörünü destekler nitelikte olmasını ve karar verme süreçlerinde bölgesel/yerel örgütlere yer verilmesini zorunlu kılmaktadır. İyi yönetim, kamu tarafından hesap verebilirlik, sorumluluk, etkinlik ve yeterlilik, ileriye yönelik vizyon ve hukukun üstünlüğü gibi unsurları içeren bir yaklaşıma dayanmaktadır. Bu alanda önerilen sistem; kamu-özel sektör ortaklığına dayalı, çok taraflı ve kamu kurumları arasında daha çok dikey ve yatay koordinasyon içeren bir sistemdir. Kamunun bütün kurum ve kuruluşları ile turizmin geliştirilmesine yönelik bütüncül bir yaklaşımı benimsemesi temel alınarak, iyi yönetimi kolaylaştıracak etkenler turizm sektöründe rol alan örgütlerin yetki ve sorumluluklarının net olarak belirtilmesi, bakanlıklar arası komisyon kurulması, turizmde görev alan örgütlerin tek çatı altında toplanması ve paydaşların rollerinin tanımlanması şeklinde ifade edilmektedir.

Turizm politika ve programlarının niteliksel ve niceliksel olarak değerlendirilmesi çok sayıda unsurun dikkatli analizini içermektedir. Sektörel performans göstergeleri, paydaşların turizm faaliyetine katılım düzeyleri, sektördeki liderlik ve mülkiyet konuları da dikkate alınması gereken unsurlar olarak belirtilmiştir. Ayrıca, OECD tarafından geliştirilen politika ve planların içinde, sektör-kamu-üniversite işbirliğinin gerekli olduğu alanların başında insan kaynakları gelmektedir. OECD üyesi ülkeler, nitelikli personel arzındaki sıkıntı nedeni ile daha az sayıda, ancak iyi eğitilmiş işgücü ile çalışmak durumundadır. Tüm ülkelerin temel sorunu, sektörün ihtiyacı olan nitelikli elemanların eğitim kurumlarında yetiştirilmesi, sektörde deneyim kazanması ve deneyimli personelin çalıştığı kuruma bağlılığının geliştirilmesidir. İşveren açısından, turizmin mevsimsel olması, değişen sayıda personel istihdamı sonucu sektöre yabancı uyruklu personelin dönemsel çalışanlar olarak daha çok ilgi göstermesi ve yabancı çalışanların uyumu ana sorunlardır. Tüketici profilindeki değişiklikler, yaşlanan nüfus, küreselleşme ve bilgi işlem teknolojisine bağımlılığın artması, beraberinde, turizm sektöründe insan kaynaklarının sürekli iyileştirilmesi ve nitelikli personelin eğitimlerinin dönemsel olarak güncelleştirilmesi sorumluluğunu gündeme getirmektedir.

Turizmdeki rekabet koşulları dikkate alındığında, kamu otoritesinin bütüncül bir yaklaşım benimsemesi gereği ortaya çıkmaktadır. Kamu liderliğini gerektiren alanlar arasında turizm arzının niteliğinin sürekli yükseltilmesi, sektörde sürdürülebilir turizm yaklaşımının benimsenmesi, turizm ürün ve hizmetlerinin iyileştirilmesi, rekabet gücünün artırılması ve personel eğitimi öncelik taşımaktadır. Devlet, personel eğitimi konusunda; sektör kuruluşları ve eğitim kurumları ile işbirliği yaparak sektörün ihtiyacına uygun müfredat geliştirilmesi ve eğitimde esnekliğe sahip yeni modeller aracılığı ile yaşam

boyu eğitim sağlayarak çalışanların becerilerinin iyileştirilmesi vb. alanlarda daha geniş sorumluluk üstlenmelidir.

2.1.3. Avrupa Birliği (AB)

Avrupa Birliği'nin içinde bulunduğu ekonomik kriz ve turizme etkileri konusunda "Euromonitor International" tarafından yapılan "The Eurozone Crisis and its Impact on Tourism" çalışması, kısa vadede AB'de meydana gelebilecek gelişmelere ışık tutmaktadır. AB ülkelerinde GSYH büyüme/küçülme oranları esas alınarak yakın geleceğe ilişkin tahminler yapılarak turizm talebi ile GSYH arasında ilişki kurulmuş ve krizin turizm talebine etkileri konusunda senaryolar geliştirilmiştir.

2012 yılı için yapılan değerlendirmede, AB ülkelerinin halen ekonomik daralma, banka kurtarmaları ve belirsizliklerle mücadele etmeye devam ettiği vurgulanmaktadır. AB içinde ekonomik büyümenin devam ettiği tek ülke Almanya'dır. 2007/2008 krizinden bir türlü kurtulamayan Euro bölgesinde ekonomik belirsizliğin artacağı endişesi bulunmaktadır ve bölgede artan belirsizliklerle turizm sektörünün baskı altında olmaya devam edeceği, harcanabilir gelirin düşeceği ve işsizliğin artacağı, bu durumun bölge içi turizmi de olumsuz etkileyeceği belirtilmektedir.

Yukarıda özetlenen durumun turizm sektörünün bütün bileşenleri (ulaşım, konaklama, yeme/içme/eğlence, seyahat organizatörleri) için geçerli olacağı açıktır. Türkiye gibi turizm talebinin önemli bir kısmını AB ülkelerinden alan bir varış noktası için bu gelişmelerin çok yakından takip edilmesi önem taşımaktadır ve buradaki tek olumlu husus, Türkiye'nin en büyük pazarı olan Almanya'da ekonomik büyümenin devam etmesidir. Batı Avrupa ülkelerinin genel anlamda krizden etkilenmemesi de düşünölmeye değer olmakla birlikte, alternatif pazarlara yönelmenin giderek daha çok önem kazandığı görölmektedir.

Türkiye'nin AB ile uyum müzakerelerine başladığı 2005 yılından itibaren ilişkiler, turizm sektörünü de içerecek şekilde çok yönlü ve çok kapsamlı olarak devam etmektedir. Uyum müzakereleri sürecinde AB'nin turizm mevzuatı ile Türkiye'nin turizm mevzuatı arasında uyum büyük ölçüde sağlanmıştır. AB Paket Seyahat, Paket Tur ve Paket Tatil yönetmeliği ile AB Turist Sigortasına ilişkin düzenleme, uyum müzakereleri sürecinde Türkiye'nin turizm mevzuatına aktarılmakla birlikte, uygulamada aşağıda belirtilen konularda sıkıntılar devam etmektedir:

- Türkiye, 1618 sayılı Seyahat Acenteleri ve Seyahat Acenteleri Birliği Yasası ve bağlı Yönetmelikte AB mevzuatına uygun değişiklikler yapmış, paket tur ve turist sigortası konularını mevzuatına dahil etmiştir. Ancak, uygulamada turist sigortası konusunda gerekli etkinliğin sağlanamadığı, iflas ettiğini bildiren seyahat acentesi yolcularının mağdur oldukları görölmektedir.

- 1618 sayılı Seyahat Acenteleri ve Seyahat Acenteleri Birliği Yasası'nda uyum çalışmaları sürecinde, AB ülkelerinde bulunan Tur Operatörlüğü sistemi mevzuatımıza alınmamış, A grubu seyahat acentelerinin tur operatörlüğü işlevini yürüten kuruluşlar

olduğu kabul edilmiştir. Söz konusu farklılığın giderilmesi uluslararası normlara uyum açısından olduğu kadar, seyahat güvenliği ve turistlere verilen teminat açısından da önem taşımaktadır. Bu konuda, 1618 sayılı Seyahat Acenteleri ve Seyahat Acenteleri Birliği Yasası kapsamına “tur operatörlüğü” kavramının alınması gerekmektedir.

• Turizm sektöründeki kamu ve özel kesim ortaklığına dayalı örgütlenme modeli konusunda 9. Kalkınma Planı döneminde mesafe alınamamıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın “Strateji 2023” dokümanında yer almasına karşın, turizm faaliyetlerinin yürütülmesindeki örgütlenme modeli hayata geçirilememiş ve örgütlenme modeline bağlı olarak AB'nin “karar verme sürecine mümkün olan en alt yönetim kademelerinin dahil edilmesi” (subsidiarity) ilkesi de uygulamaya konulamamıştır. “Strateji 2023” dokümanında yer verilen adem-i merkeziyetçi yaklaşıma karşın, 9. Kalkınma Planı döneminde merkezi otoritenin karar sürecine hakimiyeti devam etmiştir.

2.1.4. Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC)

Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC), küresel anlamda dünya turizminde yüzde 2,3 oranında bir büyüme olacağını tahmin etmekle birlikte, genel ekonomi ve turizm ekonomisi açısından küçülme riskinin halen önemli düzeyde devam ettiğini vurgulamaktadır.

WTTC tarafından yapılan değerlendirmede;

• Avrupa ve Orta Doğu bölgelerine yönelik turizm hareketlerinde aşağı yönlü bir revizyon yapılması gerektiği,

• Asya Bölgesi için benzer bir aşağı yönlü revizyonun düşünüleceği,

• Yalnızca ABD için bir revizyonun gerekli olmadığı,

sonucuna varılmıştır.

2.1.5. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)

Varış noktalarında çevresel tahribata ve beklenmeyen olumsuzluklara neden olabilen ve yaşam biçimlerini değiştirebilen turizm sektöründe, doğal ve kültürel değerlerin sürekliliğini sağlayacak rasyonel ve ekonomik kullanımın önemi Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından özellikle vurgulanmaktadır.

Dünyada artan refah düzeyine paralel olarak uluslararası turizm anlayışı değişmektedir. Günümüzde turistlerin çevre ve hizmet kalitesine önem veren bir profile sahip olması nedeni ile turizm endüstrisi de, doğal/kültürel/sosyal değerlere önem verilmesini zorunlu kılan çevreci bir boyut kazanmaktadır. Özellikle deniz ve kara ekosistemlerinin bulunduğu, kıyı alanlarındaki temel sektörlerden biri niteliğindeki turizmin etkileri, kentleşmeden kaynaklanan etkiler ile benzeşmektedir. Bu nedenle, Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından, karmaşık ekolojik ve sosyo-ekonomik süreçlerin hassas bir denge

üzerinde yer aldığı kıyı bölgelerinin, bir sistem olarak değerlendirilmesi yaklaşımı benimsenmektedir.

Yukarıda belirtilen uluslararası organizasyonların dışında, Türkiye kültür ve turizm alanlarında aşağıdaki uluslararası kuruluşların faaliyetlerine dahil olmakta, ilgili sivil toplum kuruluşlarının katılımını da özendirme amacı ile bu kuruluşlara üye olarak idari ve mali sorumluluklarını yerine getirmektedir:

- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO)
- Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı (TÜRKSOY)
- İslam Konferansı Örgütü (OIC)
- D-8
- Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO)
- Uluslararası Sosyal Turizm Bürosu (BITS)
- Uluslararası Turizm İşbirliği ve Uluslararası Otomobil Federasyonu (AIT-FIA)
- Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (BSEC)
- Dünya Ticaret Örgütü (WTO)
- Uluslararası Sergiler Bürosu (BIE)
- Uluslararası Koruma ve Restorasyon Merkezi (ICCRUM)
- Uluslararası Anıtlar Sitler Konseyi (ICOMOS)
- Avrupa Seyahat Komisyonu (ETC)

2.2. Türkiye’de Turizm

2.2.1. Geçmişe Dönük Değerlendirme

Türkiye’de turizm, planlı dönem öncesi (1923-1963) ve planlı dönem (1963’ten günümüze) olarak iki döneme ayrılabilir. Turizm ile ilgili gelişme, planlı dönem öncesinde sınırlı olmasına rağmen, devletin gündeminde yer almıştır. 1953’te yürürlüğe giren “Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu” yerli ve yabancı yatırımcılar için vergi indirimleri ile bazı teşvik unsurlarını içermekle birlikte, turizm sektöründeki asıl gelişme, planlı dönemdedir. Devletin politik tercihleri, planlı dönem öncesinde olduğu gibi planlı dönemde de turizm ile yakından ilişkilidir.

Turizmde planlı dönem, devletin öncü olduğu ve turizmi geliştirmek üzere şartları oluşturduğu birinci dönem (1963-1983) ve liberalizasyon dönemini (1983 - ...) kapsamaktadır.

Turizmde Birinci Dönem (1963-1983)

1963-1983 yılları arasındaki birinci dönemde turizm politikasının temel hedefleri;

- Turizm yolu ile ödemeler dengesine katkıda bulunmak,
- Döviz gelirlerini artırmak,
- Yeni iş alanları yaratmak,
- Türk vatandaşlarına tatil olanakları sağlamaktır.

Yukarıda belirtilen hedefleri gerçekleştirebilmek için organizasyonlar, yasal ve finansal düzenlemeler ve özel projeler olmak üzere birçok araç kullanılmıştır ve Turizm Bakanlığı birinci dönemin en önemli sektör kuruluşudur. Yatırımlara kredi desteği ile proje ve teknik destek sağlamak üzere, 1955'te kurulan Turizm Bankası da diğer bir yönetim aracıdır. Ayrıca 1972 yılında, etkin bir yönetim aracı olarak Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB) kurulmuştur.

Turizm sektöründe devletin birinci dönemdeki öncü rolü ile yasal ve finansal araçlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- 1965'te çıkarılan ve belgelendirme sistemi getiren, Turizm Tesisleri Nitelikleri Yönetmeliği,
- Öncelikli Turizm Bölgeleri için Bakanlar Kurulu Kararı ile kredilendirme yolunun açılması,
- Ev pansiyonculuğunu geliştirmek üzere 1972 yılında başlatılan kredi programı,
- Tanıtmanın temelini oluşturan yayın basımı için gerekli malzemenin ithalinin kolaylaştırılması ile ilgili 1973 yılında getirilen yasal düzenlemeler.

Turizmde Liberalizasyon Dönemi (1983-...)

Turizm sektöründe liberal dönemi başlatan en önemli yasal ve finansal araç, 1982 yılında yürürlüğe giren 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'dur. Turizmi Teşvik Kanunu ile yatırımlar öncelikli turizm gelişme alanlarına yönlendirilerek sınırlı kaynakların etkin kullanımı sağlanmış, Turizm Bakanlığı, temel planlama ve koordinasyon işlevini yüklenen, devlet arazilerinin tahsisi ile ilgili işlemleri basitleştiren, yeni turizm türlerinin gelişmesini sağlayan ve tüketici haklarını koruyan bir kuruluş olarak etkinliğini sürdürmüştür. 1983 yılı, devletin üst yapı yatırımlarından çekildiği ve özelleştirmelerin başladığı dönemdir ve pazar mekanizmaları devreye girerek turistik tesislerde fiyat belirleme, devletin denetiminden çıkarak yeni bir teşvik sistemi yürürlüğe girmiştir.

Kamu arazilerinin tahsisi, vergi muafiyetleri, düşük faizli/uzun dönemli teşvik kredileri ile Devlet Planlama Teşkilatı'ndan teşvik belgesi, Turizm Bakanlığı'ndan yatırım belgesi alınması koşuluna bağlanmıştır.

1963'ten itibaren gelişmeyi yönlendiren Beş Yıllık Kalkınma Planlarında, hedefler, öncelikler, araçlar ve kamu-özel sektör dengesindeki değişime paralel olarak turizm etkinliklerinde ağırlık, devletin öncü rolünden, özel sektör, sivil toplum örgütleri ve bunların kombinasyonlarını içeren yapılara dönüşmüş ve turizm sektörünün yeni aktörleri Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB), Turistik Otelciler Federasyonu (TUROFED), Türkiye Otelciler Birliği (TÜROB), Turizmi Geliştirme ve Eğitim Vakfı (TUGEV), Turizm Yatırımcıları Derneği (TYD) gibi sektör organizasyonları olmuştur. Etkileşim ve eşgüdüm açılarından yeni aktörlerin, tanıtım, altyapı, turizm eğitimi, çevre konularında görevlerinin ve bu bağlamda devletin rolünün yeniden tanımlanması gereği doğmuştur.

2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'na bağlı, kamu arazilerinin turizm yatırımları için yatırımcılara tahsisi, turizmi geliştirme fonundan yararlanma, düşük faizli ve uzun dönemli turizm kredileri, yabancı personel ve sanatkar çalıştırabilme, gümrük muafiyeti, yatırım indirimi, teşvik kredileri, vergi indirimi, finansman fonu ve teşvik primleri sektöre sağlanan teşviklerin başlıcalarıdır. Turizmin geliştirilmesi için alınan tedbirlerin, daha çok özel sektörün teşvik edilmesi gibi ülkenin liberal ekonomik tercihlerini yansıtan veya alt ve üst yapının oluşturulmasına ilişkin konularda yoğunlaştığı ve bütün planlarda yer aldığı görülmektedir.

1980-1990 dönemi, ülkemizde turizm sektörünün en hızlı gelişme gösterdiği yıllardır. Söz konusu dönemde yatak sayısı 56.000'den 173.000'e, ülkemize gelen turist sayısı ise 1,2 milyondan 5,3 milyona yükselmiştir. Aynı şekilde, turizm sektörünün diğer alt sektörlerinde de önemli gelişmeler olmuş, Türkiye'nin Batı Avrupa ülkelerinde moda ülke olması ve arz-talep dengesinin arz lehine oluşması ile Türkiye'deki turizm gelişme göstererek, ülke ekonomisine olan katkısı artmış, önemli bir istihdam alanı haline gelmiştir.

Türkiye turizmi 1991 ve sonrasında iki dönem halinde incelenebilir:

a) 1991-1997 dönemi: Birinci Körfez Savaşı ile birlikte başlayan fiyat düşürme ile ilgili gelişmeler, turizm işletmelerinin, rakip ülkeler düzeyindeki fiyatları genel kabul olarak benimsemeleri sonucunu doğurmuştur. İkinci belirgin gelişme ise 1990 yılı öncesinde gündemde olmayan iç turizmin, önemli bir pazar olarak ortaya çıkması ve turizm işletmeleri tarafından kabul görmesidir. Söz konusu yıllarda, iç turizm etkinliklerine katılanların sayısı milyonlar ile ifade edilmeye başlamıştır.

b) 1998 ve sonrası: Türkiye turizminin işletme anlayışı, çevre ile ilgili konulara gösterilen duyarlılık ve yatırımların yönlendirilmesi bakımlarından farklılık arz etmektedir. Başlangıçta, genellikle inşaat sektöründe faaliyet gösterenlerin yatırımcı olarak turizme girmesine tanık olunurken, daha sonra bu eğilimde azalma olmuştur. Ayrıca, turizm sektörü için 1998 ve sonrasındaki dönemde, her şeyi devletten bekleme dönemi ortadan kalkmaya başlamasına rağmen, devlet ile özel sektör arasındaki rol paylaşımının detaylı olarak tespit edilmemesi, sektördeki verimliliğin düşmesine yol açmıştır.

2.2.2. Türkiye’de Turizm Sektörüne Sağlanan Devlet Yardımları

Türkiye’de 1970-1982 yılları arasında devlet desteği ile yönlendirilen turizm sektörü, 1982’den günümüze kadar geçen sürede, özel önem taşıyan sektör olarak değerlendirilmiş, 1986-1989 döneminde, “Turizm Teşvik Kanunu”nın, “Yatırımların, Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin ve İşletmelerin Teşvik Edilmesine İlişkin Karar”ın, “Yabancı Sermaye Kanunu”nun, 32 sayılı “Türk Parasının Kıymetini Koruma Kararı”nın ve “Kurumlar Vergisi ile Katma Değer Vergisi”ne ilişkin yasanın tanıdığı teşviklerin tümünün sağladığı olanaklardan yararlanmıştı.

1982 yılında yürürlüğe giren Turizmi Teşvik Kanunu, turizm yatırımlarının teşviki ve planlaması açısından önem taşımış, turizm alan ve merkezleri ilan edilerek bu merkezlerde imar planı yapma ve onama yetkisi ile turizm amaçlı planlanan kamu arazilerinin 49 yıl süreli olarak turizm yatırımcılarına tahsisinin yanında, turizm tesislerinin sınıflandırılması ve belgelendirilmesi suretiyle niteliklerinin yönlendirilmesi, denetlenmesi ve konaklama tesislerinin su ve elektrik gideri bedellerinin konutlara uygulanan indirimli tarifeden ödenmesi sağlanmıştır.

Sektördeki teşvikler incelendiğinde teşvik türleri ile yatırımlar ve gelirler arasında bir paralellik bulunduğu dikkati çekmektedir. Özellikle, hibe türü teşviklerden en yüksek oranda yararlanma imkânının sağlandığı 1985-1989 yıllarında yatırım ve gelirlerde önemli artışlar gerçekleşirken, 1989 yılı sonrasında ise hibe türü nakit teşviklerin sınırlandırılması ile bu değerlerde görece düşüşler gözlemlenmiştir.

Ülkemizde uygulanan teşvik tedbirleri, yıllar içinde dönemsel değişikliklere uğramıştır. İthal ikameci sanayi politikasından ihracata dayalı sanayi ve büyüme politikasına geçilmesi ile birlikte, nakdi devlet yardımı uygulamalarının hız kazandığı 1980’li yılları, 1990’lı yılların başından itibaren kamuda ortaya çıkan kaynak sıkıntısı, yatırımların teşvik edilmesi amacıyla bütçeden tahsis edilen kaynakların azalması, Dünya Ticaret Örgütü kuralları, Serbest Ticaret Antlaşmaları ve AB Mevzuatı vb. uluslararası yükümlülükler gibi nedenlerle destek unsurlarının çeşitliliğinin giderek azalması ile sonuçlanan nakdi destek unsurlarının yerini, vergi muafiyet ve istisnalarından oluşan teşvik tedbirlerinin aldığı bir dönem izlemiştir.

1995 yılından itibaren bölge ve sektör ayrımı yapılmaksızın belirli bir büyüklüğün üzerindeki tüm yatırımlara hitap eden, ağırlıklı olarak “KDV İstisnası” ve “Gümrük Muafiyeti” destek unsurlarını içeren “Genel Teşvik Sistemi” olarak adlandırılabilir bir uygulamaya geçilmiştir. Bu uygulama, yeni teşvik sisteminin temelini oluşturan 2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar’ın yürürlüğe girdiği 2009 yılının Temmuz ayına kadar devam etmiştir.

2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkındaki Karar, 16.07.2009 tarih ve 27290 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş, anılan Kararın uygulanmasına ilişkin 2009/1 sayılı Tebliğ ise 28.07.2009 tarih ve 27302 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Bölgesel-Sektörel Teşvik Sistemi, Büyük Proje Teşvik Sistemi,

Genel Teşvik Sistemi olmak üzere 3 ana bileşenden oluşan söz konusu teşvik sisteminin amacı;

- Bölgesel gelişmişlik farklılıklarını gidermek,
- Desteklenecek sektörleri, bölgelerin koşullarına ve rekabet avantajlarına uygun biçimde belirleyerek kümelenme yaklaşımının gelişmesine katkı sağlamak,
- Uluslararası rekabet gücünü artıracak ve teknoloji ile araştırma-geliştirme içeriği yüksek büyük ölçekli yatırımları özendirmek

olarak belirlenmiştir.

Bölgesel-Sektörel Teşvik Sisteminde bölgeler, İstatistik Bölge Birimler Sınıflandırması (İBBS)-Düzy 2 esas alınarak sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine göre 26 il grubundan oluşan dört bölgeye ayrılmıştır. Desteklenecek sektörler, alt bölgelerin potansiyelleri, ekonomik ölçek kriterleri ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör kuruluşlarının görüşleri dikkate alınarak tespit edilmiştir.

2012 yılında, bu sisteme stratejik yatırımlar da dahil edilmiş, il gruplarının 6 bölgede değerlendirildiği, “İl Bazlı Bölgesel Teşvik” sistemine geçilmiştir. İllerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi dikkate alınarak, vergi indirimi, sigorta primi işveren hissesi, faiz desteği konularında değişen süre ve oran uygulamaları başlatılmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenen “Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri” nde yapılacak turizm yatırımları “öncelikli yatırımlar” olarak kapsama alınmıştır.

Özetle, Türkiye’de, turizm yatırımlarının teşviki ile ilgili olarak devlet tarafından;

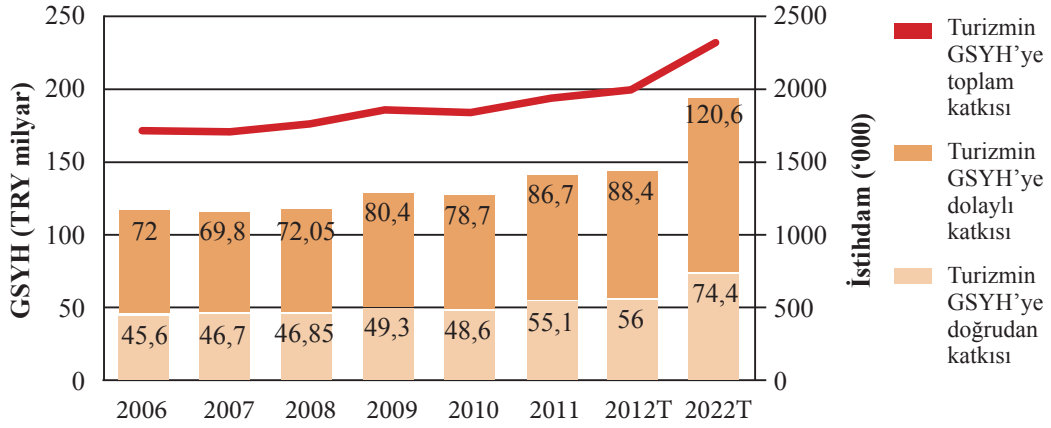
- 1985-1991 yılları arasındaki Kaynak Kullanımı Destekleme Primli Dönem,
- 1991-1992 yılları arasındaki Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kaynaklı Kredi Dönemi,
- 1992-1994 yılları arasındaki Fon Kaynaklı Kredi Dönemi,
- 1995-2009 yılları arasında Genel Teşvik Sistemi Dönemi,
- 2009-2011 yılları arasında, Bölgesel-Sektörel Teşvik Sistemi, Büyük Proje Teşvik Sistemi, Genel Teşvik Sistemi olmak üzere üç ana bileşenden oluşan Dönem,
- 2011’den günümüze Bölgesel-Sektörel Teşvik Sistemi, Büyük Proje Teşvik Sistemi, Genel Teşvik Sistemi, Stratejik Yatırımların Teşviki olmak üzere dört ana bileşenli, “İl Bazlı Bölgesel Teşvik” sistemi kapsamında gelişmişlik sırasına göre belirlenen altı bölgede, turizm yatırımlarına çeşitli destekler sağlanmaktadır.

Son yıllarda ülkemizde yeni bir turizm türü olarak gündeme gelmeye başlayan sağlık turizminde ise pazara giriş, yurtdışı tanıtım, yurtdışı birim açma, belgelendirme ve danışmanlık desteklerinin yanında vergi indirimleri uygulanmaktadır.

2.2.3. Türkiye’de Turizmin Mevcut Durumu

2012 itibarıyla, toplam değeri 71,7 trilyon ABD Doları olan dünya yıllık hâsılâsında ülkelerarası ticaretin hacmi 18,4 trilyon ABD Doları iken Türkiye’nin ekonomik büyüklüğü 786 milyar ABD Doları, dış ticareti ise, 389 milyar ABD Doları düzeyindedir.

Tablo 1: Turizmin GSYH’ye Katkısı

Kaynak: Travel and Turizm Economic Impact 2012 Turkey / TUSİAD

TÜSİAD tarafından hazırlanan “Sürdürülebilir Turizm Raporu”nda turizmin GSYH’ye doğrudan ve dolaylı katkısının yıllar itibarı ile Tablo 1’deki gibidir. Buna göre; 2012 yılında turizmin GSYH’ye doğrudan katkısının 56 milyar, dolaylı katkısının ise 88,4 milyar TL olacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, 2011 yılında 28.115.694 ABD Doları olan turizm gelirleri, 2012 yılında 29.351.446 ABD Dolarına yükselirken, 2011 yılında 36.151.328 olan ziyaretçi sayısı, 2012 yılında 36.776.645 kişiye ulaşmıştır. 2011 yılında Türkiye’den çıkış yapan ziyaretçiler, kişi başına ortalama olarak 778 ABD Doları harcama yaparken, 2012 yılında bu harcama 798 ABD Dolarına çıkmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre ise, 2011 yılında 31.456.076 olan yabancı ziyaretçi sayısı, 2012 yılında yüzde 1,04’lük artış ile 31.782.832’ye yükselmiştir.

TÜİK verilerine göre; 2012 yılında elde edilen turizm gelirin’in yüzde 77,5’i yabancı ziyaretçilerden, yüzde 22,5’i ise yurt dışında ikamet eden vatandaş ziyaretçilerden elde edilmiştir. Bu dönemde yapılan harcamaların 22.543.602 bin ABD Dolarını kişisel, 6.807.844 bin ABD Dolarını ise paket tur harcamaları oluşturmuştur.

Türkiye turizm pazarı incelendiğinde, Almanya'nın birinci sırada yer aldığı görülmektedir ve 2012 yılında 5.028.745 Alman turist ülkemizi ziyaret etmiştir. Almanya'nın ardından ülkemize en çok turist gönderen ülkeler sırasıyla Rusya, İngiltere ve Bulgaristan'dır.

Turizm gelirleri, işletme sayısı ve yatak sayısına ait mevcut durum Tablo 2'de sunulmaktadır.

Tablo 2: Turizm Gelirleri, İşletme Sayısı, Yatak Sayısı

Yıllar	Turizm Gelirleri (Bin \$)	İşletme Sayısı (Yatırım ve İşletme Belgeli)	Yatak Sayısı (Yatırım ve İşletme Belgeli)
2007	20.942.501	3.290 (2.514 İB+776 YB)	786.453 (532.262 İB+254.191 YB)
2012	29.351.446	3.830 (2.870 İB+ 960 YB)	979.896 (706.019 İB+273.877 YB)

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı
(İB: İşletme Belgeli, YB: Yatırım Belgeli)

2007 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan işletme belgeli yatak kapasitesi 532.262 ve yatırım belgeli yatak kapasitesi 254.191 olmak üzere toplam yatak kapasitesi 786.453 iken, 2012 yılında 706.019 işletme belgeli ve 273.877'si yatırım belgeli olmak üzere toplam yatak kapasitesi 979.896'ya ulaşarak 9. Kalkınma Planı'nda hedeflenen "950.000 belgeli yatak" sayısını aşmıştır. Bununla birlikte, 2007'de 399.110 olan ve 2012 yılında 504.877'e yükselen belediye belgeli yatak sayısı da dikkate alındığında toplam ulaşılan yatak kapasitesi 1 milyonu aşmış ve 1.484.773 olmuştur. 2007 yılında 2.514 olan işletme belgeli tesis sayısında ise, 2012 yılında 2.870'e ulaşılmıştır. 2007 yılında 776 olan yatırım belgeli tesis sayısı, 2012 yılında 960'a ulaşmıştır. 2012 yılında yatırım belgeli liman sayısı 16, kapasitesi 5.770, işletme belgeli liman sayısı 17, kapasitesi 7.368'dir. Yatırım belgeli 3 yat çekek yerinde 1.070 ve işletme belgeli 6 yat çekek yerinde ise 1.044 çekek yeri kapasitesi bulunmaktadır. Sektörde faaliyet gösteren seyahat acentesi sayısı ise 2007 yılında 5.184 iken 2012 sonu itibarı ile 6.912'dir.

Türkiye'de Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belgeli, 38 farklı dilde toplam 13.628 profesyonel turisti rehber bulunmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3: 2007-2012 Dönemi Rehber Sayısı

Yıllar	Aktif Rehber Sayısı	Pasif Rehber Sayısı	Toplam Rehber Sayısı
2007	7.616	3.163	10.779
2008	8.027	3.573	11.600
2009	8.434	3.757	12.191
2010	8.605	3.924	12.529
2011	8.996	4.025	13.021
2012	12.763	865	13.628

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

Türkiye’de turizm eğitime ilişkin faaliyetler, büyük ölçüde planlı kalkınma dönemi içerisinde gerçekleşmiştir ve turizm eğitimi, mesleki eğitim sisteminin önemli unsurlarından biridir.

Türkiye’de ortaöğretim düzeyinde örgün turizm eğitimi, halen ağırlıklı olarak Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri’nde yapılmakta, ayrıca Ticaret Meslek Liseleri ile Kız Meslek ve Teknik Liselerinde de turizm eğitime yer verilmektedir. 123 Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi’nde yaklaşık 35.000 öğrenci öğrenim görmektedir.

Yaygın turizm eğitimi ağırlıklı olarak kısa adı TUREM olan Turizm Eğitim Merkezleri’nde gerçekleştirilmekte ve programlar, çağın gerekleri ile sektörün taleplerine göre sektör-üniversite-STK temsilcileri ve alan öğretmenleri tarafından güncellenmektedir. Ayrıca, yaygın ve örgün turizm eğitimi programlarında, ulusal ve uluslararası standartlara uygun öğretim programları oluşturulmakta ve Ulusal Meslek Standartları dikkate alınmaktadır.

Türkiye’de 67 ilde turizm eğitimi veren yükseköğretim kurumu bulunmakta ve tüm yükseköğretim kurumlarının yüzde 64’ünde turizm eğitimi yapılmaktadır. Yükseköğrenim öğrencilerinin yüzde 3’ü turizm eğitimi alan öğrencilerdir ve turizm eğitimi veren yükseköğrenim kurumlarının yüzde 88’i devlet kurumlarıdır. Türkiye’deki 523 adet iki yıllık yüksekokulun 417’sinde, 154 üniversitenin 99’unda ve 293 dört yıllık yüksekokulun 92’sinde turizm eğitimi verilmektedir. Türkiye’de turizm eğitimi alan 63.886 yükseköğrenim öğrencisinden 46.256’sı (yüzde 73) meslek yüksekokullarında, 12.335’i (yüzde 9) dört yıllık yüksekokullarda, geri kalan yüzde 18’i ise fakültelerin dört yıllık bölümlerinde öğrenim görmektedirler. Turizm eğitimi alan toplam 63.886 öğrenci sırası ile en çok Marmara, İç Anadolu, Ege, Karadeniz, Akdeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde öğrenim görmektedir.

Yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin yüzde 72’si iki yıllık meslek yüksekokullarında, yüzde 28’i dört yıllık yüksekokul veya fakültelerdedir ve bu okullar, İstanbul, Ankara ve Antalya’da yoğunlaşmıştır. Turizm eğitimi alan öğrencilerin

yüzde 60'ı, konaklama ve otelcilik bölümünü tercih etmekte, konaklama ve otelcilik bölümlerini acentecilik, gastronomi, yeme- içme ve rehberlik bölümleri izlemektedir.

Turizm eğitiminde mesleki yeterliliklerin belgelendirilmesi çalışmaları, Ulusal Yeterlilik Çerçevesi'nin uygulamaya konulması, test merkezlerinin kurulması ve yapılandırılması, eğitim kurumlarının akreditasyonun sağlanması vb. çalışmaların tamamlanmasına paralel olarak sürmektedir.

2.3. Dokuzuncu Kalkınma Planı Döneminin Değerlendirilmesi

Dünyanın en hızlı gelişen sektörlerinden birisi olan turizmde, küresel ekonomik kriz, 2008 yılının ikinci yarısından itibaren hissedilmeye başlamış ve uluslararası turizm hareketleri bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Ayrıca, dünyadaki doğal afetler ile salgın hastalıklar da talebin daralmasına neden olmuştur. 2007-2012 döneminde, uluslararası turizm hareketleri ve turizm gelirlerindeki değişim Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4: Uluslararası Turizm Hareketleri Ve Turizm Gelirleri

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Turist sayısı (milyon kişi)	901	916	881	949	995	1.035
Yıllık değişim (yüzde)	6,4	2,1	-3,8	6,6	4,8	4,0
Turizm geliri (milyar \$)	858	941	851	930	1.042	1.075
Yıllık değişim (yüzde)	15,6	9,7	-9,6	8,7	12,0	3,1

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)

Tablo 4'te görüldüğü üzere, 2007 yılında 901 milyon kişi olan uluslararası turist sayısı, varılması hedeflenen 1 milyar turist sayısını 2012 yılında aşarak, 1 milyar 35 milyon kişiye ulaşmıştır. Böylece 2012 yılı, uluslararası turist sayısı açısından tarihi bir dönüm noktası olmuştur.

2012 yılı itibarıyla uluslararası turizm pazarında seyahat edenlerin bölgelere göre dağılımı incelendiğinde; yaklaşık olarak her 100 kişiden 52'sinin Avrupa'ya, 23'ünün Asya-Pasifik'e, 16'sının Amerika'ya, 5'inin Afrika'ya ve yine 5'inin Orta Doğu'ya seyahat ettiği görülmüştür.

2007-2013 yıllarını kapsayan 9. Plan dönemindeki uluslararası turist varışları bölgesel olarak değerlendirildiğinde ise turizm hareketlerinin artmış olmasına rağmen bölgesel dağılımda farklılıkların yaşanmaya başladığı gözlenmiştir. Söz konusu dönemde Avrupa'nın payı azalırken Asya-Pasifik, Afrika ve Orta Doğu'nun payı artmıştır. Söz konusu değişim ve 2030 yılı için Dünya Turizm Örgütü'nün öngörüsü Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5: Bölgelere Göre Uluslararası Turizm Pazarı

Bölge / Yıl	2007	2012	2030*
Dünya	100	100	100
Afrika	4,9	5,1	7
Amerika	15,8	15,8	14
Asya Pasifik	20,4	22,6	30
Avrupa	53,6	51,6	41
Orta Doğu	5,3	5,0	8

Kaynak: UNWTO, Tourism Highlights 2013 ve Tourism Towards 2030

*UNWTO Tahmini

Ülkemizde de hissedilen, ancak ziyaretçi ağırlayan diğer Avrupa ülkeleri ile kıyaslandığında etkileri sınırlı kalan çeşitli olumsuzluklar nedeni ile turist girişleri açısından, 9. Kalkınma Planı hedeflerine yaklaşılması, turizm gelirleri açısından ise öngörülen hedeflerin gerisinde kalınması beklenmektedir. Tablo 6, 2007-2013 yıllarını içeren 9. Plan döneminde Türkiye’de turizm sektöründeki gelişmeleri özetlemektedir.

Tablo 6: Türkiye’de Turizm Sektöründeki Gelişmeler (2007 – 2012)

Yıl	Kişi Sayısı	Turizm Geliri Bin (\$)	Kişi Başı Ortalama Harcama (\$)
2007	27 214 988	20 942 501	770
2008	30 979 979	25 415 067	820
2009	32 006 149	25 064 481	783
2010	33 027 943	24 930 996	755
2011	36 151 328	28 115 694	778
2012	36 776 645	29 351 446	798

Kaynak: TÜİK, 2013

9. Plan döneminde vatandaşların yurtdışında yaptığı turizm harcamaları Tablo 7’de sunulmaktadır.

Tablo 7: Turizm Gideri, 2007-2012 (Giriş Yapan Vatandaşlar-Yurtiçi İkametli)

Yıl	Kişi sayısı	Turizm Gideri Bin (\$)	Kişi Başı Ort. Harcama (\$)
2007	4 956 069	4 043 283	816
2008	4 892 717	4 266 197	872
2009	5 561 355	5 090 440	915
2010	6 557 233	5 874 520	896
2011	6 281 972	5 531 486	881
2012	5 802 950	4 593 390	792

Kaynak: TÜİK, 2013

Küresel ekonomik kriz, 2008 yılının ikinci yarısından itibaren, uluslararası turizm hareketlerini olumsuz etkilemiş ve dünyadaki doğal afetler ile salgın hastalıklar talep daralmasına neden olmuştur. Ülkemizde de hissedilen, ancak ziyaretçi ağırlayan diğer Avrupa ülkeleri ile kıyaslandığında etkileri sınırlı kalan söz konusu olumsuzluklar nedeni ile turist girişleri açısından, 9. Kalkınma Planı hedeflerine yaklaşılması, turizm gelirleri açısından ise öngörülen hedeflerin gerisinde kalınması beklenmektedir. 9.Kalkınma Planı döneminde, turizm sektörüne yönelik çeşitli planlama ve mevzuat çalışmaları sürdürülmüştür:

- 2003 yılında yürürlüğe giren 4957 sayılı Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu’nda bazı değişiklikler yapılarak, alan planlamasından bölgesel planlamaya geçilmesine olanak sağlanmış, Hazine arazilerinden, tarihi, kültürel ve turizm açısından potansiyeli yüksek olanlar, Kültür ve Turizm Koruma ve Geliştirme Bölgesi olarak tanımlanmış ve Kültür ve Turizm Koruma ve Geliştirme Bölgelerinde, turizm yatırımları için arazi tahsisinde ve plan onaylarında Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkili kılınmıştır.

- Ülkemiz turizm sektörünün uzun erimli çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamak üzere AB ölçütlerini dikkate alan ve 2008/3 sayılı Tebliğ kapsamında, Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan belgeli konaklama tesislerinde “Yeşil Yıldız Eko-Etiketleme” uygulamasına başlanmıştır.

- 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu’nun 13. maddesine işlerlik kazandırmak amacıyla, 18.08.2009 tarih ve 15299 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan belgeli, asli fonksiyonu konaklama olan iş-

letmelerin yurt dışından 1.000.000 (bir milyon) ABD Doları ve üzeri döviz miktarını sağlamaları halinde ihracatçı sayılmaları sağlanmıştır.

- 29.06.2009 tarih ve 2009/15212 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile denizcilik ve turizm hizmetleri açısından deniz turizmi tesisleri ve araçlarının yatırım ve işletmeciliğinin geliştirilmesi, teşviki, bunların güvenli bir biçimde kullanılması, bu işletmelerin ülke ekonomisine ve ülke turizmine yararlı olacak şekilde nitelik ve standartlarının belirlenerek deniz turizmi sektörünün uluslararası alanda rekabet gücünün artırılması ve kalitesinin yükseltilmesini sağlamak üzere hazırlanan Deniz Turizmi Yönetmeliği Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

- Turizm sektörüne sağlanan enerji desteğinin 16.07.2009 tarihli kararname ile son bulması üzerine yapılan çalışmalarla, 29.06.2010 tarih ve 2010/478 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan Turizm Yatırım Belgesi veya Turizm İşletme Belgesi almış yatırım veya işletmelerin tükettikleri elektrik enerjisi bedellerinin bir kısmının bütçeden karşılanması sağlanmıştır.

- 05.03.2011 tarih ve 27865 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile turizm tesislerinin niteliklerinin günün şartlarına uygun hale getirilmesi ve mevzuatın sadeleştirilerek bürokratik işlemleri azaltıcı tedbirlerin alınması sağlanmıştır.

- 25.06.2011 tarih ve 27975 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kamu Taşınmazlarının Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile turizm yatırımlarının tüm yurda yayılması ve turizm potansiyelinin etkin bir şekilde değerlendirilmesi için termal ve kış turizmüne yönelik yatırımlarda tahsis koşullarında iyileştirme yapılmıştır.

- Tescilli yapı tahsislerinde yeterli talebin oluşması ve yatırımların gerçekleştirilmesi amacıyla kolaylıklar sağlanmış ve başvuru aşamasındaki bürokrasinin azaltılması amacıyla istenilen teminat mektubu kaldırılmıştır.

- Ek alan tahsisleri için tanımlanan tahsis koşullarına tesisin niteliğini arttırıcı yatırımlar için onaylı planlarla, turizm kullanımına ayrılmış bitişik alanların ek alan olarak tahsis edilmesi eklenmiştir. Böylece, aynı imar adasında yer alan, herhangi bir şekilde münferiden değerlendirilemeyecek kadar küçük ya da münferiden tahsis etmek için yeterli nitelikte olmayan alanların, tahsisli alanlardaki tesis niteliklerini arttırmak üzere ek alan olarak tahsisi mümkün kılınmıştır.

- Kış turizminin yapıldığı bölgelerde mekanik tesis hattı tahsisleri, mevzuat gereği bölgedeki turizm tesislerine, kamu kurum ve kuruluşlarına ilansız olarak tahsis edilebilmekte iken uygulamada, aynı zamanda bölgedeki yatırımcılar ya da kamu kurum ve kuruluşları tarafından kurulan altyapı birliklerine de tahsis edilebilmektedir. Uygulamadaki bu durumun, mevzuatta da yer alması sağlanmıştır. Ayrıca, zorunlu hallerde kayak pistle-

rinin de mekanik tesis hatlarıyla aynı koşullarda tahsis edilmesi ve kullanım bedellerinin hesaplanması ilgili Yönetmelik maddesine eklenmiştir.

- Kış ve termal turizm amaçlı tahsislerde, yatırımların çekiciliğini artırmak amacıyla ön izin dönemine ait bedellerin bu turizm türlerindeki tahsisler için toplam yatırım maliyetinin binde biri üzerinden yüzde 50 indirimli uygulanması öngörülmüştür.

Sektörle ilgili amaç ve hedeflerde farklı kaynakların “Rekabet gücü yüksek ve verimli bir turizm ekonomisinin geliştirilmesi, yerel halkın ve turistlerin beklentilerinin karşılanması, doğal ve kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesi” üçlüsünde birleştiği görülmektedir. Ancak, aşağıda belirtilen konularda bu temel amaçlar için belirlenen politika ve stratejilere tam olarak uyulmadığı, bazı alanlarda yeterli iyileşme sağlanamadığı görülmektedir:

- 9. Kalkınma Planı döneminde, turizm sektöründe başlatılan belgelendirme sistemi ile ilgili uygulamalar, henüz sektörün tüm iş kollarındaki çalışanları kapsayacak şekilde yaygınlaştırılamamıştır.

- 9. Plan döneminde turizmde hedeflere büyük ölçüde yaklaşıldığı, Türkiye’nin turist çeken ülkeler arasında yabancı turist sayısı ve turizm gelirleri açısından ilk 10 içinde yer aldığı görülmektedir. Ancak, artan turist sayısına karşın turist başına harcama konusunda sorunlar devam etmektedir. Strateji 2023 dokümanında öngörülmesine karşın, yüksek harcama gücüne sahip hedef kitleye henüz ulaşamamıştır.

- Pazar ülkelerde Türkiye’nin turizm imajında bir bütünlük sağlanamamıştır. Ülke imajı; Müslüman bir Orta Doğu/Arap ülkesinden deniz-güneş-kum üçlüsünün bulunduğu bir tatil beldesine kadar çok geniş bir yelpazede değişmektedir. 1990’lı yılların başından itibaren uygulanan tanıtım kampanyaları kapsamında yürütülen imaj çalışmaları, 9. Plan döneminde de sürdürülmüş ancak, karma bir ülke imajı sorunu devam etmiştir.

- Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapılan tüketicilerin tatmin düzeyini belirleme araştırmalarında ortak tatmin ögesinin uygun fiyat olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu durum, Türkiye’nin rekabet üstünlüğünün tek dayanağının ucuz fiyat olduğunu göstermektedir. Ürün ve hizmet kalitesinde üstünlük, turizm ürününün planlanması ve pazarlanmasındaki yaratıcı uygulamaların ön plana çıkarılması gerekirken 9. Plan döneminde böyle bir yaklaşım yerleştirilememiştir.

- Halen 1 milyon civarında olan Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan belgeli yatak kapasitesinin 10. Plan döneminde 1,5 milyon yatağa ulaşacağı tahmin edilmektedir. Ancak yeni yatırımların belgelendirilmesinde, tüketici profili ve uzun vadede tüketici profilindeki değişikliklerin dikkate alınmasında yeterli duyarlılık gösterilmemiştir.

- Turizmde karar sürecine katılımın genişletilmesi için mevcut sisteme bir yenilik getirilmemiştir.

- Yatırımlarda, yürürlükteki turizm odaklı gelişme planlarına aykırı uygulamalara rastlanılmaktadır.

- Küçük işletmelere uygun ortam yaratılması için önlemler yetersiz kalmaktadır.
- Tanıtım faaliyetlerinin finansmanına özel sektörün katılma düzeyi yetersiz kalmaktadır.
- Son yıllarda yaşanan yatak kapasitesindeki hızlı artış ve önemli gelişmelere rağmen, teknik altyapı konusunda eksiklikler devam etmektedir. Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı Projesi'nin (ATAK) uygulamalarının gerçekleşmesi gecikmekte, fiziksel çevrenin kirlenmesi ve turizm merkezlerinin kentleşmesi turizmi olumsuz etkilemektedir.
- İkincil konutların pazarlanmasına ilişkin yeni ve etkili bir düzenleme bulunmamaktadır.
- Konaklama kapasitesinin turizm türlerine ve bölgelere dağılımında dengesizlik alınan tedbirlere rağmen artmıştır. Turizm hareketlerinin mevsimlere dağılışı ise serttir.
- Yukarıda belirtilen olumsuzluklara karşın, turist sayısı ve turizm gelirleri açısından pazar payı artmakta, turistlerin ortalama kalış sürelerinde artış eğilimi görülmektedir.
- Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2007-2013 Kalkınma Bakanlığı'nın koordinasyonunda Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır (02.03.2007 tarih ve 26450 sayılı R.G.). Güncellenmekte olan Türkiye Turizm Stratejisi 2023; kapsamlı, katılımcı, politik irade tarafından desteklenen, sağlam temellere dayalı araştırmalar sonucu elde edilen, yeterli kaynakların tahsis edildiği ve izlenen bir stratejik plan olmak durumundadır. Söz konusu çalışmada aşağıda yer alan hususların göz önüne alınmasında yarar görülmektedir.

- 9. Kalkınma Planı'nın temel ilkeleri ile uyumlu olmakla birlikte, "Türkiye Turizm Stratejisi ve Eylem Planı (2023)"nda mevcut durum, nesnel veri analizine ve önemli bileşenlerinden biri olan paydaş analizine dayanmamaktadır.

- Bir üst politika ve strateji belgesi niteliğindeki çalışmada, ayrıntılı projelerin ek bir belgede yer alması yerinde olacaktır.

- Hazırlanış yöntemi, katılımcıları ve katılımın sağlanış biçimi hakkında yeterli bilgi verilmelidir.

- "Türkiye Turizm Stratejisi ve Eylem Planı"nda yer alan "turizm kenti" tanımı, bir kentleşme ve yoğun yapılaşma çağrışımı yapmaktadır ve vurgulanan "Koruma-Kullanma" dengesinin ölçüt ve eşik değerleri ile bunlara uyumun ölçütleri belirtilmemiştir. Son otuz yılda, birçok duyarlı bölgenin ikincil konut baskısı ile niteliğini yitirdiği bilinmektedir. Turizm kentleri için belirlenen alanların duyarlı ve korunması gereken yörelerde öngörüldüğü ve turizm kentlerinin, ağırlıklı kamu mülkiyetindeki arazilerde kurulacağı göz önüne alındığında; söz konusu alanlar, "Doğal Denge Alanı" olarak değerlendirilmelidir.

- "Türkiye Turizm Stratejisi ve Eylem Planı"nda ağırlıklı olarak, turizm alanında büyük ölçekli faaliyet gösteren işletmelere yönelik stratejilere yer verilmiştir. Oysaki, agro-turizm, ekoturizm ile kültür ve inanç turizminde mikro ölçekli turistik işletme sayısı

fazladır ve özellikle kırsal bölgelerdeki alternatif turizm olanakları bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmeli, mikro ve orta ölçekli işletmelere yönelik stratejilere de yer verilmelidir. Kırsal alanda merkezi yerleşim yerleri tespiti araştırması ve cazibe merkezleri yaklaşımı dikkate alınarak, belirlenen cazibe merkezlerine öncelik verilmesi ve bunlarla bütünleşik projelerin gerçekleştirilmesi faydalı olacaktır.

- “Türkiye Turizm Stratejisi ve Eylem Planı”nda, sektör için bir yol haritası belirlenerek üretim, yönetim ve uygulama süreçlerinde, “yönlendirilme” temel amaç olarak kabul edilmekle birlikte, sadece üretim ve uygulama değil, bunların izlenmesi ve değerlendirilmesi de temel amaç içerisinde yer alarak, strateji çerçevesinde yürütülecek faaliyetlerin izlenme ve değerlendirme yöntemleri belirtilmelidir.

- “Tanıtım ve kullanım kriterleri”, “değerlerin tanıtımı ve kullanımı”, “bölgeler arasındaki gelişme ayrıcalıkları”, “bölgeler arasındaki gelişmişlik farkları” olarak belirtilmeli ve ilke olarak bildirildiği halde, stratejik amaç veya öncelik niteliğinde olan “ilkeler” ile “amaç ve hedefler” birbirleri ile uyumlaştırılarak hedefler/amaçlar altında gruplandırılmalıdır.

- “Turizm kentlerinin oluşturulması” amaç olarak değil araç olarak ele alınmalı, “Turizm Sektörünün Güçlendirilmesine Yönelik Stratejiler” olarak ifade edilen amaç ve hedefler ilişkilendirilerek, stratejik planlama yaklaşımı çerçevesinde, bütüncül bir biçimde ele alınmalıdır.

- Daha çok devlet tarafından sağlanan teşvik tedbirleri üzerinde durulan “Yatırım Stratejisi”nde, turizm alanında yapılacak yatırımların yönlendirilmesine ilişkin bilgilere de yer verilmesi ve inanç turizmi kapsamında İstanbul, İzmir ve Konya’nın da irdelenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca, sekiz Öneri Turizm Kenti arasında bulunan Maçka (Trabzon) ve Kahta’ya (Adıyaman) “Eylem Planı (2006-2023)” bölümünde yer verilmediği için her iki Öneri Turizm Kenti’ne ilişkin bilgilerin de ilgili tabloda yer alması gerekmektedir.

- “Eylem Planı”nda eylemlerin çoğunun sorumlusu olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın görülmesi, “Türkiye Turizm Stratejisi ve Eylem Planı”nın geniş katılımı olmak yerine, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın çalışması olduğu izlenimini vermekte ve kriz senaryolarına ilişkin öngörü/hesaplama yönteminin Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü’nün hesaplama yöntemi olup olmadığı, eğitim programı için sektörün eğitilmiş işgücü kullanma oranındaki artış eğilimi ile önemli pazarlarda, “ucuz turizm ülkesi” imajının (kaynak, sektörün katılımı, örgütlenme biçimi vb.) değiştirilmesi için strateji belirtilmelidir.

- Söz konusu dokümanın “Ulaşım Eylem Planı”nda önerilen altyapıların bazıları çok büyük kaynak gerektirdiği için yapılabilirliği tereddüt yaratmakta, ayrıca gerçekleştirmeleri için diğer sektörlerin gereksinimleri ile örtüşmesi, teknik, ekonomik, mali yapılabilirliklerinin ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda, Demiryolu Ulaştırması için beş adet hızlı tren ve sekiz bölge il bağlantısı önerilmektedir. Denizyolu Ulaştırması ile ilgili, on adet kruvaziyer liman yapılması gerektiği ifade edilmiş, ancak sözü edilen kru-

vaziyer limanların yapılmasında yeniden liman inşası ya da mevcut limanların kullanımı konusuna açıklık getirilmemiştir. Turizmin gelişmesi ve dolayısıyla ülke ekonomisine azami katkının sağlanması amacı ile Hava Yolu Ulaştırması altyapısının iyileştirilmesi uygun değerlendirilmekle birlikte, yatırım kararı alınmadan önce, düşünülen güzergâhlardaki alternatif ulaştırma türlerinin varlığı ile söz konusu bölgelerdeki ekonomik ve sosyal durum ile güzergâh etütleri belirleyici olmalıdır. Karayolu Ulaşımı'nda değinilen bölünmüş yol projeleri, belirli ölçüde karayolu ulaştırması proje öncelikleri ile uyuşmakla birlikte, bir güzergâhın bölünmüş yol haline getirilebilmesi için sahip olması gereken şerit sayısı, ancak trafik projeksiyonlarından elde edilerek ek kapasite ihtiyaçları çıkarılmalıdır.

3. DÜNYADA ve TÜRKİYE'DE TURİZM EĞİLİMLERİ

3.1. Dünyada Turizm Eğilimleri ve Tahminler

1992 yılında gerçekleştirilen Rio Zirvesinden 2002 yılındaki Johannesburg Zirvesine kadar olan süreçte kültürel, toplumsal, ekonomik ve çevresel parametreleri içeren sürdürülebilirlik ilkesinin yaygın olarak kabul görmesi, Birleşmiş Milletler tarafından 2002 yılının Eko-turizm Yılı ilan edilmesi, sanayi sonrası toplumların değişen değer yargıları ve tüketim alışkanlıkları yeni turizm eğilimleri konusunda önemli ipuçları sunmaktadır.

Küresel turizm pazarı incelendiğinde;

1. Kitle turizminin ve dolayısıyla kitle yönelimli pazarlama tekniklerinin yerine, kişisel ilgi alanı yönelimli, bireysel pazarlama tekniklerinin ortaya çıkması,

2. Giderek artan sayıda turistin seyahatlerini özel ilgi alanlarına göre planlamaları, tarihi ve kültürel miras ile çeşitli sanatsal ve kültürel aktivitelerin önemli seyahat nedenleri arasında yer alması

şeklinde başlıca iki eğilim gözlenmektedir.

Yukarıda belirtilen eğilimler teknolojik gelişmelerle desteklenmekte, böylece daha örgütsüz ve esnek olan alternatif turizm türlerine yönelim güçlenmektedir. Geleneksel turist tipinden farklı olarak ortaya çıkan ve post-turist olarak adlandırılan söz konusu turist tipi, daha deneyimli, daha bilgili, daha bağımsız ve ziyaret ettiği yer konusunda da seçici olmaktadır. Değişen turist profilleri açısından dikkati çeken bir diğer eğilim de sağlıklı ve sürdürülebilir yaşam biçimi ilkesini benimsemiş tüketici hareketidir. Yükselen bu eğilim karşısında çoğu konaklama tesisi çevreye duyarlılığı ve ekolojik sürdürülebilirliği dikkate aldıklarını, Green Key, EU Eco-Label, Green Globe gibi benzeri programlara dahil olarak kanıtlamaya çalışmakta, yeni turist tipi enerji tüketimini en aza indirecek yöntemleri benimseyen tesisleri tercih etmektedirler. Turizm stratejileri belirlenirken ortaya çıkan bu yeni eğilimlerin dikkatle değerlendirilmesi gerekmektedir.

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü tarafından hazırlanan ve uzun vadeli tahminleri ile sektörel politikaların oluşturulmasında yönlendirici etkisi olan “Tourism Towards 2030” (Turizm Vizyonu 2030) çalışmasında belirtilen hususlar aşağıda yer almaktadır.

- Uluslararası turizm hareketlerindeki büyüme daha küçük oranlarla devam edecektir.
- Seyahat edenlerin sayısında yıllık ortalama 43 milyonluk artış görülecektir.
- 2030 yılı itibariyle uluslararası turizme katılan kişi sayısı 1,8 milyara ulaşacaktır.
- 2015 yılında, gelişmekte olan ekonomilerin turizmden alacakları pay, gelişmiş ekonomilerin payını aşacaktır.
- Artan turizm talebinin büyük bölümü Asya-Pasifik bölgesine yönelecektir.

- Asya-Pasifik bölgesinin yanında Orta Doğu ve Afrika kıtası da dünya turizm pas-tasındaki payını büyütecektir.

- Kuzey Doğu Asya en çok ziyaret edilen alt bölge olacaktır.

- Avrupa, her 100 kişiye düşen yabancı turist sayısı açısından liderliğini koruyacaktır.

- Seyahat motivasyonu açısından önemli bir değişiklik olmayacak, tatil/dinlenme ilk sırayı koruyacak, akraba ziyareti/sağlık ve dini amaçlı ziyaretler ikinci, iş ziyaretleri ise üçüncü sırada yer alacaktır.

- Ulaşım türü açısından havayolu taşımacılığı liderliğini sürdürecektir, ancak artış hızı daha düşük düzeylerde kalacaktır.

- Bölgeler arası seyahatler, bölge içi seyahatlere kıyasla daha hızlı bir artış izleyecektir.

- Turist ihraç eden ülkeler bağlamında en hızlı gelişme Asya - Pasifik bölgesinde görülecektir.

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından hazırlanan Tourism Towards 2030 raporunda ifade edilen gelişmelerin ışığında, önümüzdeki dönemde turizm sektörünü etkileyecek eğilimlerin aşağıdaki gibi olacağı düşünülmektedir:

- Küreselleşme sonucu bireylerin seyahat etmesinin önündeki engeller azalacak, ulaştırma alanındaki serbestleşme sürecek ve böylece, uzun mesafeli ve deniz aşırı seyahatler artarak yeni varış noktaları önem kazanacaktır.

- Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişme devam edecek ve turizm bu gelişmelerden daha çok yararlanacaktır. Varış noktası seçimi ve rezervasyon süreçlerinde elektronik teknoloji artan bir önem kazanacak, pazara ulaşmada ve tercihini belirlemede bireyin daha bilgili hale geleceği ve bilinçli tercih yapacağı bir süreç yaşanacaktır. Seyahat şirketleri ve turizm örgütleri, ürün farkındalığı yaratmak için sosyal medya kanalıyla tanıtıma ağırlık vereceklerdir.

- Bireylerin eğitim ve refah düzeyindeki yükselme artarak devam edecek, deneyimli gezgin grubu büyüyecektir. Turist tercihleri kutuplaşacak, yenilik ve çeşitlilik talebi artacak, konfor ve macera motifleri ağırlıklı olacak, çevreye duyarlı ve sorumlu turizm anlayışı yaygınlaşacaktır. Sektörün yeni pazarlarda başarılı olması, ürün ve hizmet niteliklerinde sürekli yenilikleri gerçekleştirme yeteneklerine bağlı olacaktır.

- Ortalama insan ömrünün artmasına ve emeklilik süresinin uzamasına paralel olarak, “üçüncü yaş” denilen 65+ yaş grubu ve bekâr ve çocuksuz çiftler seyahate ve eğlenceye daha fazla kaynak ayıracaklardır.

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından yapılan çalışmalarda 2010-2030 yılları arası dönemde uluslararası turizm hareketlerinde küresel düzeyde bir büyümenin bek-

lendiği, ancak beklenen büyümenin 1980-2010 döneminde gerçekleşen yıllık ortalama yüzde 4,2'lik büyümenin altında, yüzde 3,3 oranında olacağı hesaplanmaktadır.

Söz konusu yüzde 4,2'lik büyümenin nedenleri aşağıda özetlenmiştir:

- Artışa esas alınan uluslararası turist girişleri çok yüksek rakamlara ulaşmıştır. Turist sayısındaki küçük bir artış oranı bile sayısal olarak milyonlara varan rakamlarla ifade edilmektedir.

- Dünya ekonomileri olgunluğa ulaşırken ülkelerin Gayrisafi Yurtiçi Hasılasında(-GSYH) daha düşük oranlarda büyüme kaydedilmektedir.

- Düşen ulaşım maliyetleri döneminden artan ulaşım maliyetleri dönemine doğru bir eğilim vardır.

Dünya Turizm Örgütü'nün "Tourism Towards 2030" çalışması, turizm sektöründe önümüzdeki her on yılda önemli gelişme potansiyellerinin bulunduğuna da işaret etmektedir. Çalışma, mevcut ve yeni varış noktalarının bu fırsat ve potansiyelden yararlanmalarının mümkün olduğuna değinerek yapılması gerekenleri aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- İş ortamının geliştirilmesi,
- Altyapı olanaklarının iyileştirilmesi,
- Seyahatlerin kolaylaştırılması,
- Pazarlamaya önem verilmesi,
- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından, politika belirleyenler için hazırlanan yönergede yer alan Sürdürülebilir Turizmin Hedefleri Tablo 8'de sunulmaktadır.

Tablo 8: Sürdürülebilir Turizmin Hedefleri

1. Ekonomik Süreklilik	Turizm varış noktalarının ve işletmelerinin uzun vadede fayda sağlamaya ve büyümeye devam etmesi için sürekliliklerini ve rekabetçiliklerini sağlamak
2. Yerel Refah	Ziyaretçilerin yerel harcama oranını artırmak da dahil olmak üzere turizmin ev sahibi varış noktasına katkısını azamiye çıkarmak
3. İstihdam Kalitesi	İrk, cinsiyet, engellilik gibi konularda ayrımcılığa mahal vermeden ücret ve hizmet kalitesinin artırılması da dahil olmak üzere, turizm tarafından yaratılan yerel istihdamın sayısını ve kalitesini artırmak
4. Sosyal Eşitlik	Yoksullara sunulan fırsatların, gelirin ve hizmetlerin iyileştirilmesi de dahil olmak üzere turizmden elde edilen ekonomik ve sosyal faydanın genele adil bir şekilde dağılımını sağlamak
5. Ziyaretçi Memnuniyeti	İrk, cinsiyet, engellilik gibi konularda ayrımcılık yapmadan bütün ziyaretçilere güvenli ve tatmin edici bir deneyim sunmak
6. Yerel Kontrol	Turizmin diğer paydaşlar ile istişare içerisinde planlama, yönetim ve bölgede turizmin gelişimi konusunda yerel yönetimleri süreçlere dahil etmek ve yetkilerini artırmak
7. Toplumsal Refah	Sosyal bozulma ve istismara yol açmadan sosyal yapı ve kaynaklara, imkanlara ve yaşam destek sistemlerine erişim de dahil olmak üzere yerel halkın yaşam kalitesini muhafaza etmek ve iyileştirmek
8. Kültürel Zenginlik	Ev sahibi topluluklara özgü kültür, gelenek ve tarihi mirasa saygı duymak ve güçlendirmek
9. Fiziki Bütünlük	Kentsel ve kırsal alanların kalitesini muhafaza etmek ve güçlendirmek ve çevrenin fiziki ve görsel bakımdan bozulmasını engellemek
10. Biyolojik Çeşitlilik	Doğal alanların, habitatın ve yaban hayatının korunmasını desteklemek ve olası zararı asgariye indirmek
11. Kaynak Verimliliği	Turizm firma ve hizmetlerinin gelişim ve işletmesinde sınırlı ve yenilemeyen kaynakların kullanımını asgariye indirmek
12. Çevresel Safılık	Turizm işletmelerinden ve ziyaretçilerden kaynaklanan hava, su ve kara kirliliğini ve atık üretimini asgariye indirmek

Kaynak: UNEP, Making Tourism More Sustainable : A Guide for Policy Makers

Turizm politikalarının, önümüzdeki dönemde, Tablo 8’de belirtilen söz konusu hedefler doğrultusunda şekillenmeye devam edeceği öngörülmektedir.

3.2. Türkiye’de Turizm Eğilimleri

Türkiye turizm vizyonu, Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda (2007-2013), dünyadaki eğilimleri dikkate alan bir yaklaşım içinde şekillendirilmiştir.

“Türkiye turizm sektörü, Akdeniz’in dördüncü büyük destinasyonu olma noktasını aşmış, sürdürülebilirlik ilkesini benimsemiş bir sektör olarak; eğitilmiş nitelikli işgücü ve düzeyi gittikçe yükselen teknik altyapı, tesis ve servisleri ile öncelikle ülke halkının yaşam ortamını iyileştirici, kendi kaynağını yaratabilen, öz denetim yapabilen, rakip varış noktalarıyla yarışabilir, iç verimliliği yüksek bir sektör haline gelecektir”.

Bu kapsamda öncelikler olarak sıralanan;

- Turizmin bölgelerarası gelir ve gelişmişlik dengesizliklerinin azaltılması yönünde katkıda bulunmasına,

- Turizmde sektörel gelişmenin öncelikle yüksek düzeyde nitelik hedefine yönelmesi, nicelik uğruna nitelikten ödün verilmemesine,

- Turizmin uluslararası turizm pazarından azami pay alabilmesi için yeterli talep yaratılmasının sağlanması yaklaşımı, turizmin ülke ekonomisinin önemli bir gücü olarak değerlendirildiğinin göstergesi olmasının yanı sıra nitelikli gelişme hedefinin 80’li yıllarda benimsenen nicelik ağırlıklı turizm politikalarının terk edilmeye başlandığının göstergesidir. “Turizm yatırımlarının çeşitlendirilmesi, ülke yüzeyine ve tüm yıla yayılması”, doğal, kültürel ve tarihi çevrenin korunması”, “turizm ürününe özel turizm pazarlarını çekecek nitelikler kazandırılması”, “ziyaretçi başına yapılan harcamaların artırılması” gibi sektör için önerilen stratejik tedbirlerle, turizme kültür ve doğa eksenli bir bakış açısı kazandırılmaya, turist profilinin yükseltilmesine

çalışılmıştır.

Ülkemizde, turizm sektöründe son yıllarda kaydedilen olumlu gelişmelerin yanında, aşağıda belirtilen konularda da tedbir alınması gerekmektedir.

Her şey dahil paket turların, küresel turizm pazarında Türkiye’deki turizm sektörünün başarısına önemli ölçüde katkıda bulunduğu bir gerçektir. Küresel kitle turizm pazarında Türkiye’deki hızlı büyümenin başlıca kaynağını, Türkiye sahillerine gerçekleştirilen paket turlar ve bunlardan elde edilen gelirler oluşturmaktadır. Her şey dahil sistemi turizm faaliyetlerinde rolü son yıllarda tartışılmakla beraber, Türkiye, son yıllarda her şey dâhil sistemini uygulayan ülkeler arasında en önde yer almaktadır. 1999 yılında Avrupa’daki çeşitli problemlere rağmen, Türkiye’nin turizmde yükselen bir eğilim göstermesinin başlıca nedeninin, her şey dahil sisteminin başarılı şekilde uygulanması olduğu söylenebilir. Bu başarılı uygulama, diğer rakip ülkeler tarafından da örnek olarak alınmış, fakat Türkiye ile diğer ülkeler arasındaki kalite ve fiyat farkı, Türkiye’nin avantajlı konuma geldiğini göstermiştir. Ancak her şey dahil sistemi, turizmden sağlanan artı değerini yöreye yansımaları sınırlandırmaktadır.

Kitle turizminde görülen gelişmeye rağmen, turizm yatırımlarının yoğunlaştığı yörelerden, diğer alanlara kaydırılarak ürün çeşitlendirilmesi ve turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılması politikaları sürdürülmektedir. Türkiye, bölgeler arasındaki gelir ve gelişmişlik dengesizliklerinin azaltılması konusunda, turizm sektörünü önemli bir araç olarak görmektedir. Özellikle, yakın zaman önce örgütlenen Kalkınma Ajansları bölgesel

kalkınma aracı olarak kültür ve turizm faaliyetlerine odaklanmışlardır. Ancak, bölgesel kalkınmada turizmin itici güç olarak değerlendirilmesi tam olarak sağlanamamıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde; Türkiye'deki turizm ürünlerinin girdileri hem inşaat hem de işletim aşamasında daha ucuzdur. Turizm sektöründeki yatırım projeleri için 49 yıllığına kiralanılan arazi tahsisi uygulamaları, kaliteli/çok çeşitli materyal ve araçların bulunması, rekabetçi fiyatlar ve yatırım harcamalarındaki vergi indirimleri, Türkiye'de turizm sektörüne yatırım yapmayı cazip hale getiren önemli unsurlardandır. Söz konusu unsurların yanında inşaat ve işletme sürecinde işletme tarafından tüketilen elektrik, su uygun olan en düşük fiyattan ödenmektedir. Türk yatırımcılar, turizm sektöründe, uluslararası projelerle aynı standartta olan büyük yatırım projeleri gerçekleştirmektedir, ancak, yabancı işletmeciler Türkiye'ye yatırımcı olarak değil, işletmeci olarak gelmeyi tercih etmektedirler. Oysa daha uygun inşaat ve işletim maliyetleri ile birlikte Türkiye'nin turistik potansiyeli, hem ulusal hem de küresel yatırımcılar için büyük fırsatlar sunmaktadır.

Günümüzde turizm yatırımcıları geçmişte verilen kredi ya da borç alma gibi finansal teşviklerden daha çok, vergi teşviklerini temel alan, genel teşvik sisteminden faydalanmaktadır. Teşvik sisteminin faydaları, geçmişte ölçülebilir bir şekilde kendini göstermiştir. Türkiye, Akdeniz Bölgesi'ndeki diğer turizm varış noktaları ile karşılaştırıldığında; göreceli olarak daha uzaktır ve ulaşım harcanan para ve zaman açısından turistleri düşündüren bir varış noktasıdır. Avrupa'dan Türkiye'ye uçuş süresinin yaklaşık 3-3,5 saat olması ve uçuş sırasında üç-dört ülkenin hava uçuş sahasından geçilmesi, Türkiye'yi pazarlayan tur operatörleri için ek maliyet yaratmakta ve tur operatörlerinin otel yöneticilerine maliyetlerin karşılanabilmesi için oda fiyatlarını düşürmeleri yönünde baskı yapmasına neden olmaktadır.

Ulusal ve küresel yatırımcıların, Türkiye'nin doğusuna ve güneydoğusuna, turizm yatırımı yapmaları, turistin güvenlik endişesinin giderilememesi nedeniyle olumsuz etkilenmektedir.

Türkiye kıyı alanları kentleşme, sanayileşme, turizm ve son yıllarda enerji sektörü ile ilgili yatırımlar nedeniyle doğal ve çevresel sorunlarla karşı karşıyadır. Bu alanlara yönelik planlama, yapılaşma ve denetim süreçlerinde, mevcut kanunlara dayalı olarak farklı kurumların yetkileri söz konusudur ve Türkiye kıyı kaynaklarının yararlı, etkili ve dengeli bir şekilde kullanımını, korunmasını ve koordinasyonunu sağlayacak Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi modeli oluşturulmasına giderek daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

Dünyada sürdürülebilir küresel kalkınma ve bilgi toplumu perspektifleri, Türkiye'yi de yeni açılımlara yöneltmekte, bulunduğu coğrafya ve jeopolitik konumu itibarıyla ve AB uyum süreci boyunca iç ve dış dinamikleri değişim ve/veya dönüşüm göstermektedir. Söz konu dinamiklerden ekonomik yapı içerisinde en önemlisi, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin önemli bir aktör olarak ortaya çıkmasıdır. Türkiye'nin yakaladığı ekonomik potansiyel ile bilgi toplumuna geçişte, KOBİ'lerin ve beşeri sermayenin, temel sürükleyici güç oluşturacağı, yeni bir paradigma olarak ülke ekonomisine yansımıştır.

Turizm sektörü açısından da, özellikle çevreye duyarlı, sosyal uyumu sağlama, istihdam seviyesini yükseltme, kırsal kesimden büyük şehirlere göçü azaltma, yöresel kaynakları atıl durumdan kurtarma ve nihayetinde yöre halkının refah düzeyini artırma yeteneğine sahip sürdürülebilir yeşil pazarlama ve KOBİ ölçeğindeki yatırımlara dair politikalar önemsenmeye başlanmıştır.

Bu kapsamda, özellikle doğal, tarihi ve kültürel çevrenin korunması politikası çerçevesinde Türkiye, turizmin uzun erimli çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamak üzere yeni girişimleri hızlandırmalıdır.

3.3. Türkiye’de Turizmde Başarılı Uygulama Örnekleri

Türkiye’de turizmde planlı dönem ile birlikte çevre kalitesini korumaya ve yükseltmeye yönelik başarılı uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamalardan bazıları aşağıda yer almaktadır:

3.3.1. Mavi Bayrak

Avrupa Birliği, kendi ülkelerinde yüzmeye amacı ile kullanılacak göl ve deniz suları için gerekli su kalitelerini belirleyen mikrobiyolojik parametreleri, yol gösterici ve uyulması zorunlu hükümler olarak ortaya koymuş ve bu çalışmalar 1987 yılında Avrupa Çevre Eğitim Vakfı (FEEE) tarafından yürütülen “Mavi Bayrak Kampanyası” adı altında birleştirilmiştir. Ülkemizde de Mavi Bayrak Programı, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın öncülüğünde 1993 yılında kurulan Türkiye Çevre Eğitim Vakfı’nın (TÜRÇEV) eşgüdümünde yürütülmektedir.

Kıyıların korunmasında, çevre bilincinin gelişmesinde ve turizm pazarlamasında Mavi Bayrak Projesi önemli bir yer tutmaktadır. Mavi Bayrak bir çevre ödülü olmakla birlikte, uluslararası standart özelliği taşıması ve uygulama alanının kıyıları olması nedenleri ile turizm sektörü açısından özel bir öneme sahiptir.

2012 yılında Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı tarafından yapılan değerlendirmeler sonucunda ülkemizde 355 plaj, 19 marina ve 13 yat Mavi Bayrak ile ödüllendirilmiştir. Ülkemiz, dünya çapında 49 ülkede uygulanmakta olan Mavi Bayrak Programı kapsamında ödüllü plaj sayısı ile 4. sırada, marinalarda ise 19 marina ile 8.sıradadır.

3.3.2. Yeşil Yıldız

Belgeli konaklama tesislerinde “Yeşil Yıldız Eko-etiketleme” uygulaması turizmde iyi uygulamalara bir örnektir ve özendirici tedbirler alınmaya devam etmektedir. 2012 yılı sonu itibarıyla, Türkiye’de toplam 31 konaklama tesisinin Yeşil Yıldız belgesi bulunmaktadır.

Sürdürülebilir turizm kapsamında, çevrenin korunması, çevre bilincinin geliştirilmesi, turistik tesislerin çevreye olan olumlu katkılarının teşvik edilmesi ve özendirilmesi amacıyla, 1993 yılından itibaren talep eden ve aranılan nitelikleri taşıyan konaklama te-

sislerine, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından çevreye duyarlı konaklama tesisi belgesi ve plaketi verilmektedir. “Yeşil Yıldız” evreye duyarlı konaklama tesislerinin standartları 22.09.2008 tarih ve 27005 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Turizm İşletmesi Belgeli Konaklama Tesislerine evreye Duyarlı Konaklama Tesis Belgesi Verilmesine Dair 2008/3 no’lu Tebliğ” ekinde bulunan sınıflandırma formu ile yürürlüğe girmiştir. Söz konusu çalışma; enerji, su, çevreye zararlı maddelerin tüketiminin ve atık miktarının azaltılmasını, enerji verimliliğinin artırılmasını, yenilebilir enerji kaynaklarının kullanımının teşvik edilmesini, konaklama işletmelerinin yatırım aşamasından itibaren çevreye duyarlı olarak planlanmalarını ve gerekleştirilmelerini, ekolojik mimariyi, çevreye duyarlılık konusunda bilinçlendirmeyi, eğitim sağlanmasını ve ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılmasını kapsamaktadır.

4. TURİZMDE GZFT ANALİZİ ve REKABET GÜCÜ DEĞERLENDİRMESİ

Dünya turizm endüstrisinde önümüzdeki dönemler için öngörülen tehditler, Türkiye için çok daha yakın tehditler olarak algılanabilir. Uluslararası siyasi alandaki belirsizlikler ile ekonomik ve ticari ilişkilerde giderek artan dengesizlikler ve söz konusu belirsizliğin kaynaklarının bazılarının Türkiye'nin içinde bulunduğu Orta Doğu bölgesinden kaynaklanıyor olması, en büyük tehdidi oluşturmaktadır.

Ekonomik dengesizliğin uluslararası alanda giderek artması, bu siyasi belirsizlik ortamında genel olarak ticaretin ve özellikle seyahat ticaretinin önündeki en ciddi engeldir ve söz konusu iki engele ek olarak, çevre sorunları Türkiye açısından, üçüncü tehdit alanını oluşturmaktadır.

Batı Akdeniz'de artan çevre kirliliğine alternatif olarak Doğu Akdeniz, barış ortamının sağlanması ile turizmde çeşitlilik ve yeni tatil hedeflerine yönelik taleplerin karşılanması bölgenin en deneyimli turizm endüstrisine sahip olan Türkiye için çok yönlü fırsatları yaratabilecektir.

Türkiye, turizmde 1987-1997 arasındaki on yıla isabet eden büyüme döneminde, çok hızlı yol almıştır. Kısa süreli krizlerle geçici talep duraklamaları yaşamış olmasına rağmen, Türkiye'nin turizmde büyüme döneminde gerçekleştirmiş olduğu yıllık ortalama talep artış hızı, dünya ortalamasının 4,5 katı kadar olmuştur.

Variş noktası olarak Türkiye;

- 1977 -1987 yılları arasında başlangıç,
- 1987 - 1997 yılları arasında büyüme dönemi yaşamış,
- 1998'den itibaren ise olgunluk dönemine giriş sinyalleri vermeye başlamıştır.

Türkiye turizm ürününün olgunluk dönemine girmesi ile ürün-yaşam eğrisi açısından talep daralmasını önlemek için talebi canlı tutacak gerekli önlemlerin alınması üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

Dünyadaki ve Türkiye'deki turizm eğilimleri dikkate alınarak Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu fırsat ve tehditler ile güçlü ve zayıf yönleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir ancak, turizm talebindeki değişiklikler fırsatları tehdit, tehditleri ise fırsata dönüştürebilmektedir.

4.1. Türkiye Turizminin Güçlü Yönleri

- 1) İklim koşullarının farklı turizm türlerinin sunulmasına olanak vermesi,
- 2) Anadolu'nun zengin tarihi, kültürel mirası ve doğası ile sunulan turizm ürününün çeşitliliği,

- 3) Somut olmayan kültürel miras unsurlarının zenginliği,
- 4) Türk insanının konukseverliği,
- 5) Turizm olgusuna çabuk adapte olabilecek genç ve dinamik nüfus yapısı,
- 6) Özgün sosyo-kültürel özellikler ve Doğu ile Batının egzotik bileşimi,
- 7) Ana pazarlardaki tanınmışlık/pazar payındaki yükseklik/Türkiye hakkında uzmanlaşmış seyahat organizatörlerinin ve uçak şirketlerinin varlığı,
- 8) Uzak pazarlar için henüz keşfedilmemiş bir varış noktası olması,
- 9) İç turizmde hareketlenme yaşanması,
- 10) Turizmin çeşitlenmesine olanak veren coğrafi yapı ve ulaşım olanaklarının bulunması,
- 11) Türkiye ekonomisinin göstergelerindeki iyileşme ve yatırımcıların ilgisinin artması
- 12) Uluslararası turizmde değişen talep yapısına uyum sağlanması,
- 13) Kış turizmine uygun alanların varlığı ve kış turizmine uygun kamu yatırımlarının yaygınlaşması,
- 14) Dünyadaki turizm eğilimlerine uygun olarak sağlık, termal ve gençlik turizminin gelişmesi,
- 15) Yat turizmini geliştirmeye uygun kıyılar, kıyı yapıları ve rüzgarın varlığı.

4.2. Türkiye Turizminin Zayıf Yönleri

- 1) Altyapı, hizmet kalitesi ve destek sektörlerin hızlı talep artışına yanıt verememesi,
- 2) Yenilenebilir enerji potansiyelinin yeterince değerlendirilememesi,
- 3) Büyük ölçekli otellerin kırsal yakın çevre ve özgün mimari ile uyumsuzluğunun bulunması,
- 4) Planlamada mevzuat kaynaklı yetki karmaşasının varlığı,
- 5) Yat turizmi için liman ve marinaların dağılımının dengeli olmaması ve belgelendirmede kurumlar arası koordinasyon eksikliği,
- 6) Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ve Belediyelerin verdiği turizm işletmeleri belgelerinin farklı standartlar içermesi ve uyumlaştırmanın sağlanamaması,
- 7) Doğal, tarihi ve somut olmayan kültürel mirasın özgün niteliklerinin yeterince korunamaması,

- 8) Tanıtma ve pazarlamaya ayrılan kaynakların kullanımında eşgüdüm yetersizliği,
- 9) Tanıtım faaliyetlerinde sosyal medyanın etkin kullanılmaması,
- 10) Mesleki niteliklerin belgelendirilmesine yönelik uygulamaların yetersizliği,
- 11) Çevre bilincinin oluşmaması ve buna bağlı olarak sürdürülebilir çevre yönetiminin yetersizliği,
- 12) Kentsel peyzaj kavramının yerleşmemiş olması,
- 13) Deniz kıyısında kentsel katı atıkların geri dönüşümünün yetersizliği,
- 14) Ulusal Turizm Konseyi'ne ve illerde Turizm Konseyleri'ne işlerlik kazandıramamış olunması,
- 15) Kaynakların farklı karar vericilerin elinde olması nedeni ile turizmin gelişiminin bütüncül yaklaşımdan yoksun kalması,
- 16) Yerel halk ve yetkililerin, sürdürülebilir turizm kapsamında, karar mekanizmalarına yeterince katılamaması.

4.3. Türkiye Turizmi İçin Fırsatlar

- 1) Avrasya bölgesinin ve Körfez ülkeleri ile ilişkilerin siyasal ve ekonomik yönden önem kazanması,
- 2) Dünyada Türkiye'nin rekabet gücünün yüksek olduğu doğa, tarih, kültür, sağlık ve spor turizmüne olan ilginin artması,
- 3) Batı Akdeniz'deki kirlenme sonucu, Doğu Akdeniz bölgesinin çekiciliğinin artması,
- 4) Eğitim düzeyi yüksek ve deneyimli turistlerin sayısının artması,
- 5) Gelişen ulaşım olanakları ve buna bağlı uzun mesafeli seyahatlerin artması, talebin bilinen varış noktalarından bilinmeyen veya az bilinen varış noktalarına kayması,
- 6) Seyahate ve özellikle iç turizme olan ilginin artmasına ucuz havayolu taşımacılığının katkısı,
- 7) Turizm pazarında ihtisaslaşmış seyahat organizatörleri ve havayolu ulaşım şirketlerinin sayılarının artması,
- 8) Türkiye'de bilgi ve iletişim teknolojilerine ait alt yapının hızla gelişmesi ve yaygınlaşması,
- 9) Ege ve Akdeniz'in yanında Karadeniz'in de kruvaziyer turizmüne katılması,

- 10) Yeni ve potansiyel pazarlar ile gelişme potansiyeli gösteren pazarlarda Türkiye'ye yönelik ilginin artması,
- 11) Kongre turizmine ve ilgili yatırımlara önem verilmeye başlanması,
- 12) Birçok ülke ile vize uygulamalarının kaldırılması,
- 13) Kültür ve sanat faaliyetlerinin tanıtıma katkısının artması,
- 14) Ulusal ve uluslararası fonlarla desteklenen projeler sayesinde, turizmin katılımcı yaklaşımla bölgesel kalkınmaya katkısı,
- 15) Büyük sportif etkinlikler için potansiyelin bulunması,
- 16) Sosyal medya kullanım oranının yüksekliği.

4.4. Türkiye Turizmini Tehdit Eden Faktörler

- 1) Ulusal ve uluslararası medyadaki olumsuz yayınlar,
- 2) Ülkemizin jeopolitik konumundan kaynaklanan dış tehditler,
- 3) Uluslararası seyahat organizatörlerinin fiyat ve koşulları tek taraflı belirleyerek turizm sektörünün verimliliğini olumsuz yönde etkilemeleri,
- 4) Avrupa Birliği'ne katılım konusunda sürecin yavaş ilerlemesi,
- 5) Rakip ülkelerin rekabet gücünün gelişmiş olması,
- 6) Küresel ısınma ve iklim değişikliği,
- 7) Gemilerin atıkları nedeni ile açık denizin kirlenmesi ve kıyı turizminin zarar görmesi,
- 8) Ülkenin bazı bölgelerinde güvenlik ile ilgili sorunların devam etmesi nedeni ile ülke imajının ve sektörün zarar görmesi,
- 9) Kıyı bölgelerinde yoğun kullanım nedeni ile koruma – kullanma dengesinin bozulması,
- 10) Doğu Akdeniz bölgesinin çekiciliğinin artması sonucu bölgede marina sayısında plansız artış,
- 11) Turistik varış noktalarının çevresindeki çarpık yapılaşma.

5. ONUNCU PLAN DÖNEMİ PERSPEKTİFİ

Rio de Janeiro’da 2012 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı’ndaki (Rio+20) müzakerelerde derlenen, kalkınmaya ulaşmak için “İstedığımız Gelecek” adlı sonuç belgesi, ülkemiz tarafından da onaylanmıştır. Uluslararası düzeyde kabul görmüş ve sürdürülebilir kalkınma için bir yol haritası niteliğindeki “İstedığımız Gelecek” belgesinde öne çıkan temel hususlar aşağıda yer almaktadır:

- Sürdürülebilir kalkınmaya hizmet edecek politikaların hayata geçirilmesi,
- Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin oluşturulması için sürecin başlatılması,
- Yeşil ekonominin sürdürülebilir kalkınma için bir araç olabileceği,
- Sürdürülebilir kalkınmanın sosyal ayağının güçlendirilmesi,
- BM Çevre Programı’nın güçlendirilmesi ve Sürdürülebilir Kalkınma Forumu’nun oluşturulması,
- Ülkelerin refahlarının ölçülmesi için GSYH’nin ötesine geçilmesi,
- Sürdürülebilir üretim ve tüketim için bir çerçeve oluşturulması,
- Cinsiyet eşitliğinin iyileştirilmesi,
- Uluslararası düzeyde, sürdürülebilir kalkınmanın kurumsal yapının güçlendirilmesi,
- Sürdürülebilir kalkınmanın finansmanı konusunda bir strateji oluşturulması.

10. Kalkınma Planı’nda, yukarıda belirtilen hususlara uygun olarak, rekabet gücü yüksek ve verimli bir turizm ekonomisine erişilmesi, yerel halkın ve turistlerin beklentilerinin karşılanması, doğal ve kültürel değerlerin korunarak geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

5.1. Uzun Vadeli Hedefler

5.1.1. Vizyon

Türkiye’de turizm sektörü, sürdürülebilirlik ilkesini benimseyerek ziyaretçi sayısı ve turizm gelirlerinde dünyadaki ilk beş ülke arasında yerini alacak, turizm değer zincirindeki tüm unsurlarında, eğitilmiş nitelikli işgücü ve düzeyi gittikçe yükselen teknik altyapı, tesis ve servisleri ile uluslararası bir marka olacaktır.

5.2 Vizyona Dönük Yaklaşımlar

Turizm sektöründe, 9. Plan döneminde de değinilen, aşağıdaki kavramların tanımlanarak modellenmesi ve işlevselleştirilerek yatırım ve örgütlenmenin gerçekleşmesi gerekliliği devam etmektedir.

5.2.1. Kamu Kaynağından Yararlanma Yerine Yeni Kaynaklar Yaratmaya Yöneliş

Turizm sektöründe altyapı ve hizmetin niteliğinin artırılması için kamu kaynaklarının yanı sıra, diğer kaynaklar da araştırılarak gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

5.2.2. Hizmet Zincirinde Dengeli Getiri Oranları

Turizm sektörü çok sayıda bileşenden oluşan bir bileşke ürünü üretilip piyasaya arz etmekte ve bileşen ürünler farklı firmalar tarafından üretilmektedir. Bileşen ürünler bir zincirin halkalarıdır ve zincirin kalitesi, belirli bir halkayı üreten birimin getiri oranı ile etkileşim içindedir. Toptancının iç kârlılık oranı, reel olarak yüzde 40 iken, konaklama yatırımının iç kârlılık oranının yüzde 5 olması durumunda sektörün kendisini idame gücü azalacaktır. Sektör, bileşen ürünleri üreten firmaların öz sermaye getiri oranlarını hesaplayarak zafiyet içinde olan halkaların rehabilitasyonunu örgütleri aracılığı ile planlamalı ve kaynakların, özellikle bu alanlara yönlendirilmesini savunmalıdır. Uzun dönemde, büyüme açısından, yatak kapasitesinin artırılması gerekli olmakla birlikte, bileşen ürünler birçok yörede acil onarım beklemektedir. Aynı şekilde, birçok altyapı unsuru gibi, katı atık işleme biriminin iç kârlılık oranı da tur operatörünün iç kârlılık oranı ile karşılaştırılabilir düzeye getirilmeli ve sektördeki tüm paydaşlar birlikte hareket etme bilincine ulaşmalıdır.

5.2.3. Küreselleşme ve Turizmde Sermaye Mülkiyeti

Bir ülke, ticarete konu olmayan mal ve hizmet üretebilecek kaynak donanımı ve avantajına sahip olduğunda, küresel sermaye, ticaret yolu ile bu kaynaklardan fayda sağlayamayacağından, o ülkenin fiziki sermayesinin mülkiyetini devralmakta ve böylece küreselleşmektedir. Karşılaştırmalı üstünlüğü olmayan ülke ise avantajını kaybetmektedir. Küresel sermaye söz konusu nedenlerle, kolay kabul edilebilecek sektörler yerine çimento ve hipermarket alanlarında gelmiştir, sıra bankacılık, hava ulaşımı ve turizm sektöründedir. Konaklama tesislerinin arazi mülkiyetinin genellikle kamuda olması, tehlikeyi önlemiş olmakla birlikte kısa dönemde uçak koltukları, uzun dönemde ise koylarımızın ve mevcut yatakların küreselleşmesi ve oluşan fonlardan yararlanamayacak olan ülkemizin de 50 milyon turist hedeflerine ulaşması muhtemeldir. Böyle bir durumda ödenilecek iç kaynak maliyeti, ek istihdam olanaklarının getireceği faydanın çok üzerinde olacaktır.

5.2.4. Firma Kârlılığı ile Birlikte Ekonomik Fayda

Fayda kavramı, kamu kaynaklarının tahsisinde kriter olarak kullanılan ve toplumun faydası anlamına gelen, ekonomi ile ilgili teorilerde önemli bir kavramdır. İstihdam, döviz girdisi, gelir dağılımı, bölgelerarası denge ve nesiller arası gelir dağılımı açısından net etkileri ile iç kaynak maliyeti ve alternatif maliyetleri dikkate alan değerlendirmeler sonucunda; yapılacak yatırımların toplam ekonomik faydasının, olumlu/olumsuz olması durumu öngörülebilmekte, farklı sektörlerdeki farklı yatırım projeleri karşılaştırmalı

olarak değerlendirilebilmektedir. Turizm uydu hesapları, söz konusu bütün etkileri ölçen metodolojidir. Turizm sektöründe, karşılaştırmalı ekonomik fayda kavramını kullanmayan birimler, ekonomik açıdan iyi olmayan, bazen (-) fayda değerine sahip yatırımları savunabilmekte ve destekleyici bulabilmektedir. Fayda-maliyet analizleri, firma kârlılığı pozitif olan yatırım projelerinden hangilerinin, hangi sırada kamu kaynakları ile desteklenmesi gerektiğini ortaya koyan analizlerdir. Öz sermaye getiri oranı ile toplam sermaye getiri oranı arasında zaten var olan fark, ekonomik getiri oranı hesaplandığında daha da artmaktadır. Sektörde faaliyet gösteren girişimciler, firmaları açısından kârlı buldukları projelerin fayda-maliyet analizleri sonucuna göre de kârlı olduğunu ve ayrıca sektördeki alternatif projelerden de daha yüksek ekonomik getiri oranlarına sahip olduğunu gerçeğe uygun olarak ispatlamadan, kamu kaynaklarından desteklenmeyi talep etmemelidirler

5.2.5. Enformasyon Sektörü Yerine Bilgi Sektörü Olmak

Enformasyon odaklı sistemler, verideki geçmişe yönelik değişimleri ortaya çıkarma ve “Ne?” sorularına cevap alma amaçlı çözümlerdir. Bilgi tabanlı sistemler ise, “Ne?” sorularının yanında “Neden?” ve “Nasıl?” sorularına cevap alınabilmesi ve ileriye yönelik öngörü/plan yapılabilmesini sağlayan sistemlerdir. Enformasyon toplumu fırsatları izlerken bilgi toplumu fırsatların önünde gitmektedir. Turizm sektörü ile ilgili bireylerin de edilgen enformasyon toplumu olmaktan çıkıp, piyasalara hükmetme gücüne sahip olacak bilgi toplumuna dönüşmeleri gerekmektedir.

5.2.6. Yabancı Turist Sayısı ile Birlikte Fon Akımı ve Takibi

Turizm sektöründe; çalışanlar, işverenler ve kamu kuruluşları, turist sayıları ile birlikte fon hareketlerini izleyerek turistlerin kişi başına yaptığı harcama varsayımlarının doğruluk derecelerini belirlemeli, paket ve diğer harcamalardan oluşan toplam fonların, zamanlama ile bileşen ürün üreticilerine, dağılım oranları hesaplanarak, fon seyahatleri izlenebilmeli ve sektörün dünyadaki işleyişe uygun davranmasını sağlayacak kurumsal ve mali yapılanması gerçekleştirilmelidir.

5.2.7. Kısa Dönemle Birlikte Uzun Dönem

Uzun dönem, çok sayıda kısa dönemin ardı ardına dizilmesinden oluşmaktadır, ancak kısa dönem dikkate alınarak verilen kararlar sonucu gerçekleştirilen yatırım ve hizmet faaliyetleri, gelecekte, çok sayıda kısa dönemi geri dönülemez biçimde etkileyebilmektedir. Günümüzde bu tür etkiler, turizm uydu muhasebesi gibi bilgi karar-destek sistemlerinde temizlenmiş veri ve enformasyonun kullanılması ile ölçülebilmekte ve öngörülerde bulunulabilmektedir. Ancak, ülkemizdeki ekonomik faaliyetlerde, uzun dönem, on iki aya kadar inmiştir. Turizm sektörü karar vericileri, bilgi toplumuna dönüşümü gerçekleştirdikten sonra, mensubu oldukları yönetimlerin de önerdikleri ve savundukları her faaliyetin, uzun dönemli etkilerini ölçüp değerlendirecek birimlerin oluşturulması için çaba harcamalıdır. Uzun dönem, küçük işletmeler için 5-10 yıl, büyük işletmeler için 10-20 yıl, kamu projeleri için ise 20-30 yıllık dönemler olarak ifade edilebilir.

5.2.8. Yeni Ürün Uzayı Yaklaşımı

Yeni aşamada turizm bileşke ürünü, “Zaman x Yöre x Tür” boyutlarından oluşan çok boyutlu uzay içinde düşünülmelidir. Sözelimi, 4 Mevsim x 20 Yöre x 5 Tür = 400 farklı bileşke ürün çeşidi olarak 10 yıllık bir planlama yapılacak ise değişim ve yeni eğilim geliştirme de 5 yılda bir gerçekleşecek ise $400 \times 10/5 = 800$ farklı bileşke ürün ve bu ürünlerin bileşen ürünleri de modellerde yer almalı ve turizm sektörünün vizyonu, bu tür çok boyutlu dinamik uzay içinde oluşturulmalıdır.

5.2.9. Eğilimler İzlenilerek Yeni Eğilimler Yaratmak

Yapılacak yeni yatırım ve sunulacak yeni hizmetlerde, geçmiş referans olarak arkasından gitmek yerine, yeni ürün arz ederek eğilimler oluşturulmalı, fırsatların önünde giderek projeler hayata geçirilmeye çalışılmalıdır.

5.3. Vizyona Dönük Temel Amaç ve Politikalar

5.3.1. Amaçlar

Turizm sektöründe, turist başına gelirin ve turist sayısının artırılmasının yanında, hizmet kalitesini artıran, pazarlama kanallarını çeşitlendirerek üst gelir gruplarını hedef alan, doğal sermayeyi koruyan ve sürdürülebilir kılan, karşılaştırmalı rekabet üstünlüğüne uygun turizm çeşitlerini öne çıkaran bir yapının oluşturulması temel amaçtır.

5.3.2. Politikalar

Sektörel politika ve hedefler, genel politika ve hedefler ile uyumlu olmalıdır. Turizmin gelişmesi, genel politikalar ile birlikte ele alındığında; turizm, sağlıklı bir genel yerleşme düzeni ve kentleşme süreci oluşturulması, KOBİ'lerin güçlendirilmesi, sosyal refahın artırılması, bilim ve teknoloji yeteneğinin yaygınlaştırılması, insan kaynaklarının geliştirilmesi, doğal ve tarihi çevre değerlerinin korunması ile sektörel ekonomik etkinlik hedeflerini destekleyici nitelikte geliştirilecektir.

5.4. Temel Amaç ve Politikalara Dönük Öncelikler ve Tedbirler

Onuncu Kalkınma Planı için turizm sektöründe üç ana politika belirlenmiştir:

1. Bölgeler arasındaki gelir ve gelişmişlik farklılıklarının azaltılması yönünde turizm sektörü katkıda bulunacaktır.
2. Turizmde sektörel gelişmenin öncelikle yüksek düzeyde nitelik hedefine yönelmesi, nicel hedefler uğruna nitelikten ödün verilmemelidir.
3. Türk turizminin uluslararası turizm pazarından azami payı alabilmesi amacıyla yeterli talebin yaratılması sağlanacaktır.

5.4.1. Turizm Sektöründe Hedefler

Ekonomik sistemin turizm sektöründen beklediği işlev, ‘rehabilitasyon’ ve ‘sektörel büyüme’ olmak üzere iki önemli yaklaşımı beraberinde getirmektedir.

Turizm sektörüne yönelik rehabilitasyon ve sektörel büyüme temalı yaklaşımının gerçekleştirilmesine yönelik hedefler ve tedbirler aşağıda yer almaktadır:

5.4.1.1. Mevcut Sermaye Stokunda Verimliliği Artırmaya Yönelik Hedefler

a) Mevsimselliğin azaltılmasına yönelik önlemler:

1) Varış noktalarının özelliklerine göre, öncelikle ulusal hava taşımacılığında olmak üzere, sezon dışında charter uçuşlarına teşvik primi verilmesi,

2) Ürünü çeşitlendirmek; kongre, dağ ve kış turizmi, sağlık ve termal turizm, yat turizmi, doğa ve yayla turizmi vb. turizm türlerinde ek teşvikler sağlanması,

3) Üçüncü yaş, gençlik, engelli, sağlık turizminin ayrıca teşvik edilmesi.

b) Toplu pazarlama ve eşgüdüm önlemleri:

1) Toplu pazarlama gücünü artırmaya yönelik etkinliklerin desteklenmesi,

2) Sektördeki meslek kuruluşlarının güçlendirilmesi,

3) Sektörün ortak fiyat politikası oluşturmasının özendirilmesi,

4) Kamu sektöründe dağınık olan tanıtım ödenek ve fonların, eşgüdümlü olarak turizm sektörünün amaçlarına uygun kullanımının sağlanması.

c) Yerli tur operatörlerinin desteklenmesi için başarıya endeksli, uzun vadeli, cazip finansman olanaklarının sağlanması.

d) Hizmet kalitesini artırmak için sertifikasyon (belgelendirme) sisteminin yaygınlaştırılması,

e) İç turizm hareketlerinin mevsimsellikten kurtarılması için yönetsel ve yasal önlemler,

f) Avrupa Birliği'nin turizm sektörüne yönelik uygulamalarına uyum için gerekli tedbirlerin alınması.

g) Enformasyon teknolojisi ile ilgili olarak turizm pazarlamasında, özellikle dağıtım kanallarında, rekabet gücünü ve verimliliği artırıcı teknolojik iletişim sistemlerinin sektörde yaygın kullanımının kolaylaştırılması.

5.4.1.2. Doğal Sermayedeki Aşınmanın Azaltılmasına Yönelik Hedefler

- a) Turistik yörelerde yapı yoğunluğunu azaltan, çevreyi koruyan, yerel halkı turizm ile bütünleştiren bir yaklaşımla, teknik altyapının finansmanına kullanıcıların da katılımının sağlanması, doğrudan altyapı yatırımı yapacakların teşvik edilmesi,
- b) Turistik yörelerde arıtma tesisleri ve kanalizasyon şebekeleri vb. altyapı inşaatlarının gerçekleştirilmesi ve desteklenmesi,
- c) Turistik yörelerde katı atık sistemlerinin kurulması ve yeniden kazanımın teşvik edilmesi,
- d) Yatlarda üretilen katı ve sıvı atıkların toplanarak arıtılması için gerekli yatırımların yapılması, teşvik tedbirlerinin alınması,
- e) “Kullanan öder”, “kirleten öder” ilkesi uyarınca, kamu tarafından yapılacak teknik altyapının finansmanına, kullanıcıların da katılımının sağlanması, doğrudan altyapı yatırımı yapacakların teşvik edilmesi,
- f) Doğal sermayenin yanlış kullanımında geriye dönüşün olmadığı bilincinin yerleşmesine katkıda bulunulması.

5.4.1.3. Çelişen Eylemlerin Engellenmesine Yönelik Hedefler

- a) Yerel yönetimler tarafından eşikler dikkate alınmadan ikincil konut ve imar mevzuatına aykırı yapılara izin verilmesi sonucu, potansiyel eşiklerin aşılmış bulunduğu yörelerde, yapılanmayı durduracak yasal vb. düzenlemelerin yapılması,
- b) Mevcut altyapı eşiklerinin aşıldığı yörelerde yapılaşmanın ertelenmesi.

5.4.1.4 Büyümeye Yönelik Hedefler

- a) Yabancı sermaye yatırımlarının yeni tesis inşaatı yönünde teşvik edilmesi,
- b) Kamunun ve özel sektörün kaynaklarının kullanıldığı alt ve üstyapı yatırımlarında, “turizm uydu muhasebesi sistemi”nin yatırım ölçütü olarak kullanılması,
- c) Turizm sektöründe KOBİ’lerin teşvik edilmesi.

5.4.1.5. Yasal Düzenleme ve Örgütlenmeye Yönelik Hedefler

- a) Turizm sektörüne yeni bir vizyon kazandıracak, ülke çapında planlama, organizasyon, yönetim, yetki ve sorumlulukları yüklenecek “Ulusal Turizm Konseyi”nin kurulması,
- b) Mevcut turizm merkezlerinin iyileştirilmesi, kalite düzeyinin yükseltilmesi, yeni olanakların yaratılması, ülke içinde ve uluslararası pazarlarda “Varış Noktası Yönetimi” organizasyonlarının oluşturulması.

5.4.1.6. Turizm Sektörü ile İlgili Verilerin Düzenlenmesine Yönelik Hedefler

- a) Turizm Uydu Hesapları ile ilgili çalışmaların tamamlanarak yürürlüğe konulması,
- b) Turizm gelirlerinin doğru hesaplanması için çalışmalar yapılması,
- c) Uluslararası turist sayısının doğru hesaplanması için çalışmalar yürütülmesi.

5.4.2 Temel Amaç ve Politikalara Dönük Eylemler ve Uygulama Stratejileri

Yukarıda açıklanan stratejik amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesi için aşağıda sıralanan faaliyetlerin yerine getirilmesi gerekmektedir.

5.4.2.1. Mevcut Sermaye Stokunda Verimliliği Artırmaya Yönelik Eylemler

- a) Turizm sektöründe uygulanan KDV oranlarının rakip ülkeler düzeyine çekilmesi,
- b) Turizm tüketicisinin zorunlu sigorta kapsamına alınması ve uygulamanın izlenmesi,
- c) Konaklama işletmelerine yönelik olmak üzere elektrik, su, doğalgaz vb. tüketim maddelerinde indirimli fiyat uygulanması,
- d) Türkiye'nin turizmde marka haline gelmesi için çalışmaların yürütülmesi,
- e) Türkiye'de gelecekte rekabet avantajı olan sektörlerin belirlenmesi ile ilgili çalışmaların yürütülmesi,
- f) "Her şey dahil sistemi" uygulayacak tesislerdeki fiziksel standartların belirlenmesine ilişkin çalışmaların ilgili kurumlarca yerine getirilmesi,
- g) Turizm sektörünün gelişimine yön verecek turizm sektörü ana planının hazırlanması, ilkelere ödün verilmeden turizmin dinamik yapısına uygun olarak planlama sürecinin, değişen dünya koşullarına göre devamlı bir faaliyet olarak sürdürülmesi,
- h) Turizm hareketlerinin ana güzergahlarında karayolu standartlarının yükseltilmesi, risk noktalarına öncelik verilerek trafik kazalarını önleyici tedbirlerin ivedilikle alınması,
- i) Turizmin geliştiği ve geliştirileceği yörelere yönelik olarak, karayoluna seçenek oluşturmak amacı ile demiryolu ve denizyolunun geliştirilmesi için gerekli çalışmaların yürütülmesi, bu kapsamda önemli turizm merkezlerine demiryolu ulaşımının ivedilikle sağlanması,
- j) Hem tarihi özelliği olan hem de ticaret merkezi konumundaki bölgelerin müstakil birer varış noktası haline getirilmesi,
- k) Turizmde çeşitliliğin artırılarak ülke geneline ve yılın 12 ayına yayılmasının sağlanması,

- l) Tarih ve kültür turizminin canlandırılması için gerekli çalışmaların yapılması,
- m) Turizm sektörüne yönelik eğitim-öğretim yapılan eğitim kurumlarının programlarının sektörün beklentilerine karşılık verecek şekilde düzenlenmesi.

5.4.2.2. Doğal Sermayedeki Aşınmanın Azaltılmasına Yönelik Eylemler

- a) Sektör ana planına uygun olarak tüm gelişim alanlarının fiziksel planlama çalışmalarının tamamlanması,
- b) Mevcut turizm alan ve merkezlerindeki içme suyu ve atık su deşarj sorunlarının öncelikle çözümlenmesi, Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) Projesi'nin uygulamasına ivme kazandırılması,
- c) Yeni gelişim alanlarına ilişkin kararlarda su kaynaklarının ve su sağlama olanaklarının, göz önüne alınması ve eşiklerin aşılmasına neden olacak uygulamaların önlenmesi.

5.4.2.3. Çelişen Eylemlerin Engellenmesine Yönelik Eylemler

Turizm sektöründe etkin bir eşgüdüm ve işbirliğinin sağlanması için kamu ve özel sektörden tüm tarafların katılımını sağlayacak sistematik bir işbirliği ortamı ve organizasyon yapısının oluşturulması.

5.4.2.4. Büyümeye Yönelik Eylemler

- a) Turizm kentlerinin oluşturulması ile ilgili çalışmalara hız kazandırılması,
- b) Turizm gelişim etkinliklerinde özel ilgi pazar bölümlerinin karakteristiklerine, potansiyel turistlerin ilgi alanlarına göre mevsimin uzatılması ve talebin yıl boyunca yayılmasını amaçlayan projelerin gerçekleşmesinin öncelikle ele alınması,
- c) Turist başına yurtiçi hasılanın artırılması ve bölgelere dengeli dağıtılması yönünde önlemlerin alınması.

5.4.2.5. Yasal Düzenleme ve Sektöre Yetki Devrine İlişkin Eylemler

- a) Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın turizm sektörüne yönelik sahip olduğu bazı yetkilerinin, mevcut sivil toplum ve sektör kuruluşlarına devrinin yapılabilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması,
- b) Turizm sektörüne yönelik mevzuatın, kısa dönemlerde değiştirilmemesi için düzenlemelerin yapılması, istikrarlı bir turizm politikasının oluşturulması,
- c) Turizmin, 'öncelikle geliştirilecek sektör' olarak benimsenmesi ve ilan edilmesi,

d) Turizm sektörüne yeni bir vizyon kazandıracak, ülke çapında planlama, organizasyon, yönetim, yetki ve sorumlulukları yüklenecek ‘Ulusal Turizm Konseyi’nin kurulması.

5.4.2.6. Turizm Sektörü ile İlgili Verilerin Düzenlenmesine Yönelik Eylemler

a) Sağlıklı değerlendirmeye olanak sağlamak ve kararların temelini oluşturmak üzere; turizm alanındaki bilgi ve veri eksikliği giderilmeli, bu amaçla dış turizm geliştirme kararları için uluslararası karşılaştırmalara ve değerlendirmelere olanak sağlayan, sektörün geliştirilmesine, tanıtım ve pazarlamaya ışık tutacak bir bilgi bankasının oluşturulması, turizmin dinamik karakterine uygun veri ve bilgi derleme faaliyeti yürütülmesi,

b) Turizm sektörüne yönelik akademik çalışmaların desteklenmesi gerekmektedir.

2013 Yılı Programında Yer Alan Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik / Tedbir	Sorumlu/İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Turizm yatırımları yeşil büyüme yaklaşımı çerçevesinde doğal, tarihi, sosyal ve kültürel çevreyi koruyucu ve geliştirici bir anlayışla ele alınacaktır.			
Tedbir 1. Varış Noktası Yönetimi kapsamındaki projeler desteklenecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S); İl Özel İdareleri, Belediyeler, Üniversiteler, Sivil Toplum ve Sektör Kuruluşları	Aralık Sonu	Varış noktalarında çevrenin, tarihi ve kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesi sağlanacak, turistik ürün geliştirme ve pazarlama konuları desteklenecektir. Bu kapsamda öncelikle Likya Yolu, Frigya Termal Turizm Gelişim Bölgesi ve İpek Yolu Koridorları ele alınacaktır.
Tedbir 2. Doğal ve tarihi çevrenin korunmasında hız ve etkinlik sağlanacak, Kültür ve Turizm Gelişim Bölgelerinde katı ve sıvı atıklar arındırılacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S); Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Sivil Toplum Kuruluşları	Aralık Sonu	Atık su arıtma tesisleri, katı atık düzenli depolama tesis ve inşaatlarının yapımı, uygulama projesi hazır olanlar öncelendirilerek ödenekler ölçüsünde gerçekleştirilecektir. Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) kapsamında yapımı programlanan atık su arıtma, terfi ve derin deşarj tesisleri, katı atık düzenli depolama ve kompost tesisleri, kanalizasyon kolektör hattı ve şebeke yapımı tamamlanacaktır.
Tedbir 3. Konaklama tesislerinde Yeşil Yıldız belgelendirme sisteminin yaygınlaştırılması sağlanacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S); Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Sektör Organizasyonları (TUROB, TÜROFED, TYD)	Aralık Sonu	Ülkemiz turizm sektörünün uzun erimli çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamak üzere AB ölçütlerini dikkate alan ve 2008/3 sayılı tebliğ kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığında belgeli konaklama tesislerinde uygulanmaya başlanan çevreye duyarlı konaklama tesisi belgesi Yeşil Yıldız eko-etiketleme uygulamasının özendirilerek yaygınlaştırılması konusunda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.
Tedbir 4. Turizm sektörü hizmetlerinde niteliğin yükseltilmesi sağlanacaktır.	Mesleki Yeterlilik Kurumu (S); Kültür ve Turizm Bakanlığı ; Milli Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetimler, AKTOB, TUROB	Aralık Sonu	Mesleki Yeterlilik Kurumu koordinasyonunda turizm personelinin belgelendirilmesi (sertifikasyon) uygulamaları hızlandırılarak sürdürülecektir.

Öncelik 2. Turizm yatırımları, gelişmiş ve yoğun kullanıma konu olan yörelerden diğer alanlara kaydırılarak çeşitlendirilecek ve turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılması sağlanacaktır.

Tedbir 1. Turizm hizmet veren Planlama, Yatırım ve Danışmanlık firmaları belgelendirilecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S); Sektör Kuruluşları	Aralık Sonu	Kültür ve Turizm Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hk. Kanun ve Turizmi Teşvik Kanununda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.
Tedbir 2. Turizm ürünleri özel turizm pazarlarına uygun şekilde çeşitlendirilecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S); Sektör Kuruluşları, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Dünyada hızlı bir gelişme trendi gösteren kongre ve iş turizmi, sağlık turizmi, ödül turizmi, termal, yat, kruvaziyer ve üçüncü yaş turizmine dış tanıtımda daha fazla önem verilecek, eko-turizm ve aktif turizme doğru gelişen eğilimlere koşut olarak golf, rafting, dağ ve kayak turizmi ve ilgili özel turizm pazarlarında talebin artırılması sağlanacaktır.

Öncelik 3. Uluslararası turizm pazarından alınan payın artırılabilmesi için seçilmiş pazarlar başta olmak üzere tanıtıma ve uluslararası örgütler nezdinde turizm alanında işbirliğine ağırlık verilecektir.

Tedbir 1. Turizmde dış tanıtım için yeni bir yapılanmaya gidilecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S); Sektör Kuruluşları	Aralık Sonu	Dış tanıtım stratejilerinin belirlenmesi, uygulamanın izlenmesi, denetimi ve finansmanına turizm işletmelerinin de katılımını sağlayacak yeni bir yapılanma konusunda yasal düzenleme yapılacaktır. Kamu ve özel sektörün bir araya geldiği ulusal turizm örgütleri kurulacaktır.
Tedbir 2. Talepteki değişim sürekli izlenerek, değişen koşullara uygun tanıtım faaliyetleri yürütülecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S)	Aralık Sonu	Tanıtım Stratejisi doğrultusunda hareket edilecek, turizm portalı geliştirilerek turizm tesislerinin tanıtımı, çevrimiçi rezervasyon ve sektörde ilgili aktörler arasında bilgi paylaşımına uygun ortam sağlanacaktır.
Tedbir 3. Turizmin milli ekonomiye etkisini ölçmek üzere turizm uydu hesapları sistemi geliştirilecektir.	Türkiye İstatistik Kurumu (S); Kültür ve Turizm Bakanlığı, Merkez Bankası, Sektör Kuruluşları, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Birleşmiş Milletler Ulusal Hesaplar Sistemi (SNA 1993) ile uyumlu olarak yürütülmekte olan Turizm Uydu Hesapları-Türkiye çalışması kapsamında, metodoloji belirleme ve ulusal hesaplarla uyum konusundaki çalışmalar hızlandırılacaktır.

Öncelik 4. İstanbul başta olmak üzere gelişme potansiyeli yüksek turizm bölgelerinin kültürel, sosyal ve doğal zenginlikleri sürdürülebilir turizm yaklaşımıyla değerlendirilecek, ulaşım ve teknik altyapı eksiklikleri hızla giderilecektir.

Tedbir 1. İstanbul'un marka kent olarak dünya turizmine sunulması sağlanacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S); İstanbul Valiliği, İstanbul BŞB	Aralık Sonu	Dinamik, profesyonel ve mali yönden güçlü bir tanıtım yapılabilmesini sağlamak üzere bu faaliyetlerin finansmanına turizmden doğrudan gelir elde eden kesimin ve ticaret erbabının da katılımı sağlanacaktır.
Tedbir 2. Marka kentlerde turizm potansiyeli geliştirilecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (S); İl Valilikleri, yerel yönetimler	Aralık Sonu	Kent turizmi ve kültür turizmiyle de öne çıkan 15 kent markalaştırılarak dünya turizmine sunulacaktır. Bu amaçla uluslararası standartlarda şehir müzeleri, ulaşım sistemi, fiziksel ve sosyal altyapı ile ilgili düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, 2013 Yılı Programı

6. SONUÇ ve GENEL DEĞERLENDİRME

Uluslararası toplum, yaşanması olası gıda, su, ve enerji krizlerine hazırlanırken, bugünün küresel tehditleri olan açlık, büyük çapta ekonomik dalgalanma, hızla artan dünya nüfusu ve iklim değişikliği ile mücadele gerektiğinin bilincindedir. Bu sorunların çözümü, küresel ısınmayı ön-endüstriyel seviyenin üstünde, 2 dereceden daha fazla artırmadan sınırlamanın yollarının aranması, yenilenebilir enerjilerin kullanımının yaygınlaştırılması, enformasyon ve enerji teknolojilerinin geliştirilmesi, fosil yakıtlara bağımlılığın azaltılması, temel ekosistem bütünlüğünün sağlanması, biyoçeşitliliği korurken kapasite geliştirilmesi ve finansal destek sağlanması olacaktır.

Küresel ölçekte yeşil ekonomiye yönelmede dikkate değer bir hızlanma olmuştur ve Birleşmiş Milletler ile G-20 ülkelerinin tümü, araştırma ve uygulama programlarında yeşil büyümeye yer vermektedirler. Yeşil büyüme konseptini bütünüyle benimseyen Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), Avrupa Birliği Güneydoğu Asya Ulusları Birliği (ASEAN), Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (APEC) ve Afrika Birliği (AU) gibi bölgesel ve diğer işbirliği kuruluşlarının yanında, ulusal hükümetler ve onların endüstri paydaşları, yeşil büyüme uygulamalarını politika eylemleriyle bütünleştirmektedirler.

“Seyahat ve Turizm”, ekonominin ve yaşam tarzının en önemli faktörleri olarak yeşil büyüme sürecinin, küresel, bölgesel ve yerel düzeyde bütüncül bir parçası olacaktır, ancak, yapısal ve kurumsal bölünmeden dolayı, bu süreçle bağlantısı, diğer sektörlerden daha az görünür olmakta ve potansiyelinden istenilen ölçüde istifade edilememektedir.

Endüstrileşmiş ve yeni gelişen ekonomilerde olduğundan daha büyük dönüşümsel bir rol oynayabilecek kapasiteye sahip olan “Seyahat ve Turizm”, küresel ekonominin doğrudan ve dolaylı etkilerle yüzde 9’unu oluşturmaktadır. Genellikle gelişmekte olan ülkelerde hizmet sektörünün büyük çapta bileşeni olan, milyonlarca tüketiciyi ilgilendiren, pazarlama kanalıyla daha milyonlarcasına ulaşan ve her coğrafi, demografik ve sosyal yelpazedeki insanların başlıca yaşam tarzı özlemi olan sektör, başka sektörlerde olmadığı kadar hızlı bir şekilde, kırsal alandaki topluluklardan kentlere kadar iş alanı yaratmaktadır.

Ekonomik etki ve işleyiş açısından, seyahat edenler aynı insan kaynaklarını, yatırım ve altyapı gerektiren ulaştırmayı, otelleri, restoranları, seyahat hizmetlerini ve perakende satış yerlerini bütünleştiren rezervasyon sistemlerini kullanmaktadırlar. Tüketim ve üretim bakımından, her yolculukta, alt sektörlerin faaliyetlerinin değişik birleşenleriyle çok çeşitli kamusal ve özel tedarikçiler kullanılmaktadır. Küreselleşme ve internet bu ortak ürün teslimatını ve tedarikçi etkileşimini gitgide daha kolay ve bütünleşik hale getirmektedir.

Hava yollarının mülkiyeti ve hava sahasını yöneten küresel hukuki çerçevelerden eşit ölçüde etkilenen turizm ve havacılık sektörleri, başarılı olmak için, birbirlerine ve küresel şartlara bağımlıdırlar. Terörizm, salgın hastalıklar, doğal afetler, küresel döviz kuru dalgalanması ve yükselen petrol fiyatları da ani değişikliğe açıktır. “Seyahat ve Tu-

rizm” ve destek sektörlerin daha büyük yakınlaşmaya ve daha sıkı işbirliğine ihtiyacı vardır. Sürdürülebilir hareketlilik ve sürdürülebilir varış noktaları şeklindeki hedeflerin gerçekleşmesini sağlamak için temel politikaların uyumlaştırılması gerekecektir. “Seyahat ve Turizm”in bir stratejik değişim sektörü olarak küresel ve ulusal politika düzeyinde bütünleştirilmesi, sektör içindeki kurumların yanında, ekonomi, enerji, maliye, güvenlik, sağlık, çevre, iklim değişikliği ve bilgi iletişim teknolojilerinden sorumlu devlet kurumları ile stratejik yeşil büyüme girişimlerinin uyumlaştırılmasına da yardımcı olabilecektir.

Gelecek on yıllarda, karbon kısıtlanmalı bir dünyada dönüşümden geçmemiş endüstrileri cezalandırmak için tasarlanmış, pahalı ekonomik tedbirlerin alınması kaçınılmaz olacaktır. Turizm sektörü için de, düşük karbonlu bir değer zinciri, giderek önem kazanan bir rekabetçilik faktörü olacaktır. Yakın gelecekte turizm sektörü, artan paydaş eylemleri yanında, çevre duyarlı tüketicilerin değişen tercihleriyle karşı karşıya gelecek, kamu yönetimi için de, yeşil ekonomi konularında daha etkin bir hukuki çerçeve oluşturmak gerekecektir.

İklim değişikliği, makro seviyede turizm varış noktalarını bozma, yerel seviyede mevsimselliği ve böylece rekabet gücünü ciddi şekilde etkileme potansiyeline sahiptir. İlk adım, sektörün çevresel etkilerinin azaltılması olmalıdır. İkinci olarak ise “Seyahat ve Turizm”in, kontrolsüz iklim değişikliğine uyumu gerekecektir. Uyum öncelikleri arasında, iklim değişikliğinin kilit çevresel varlıklar, özellikle de en çok tehdit altında olan ekosistemler, koruma alanları ve deniz kaynakları üzerindeki, etkileriyle ilgilenme de yer alacaktır. Üçüncü olarak, ”Seyahat ve Turizm”, küresel iklim değişikliğine müdahale çabasında önde olmak durumundadır. Sektörün toplam karbon ayak izi (toplam küresel CO₂ emisyonlarının yüzde 5’i), toplam sosyo-ekonomik katkısı yanında, göz ardı edilebilir düzeydedir. “Seyahat ve Turizm”in önemli bileşenlerinden biri olan havayolu taşımacılığı, Uluslararası Hava Ulaştırması Derneği (IATA) ve Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilatı (ICAO) yoluyla, 2020 yılına kadar emisyonlarını kademeli olarak azaltmak, daha sonra karbon-nötr büyüme aramak ve 2050 yılına kadar iddialı olan mutlak indirimleri hedeflemek için yüksek maliyetli taahhütlerde bulunmuştur.

Teşvik destekli yeniliklerin, teknoloji konuşlandırmanın ve iklim değişikliği uyumu ve mücadele politikaları ve tedbirlerinden kaynaklanan yeni piyasa arzlarının bir sonucu olarak doğacak fırsatlar arasında, yeşil girişimcilik ve istihdam yaratmanın yanında, oteller, karayolu taşımacılığı, havalimanları, parklar ve koruma alanlarında, turizm ile ilgili altyapılara yeşil yatırımlar olacaktır. Sürdürülebilir düşük karbonlu şehirler, yeşil bina tasarımı ve yeşil taşımacılık yönündeki genel yaklaşımda da “Seyahat ve Turizm” için çok büyük dolaylı fırsatlar ortaya çıkacaktır. Özel olarak ise konaklama tesisleri ve diğer ağırlama altyapılarının enerji verimliliği amacıyla yeniden düzenlenmesinde, yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılmasında ve atık yönetiminin iyileştirilmesinde ek fırsatlar doğacaktır. Ayrıca, yeşil turizm ürün arzları ve doğaya dayalı turizmde, biyolojik çeşitliğe dayalı işletmelerde ve parklar, sulak alanlar ve kıyı koruma dahil ekolojik altyapının sürdürülmesinde yatırımlar artacaktır. Bu konudaki artan fırsatlarla birlikte, sektörün küçük, orta ve mikro işletmelerden oluşan yüzde 80’i dâhil, değer zincirinin

çoğaltan etkisi nedeniyle, “Seyahat ve Turizm” sektörü, ekonominin genelinde yeşil büyüme ve dönüşüm için bir katalizör olabilecektir.

Refah ölçüleri arasında, maddi değerlerin ötesine geçip manevi ve diğer ölçülemeyen değerler kapsamında, piyasalarda alınıp satılmayan ve parasal ölçülerle tespit edilemeyen, bireyin hayatına, mutluluğuna ve memnuniyetine dair algılamalar da vardır. “Seyahat ve Turizm”in Gayri Safi Milli Mutluluk olarak adlandırılabilir yeni ölçüm yaklaşımında, yüksek katma değerli bir sektör olacağı açıktır ve özellikle yükselen piyasalarda yarattığı toplum refah yanında, bireyler arası anlayışı geliştirerek refah ve istihdam yaratma etkisine katkıda bulunmaktadır. “Seyahat ve Turizm”, insanlığın refah ve mutluluk yaratmak için kullandığı en temel araçlardan ikisi olan, ticaret ve serbest zaman etkinliklerinin merkezinde yer almaktadır ve olumsuz etkilerinin çoğu, operatör, tüketici veya ev sahibi varış noktası süreçlerinde basit değişikliklerle giderilebilecek niteliktedir.

Dünya yeşil büyüme yolunda ilerlerken, bu dönüşüm “ekonomik, sosyal ve çevresel” denge olmaktan çıkıp, özellikle iklim boyutu dikkate alındığında; yeşil büyüme paradigmasının da katılmasıyla klasik dörtlü denge çizgisine dönüşecektir. Klasik Turizm anlayışı, büyüme ve pazar payı kaygıları olmadan temiz, yeşil, etik, müşteri ve kalite odaklı Akıllı Turizme dönüşecek ve akıllı turizm, sektörün sırasıyla yeşil büyüme paradigması ve yeşil istihdama ilişkin kalkınma, yatırım ve ticarete bir lider olmasını sağlayacaktır.

Dünya turizminin geleceğine ilişkin yapılan araştırmalarda, turizm hareketlerinin ve sektörel uygulamaların değişim içerisinde olduğu ve önümüzdeki yıllarda turizm sektöründe tüketici beklentilerinde köklü değişimler meydana gelecektir. Doğal sermayedeki yıpranmaya bağlı olarak tüketici taleplerinde değişikliklerin yanı sıra siyasal, ekonomik ve sosyal değişimlerin de talepleri etkileyeceği ifade edilmektedir.

Küresel düzeyde gelişmeler yaşanırken, araştırma-planlama çalışmalarına ve yatırımlara önemli para ve akıl kaynakları ayrılan Türkiye turizm sektöründe, kuramsal ve uygulama düzlemlerinde önemli birikim ve deneyim oluşmuş ve turizm sektörü belirli bir olgunluğa erişmiştir. Türkiye’de turizm sektörü, istikrarlı bir ortamda büyümenin sağlanması, girişimcilik ve ekonomik rekabet gücünün artırılması, insan kaynaklarının geliştirilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi, yoksullukla mücadele, bölgesel gelişme dinamiklerinin harekete geçirilmesi, iyi yönetim ve AB standartlarına ulaşma konularında en avantajlı, en çok destek görecektir. Bu özelliği nedeni ile gelecekte ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu bir sektör konumunda olacaktır.

Turizm yatırımları ile ilgili yeni eğilim, rekabet gücü olan, turistlerin memnuniyetini ön plana alan, sürdürülebilir bir gelişme ve planlama ile küresel eğilimleri yakalayabilen, hedef planlama ve pazarlama yapabilen, çevre dostu, gelişmeye özen gösteren, özel sektör katılımını ve yaratıcılığını artırarak devletin yükünü hafifleten “stratejik planlama” türü planlama-projelendirme-yönetim sistemi oluşturan, paylaşımcı proje yönetimine önem veren uygulama stratejilerini geliştirmektedir. Artan rekabet ortamında, ülke geleceğinin en önemli sektörlerinden biri olan turizmde, karar alabilmek ve uygulayabilmek

için güçlü yerel sivil girişimlerin aktif olarak yer aldığı bir planlama sürecinin sektöre öncülük etmesi gerekecektir.

Türkiye’de, bugün turizm sektörünün sahip olduğu fiziksel sermayenin büyük bir kısmı, 1983 yılı sonrasında sektörde uygulanan teşviklerin sonucudur ancak, doğal sermayenin yoğun kullanımı, plansız gelişme ve yanlış kullanma da 1983 sonrasında bir diğer sonucudur.

Türkiye turizm sektörünün yeni dönemdeki hedeflerinin iki başlıkta özetlenmesi mümkündür. Bunlar rehabilitasyon ve büyümedir. Türkiye turizm sektörünün, başta ülke kalkınması olmak üzere, belirtilen hedeflere ulaşılmasında optimum yararı sağlayabilmesi için aşağıda yer alan;

- Enformasyon sektörü yerine bilgi sektörü olmak,
- Kısa dönem yanında uzun dönemi dikkate almak,
- Firma karlılığı ile birlikte ekonomik fayda,
- Hizmet zincirinde dengeli getiri oranları,
- Yabancı turist sayısı ve takibi ile birlikte fon akımı ve izlenmesi,
- Küreselleşme ve turizmde sermaye mülkiyeti,
- Yeni ürün uzayı yaklaşımı,
- Eğilimlerin izlenerek yeni eğilimler yaratma,
- Kamu kaynağı mücadelesinden kaynak yaratma aşamasına geçiş vb.

Bazı kavramların tanımlanıp modellenmesi ve bu kavramların ortaya koyduğu anlayışı uygulamaya geçirecek yatırım ve örgütlenme etkinliklerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla dikkate alınması gereken hedef ve ilkelerin başında “mevcut sermaye stokunda verimliliği artırmaya yönelik hedefler” gelmektedir ve gerçekleştirilmesi için de toplu pazarlama ve eşgüdüm, yerli tur operatörlerinin desteklenmesi, hizmet kalitesini artırmak için sertifikasyon sisteminin yaygınlaştırılması, iç turizm hareketlerinin mevsimsellikten kurtarılması, Avrupa Birliği’ne yönelik önlemler ve enformasyon teknolojisi ile ilgili etkinlikleri de içeren yasal, yönetsel ve ekonomik önlemlerin alınması gerekmektedir.

Diğer hedef ve ilkeler arasında yer alan “doğal sermayedeki aşınmanın azaltılmasına yönelik hedefler” genel olarak turizm sektörüne konu olan değerlerin korunması ve sürdürülebilir olması anlamına gelmektedir. Bu alanda ciddi çalışmaların yapılması gerektiği de açıktır.

‘Çelişen eylemlerin engellenmesine yönelik hedefler’ başlığı altında verilen hedef ve ilkeler, uygulamada ve yasal düzeyde birbirleri ile çelişen konuların ayrıştırılması, kamu ve özel sektör arasında görev bölümünün yapılması olarak ele alınmalıdır.

‘Büyümeye yönelik hedefler’ ise genel olarak yatırımların teşvik edilmesi ile ilgili önlemleri içermektedir. ‘Yasal düzenleme ve örgütlenmeye yönelik hedefler’, ‘turizm sektörüyle ilgili verilerin düzenlenmesine yönelik eylemler’ ulaşılması gereken hedefler arasındadır.

Batı Akdeniz’de artan çevre kirliliğine alternatif olarak Doğu Akdeniz’de barış ortamının da sağlanması ile turizmde çeşitlilik ve yeni tatil hedeflerine yönelik taleplerin karşılanmasında, bölgenin en deneyimli turizm sektörüne sahip Türkiye için çok yönlü fırsatlar ortaya çıkabilecektir. Bu bağlamda Türkiye, dünyadaki yeni döneme kendisini hazırlamalıdır.

Turizm sektörü; 1977-1987 yılları arasında başlangıç, 1987-1997 yılları arasında büyüme dönemi yaşamıştır. Ürün yaşam eğrisinin on yıla isabet eden büyüme döneminde çok hızlı yol alan Türkiye’de, kısa süreli krizlerle geçici talep duraklamaları yaşanmış olmasına rağmen, büyüme döneminde gerçekleştirilmiş olan yıllık ortalama talep artış hızı, dünya ortalamasının 4,5 katı kadar olmuştur.

1998’den itibaren ise turizm sektörü olgunluk dönemine giriş sinyalleri vermeye başlamıştır ve Türkiye’de turizm ürününün olgunluk dönemine giriş sinyalleri vermekte olması üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

Türkiye’de turizm sektörünün acilen gereksinim duyduğu değişimlerden biri de yeniden yapılanmadır. Dünya turizminde değişen talep yapısı Türkiye’ye büyük avantaj sağlamıştır. Geleneksel deniz, kum, güneş odaklı talep yapısından kültür, eko-turizm, kırsal turizm sağlık turizmi gibi çok değişik unsurları içeren talep yapısına geçiş, Anadolu’nun sektöre sağladığı ortak kültür mirası arzı ile örtüşmektedir.

Akdeniz çanağında tesislerin fiziki kalitesiyle uluslararası standartlar söz konusu olduğunda üstün bir konumda olan Türk turizm sektöründe, ‘Varış Noktasında Toplam Kalite’ kavramının geliştirilmesi ve yerleştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Turizm bölgelerindeki ekonomik yapının, sivil yerel inisiyatifin, halkın ve bireylerin sektöre sahip çıkması sağlanmalı ve bu yönde bilinç yaratılmalıdır.

Dünya Turizm Örgütü’nün araştırma sonuçları, araştırma yapılan ülkelerin büyük bir bölümünde, dış turizmin tanıtılması amacıyla kamu ve özel sektörün katılımıyla ulusal turizm örgütleri kurulduğunu göstermektedir. Ülkemizde de dış tanıtım ve pazarlama konusundaki bu tür örgütlenmelere duyulan ihtiyaç önemini korumaktadır.

Avrupa Birliği’ne uyum sektörün önemli konularından biridir. Avrupa Birliği turizmi, Avrupa kimliğini oluşturma açısından son derece önemli görmekte, bu nedenle yapısal ve bölgesel fonlar kanalıyla sektördeki KOBİ’leri desteklemektedir. Tam üyelik sürecinde olduğumuz bu dönemde, Avrupa Birliği’ne uyumda gerekli düzenleme ve yapılanma için eğitim ve koordinasyona ihtiyaç duyulmaktadır. Mevzuat uyumunun başarıya ulaşması, merkezi idare ve yerel yönetimler ile sivil toplum örgütlerinin uyum sürecine aktif katılmaları ile mümkün olacaktır.

Dünya Turizm Örgütü'nün tahminlerine göre, bölgesel olarak Avrupa pazarının büyüme hızının giderek yavaşlayacağı bir dönemde Türkiye'nin yer aldığı Akdeniz pazarında da büyüme hızının yavaşlayacağı, ancak istisna olarak Türkiye ve Doğu-Akdeniz pazarında büyüme hızının artış içinde olacağı varsayımını da veri olarak değerlendirildiğinde; Orta-Doğu Bölgesinde barışın sağlanması ve Doğu Akdeniz'de güvenliğin kalıcı hale getirilmesi ile Türkiye turizm sektörünün, Avrupa Bölgesinde diğer üç Akdeniz ülkesi (İspanya-Fransa-İtalya) ile birlikte dünya turizm pazarının en az yüzde 30'unu oluşturacaktır. Bu durumda, Türkiye'yi çok yoğun bir rekabet bekleyecek ve rekabetin ana unsuru da 'toplam kalite' olacaktır.

Küresel ölçekte beşinci büyük turizm varış noktası talebinin gerekli kıldığı yeni alt-üst yapı arzını sağlayacak yatırımların yapılmasının yanında, mevcut turizm arzı, sabit sermaye yatırımları ve işletmeciliği, bütünü ile bu rekabeti karşılayacak şekilde ele alınmalıdır.

KAYNAKÇA

ANTALYA, (2011), “Antalya 30 Yılda 2 Bin Kat Büyüdü”, Kültür ve Turizm Dergisi, Aralık 2011, Sayı: 9, Aralık-Ocak, Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. 2011Ekim 2010/95, İstanbul: Ekin Grubu.

AYDIN ÜNİVERSİTESİ (2011), “Türkiye’de Yerleşik Yüksek Öğretim Kurumları Turizm Eğitimi Analizi”, Aydın Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Merkezi ve Turizm Araştırmaları Derneği, İstanbul. <http://www.turad.org/arastirmadetay.php?hid=2>

BOZ, İ. (2012), “Onuncu Kalkınma Planı Hazırlık Dokümanı - İstihdam”, Basılmamış Rapor, Ankara.

BOZOK, D. (2012), “Onuncu Kalkınma Planı Hazırlık Dokümanı - Çevre”, Basılmamış Rapor, Ankara.

CERİTOĞLU,S. (2012), “Sağlık Turizmi Devlet Destekleri”, Sağlık Bakanlığı Sunum Materyali, Ankara.

DPT (2004), “Türkiye İktisat Kongresi, Çalışma Grubu Raporları II”, Ankara.

DPT (2005), “Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)”, Özel İhtisas Komisyonları El Kitabı, Ankara: Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı.

DPT (2007), “Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, Yayın No: DPT: 2727-ÖİK: 679, Ankara:Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı.

ECERAL, T.,Ö. (2012), “Onuncu Kalkınma Planı Hazırlık Dokümanı -Bütünleşik Kıyı Yönetimi”, Basılmamış Rapor, Ankara.

ESER, Z. (2012), “Onuncu Kalkınma Planı Hazırlık Dokümanı - Pazarlama”, Basılmamış Rapor, Ankara.

GÜMÜŞ, D. Ç. (2012), “Engelsiz Turizmde Ulaşılabilirlik”, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Avrupalı Seçkin Destinasyonlar: Ağ Kurma ve Sürdürülebilir Turizm Çalıştayı, 29 Haziran2012, Ankara.

GÜMÜŞ, H. (2012), “Onuncu Kalkınma Planı Hazırlık Dokümanı”, Basılmamış Rapor, Ankara.

HATAY VALİLİĞİ (2012), “Hatay İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2015”, Hatay.

HARRIS, R., WILLIAMS P. and GRIFFIN, P. (2002), “Sustainable Tourism A Global Perspective”, Elsevier Science Ltd., Burlington, MA.

ITB WORLD TRAVEL TRENDS REPORT (2012/2013) , IPK International.

KALKINMA BAKANLIĞI (2012), “Hizmet Sektörlerinde Yüksek Katma Değerli Yapıya Geçişin Sağlanması Raporu”, DPT: 2727-ÖİK: 679, Ankara:Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı.

- KALKINMA BAKANLIĞI (2012), “Hizmetler – Turizm, 2012 Programı”, Ankara.
- KALKINMA BAKANLIĞI (2012), “10. Kalkınma Planı Turizm Özel İhtisas Komisyonu Toplantı Notları”, 27-28 Eylül 2012 ve 13 Kasım 2012, Ankara.
- KALKINMA BAKANLIĞI (2012), “Orta Vadeli Program 2013-2015”, Ankara: Kütüphane, Yayın ve Arşiv Dairesi Başkanlığı.
- KALKINMA BAKANLIĞI (2012), “Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Raporu, Geleceği Sahiplenmek”, Ankara.
- KALKINMA BAKANLIĞI (2012), “Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) 2013 Yılı Programı”, Ankara.
- KALKINMA BAKANLIĞI (2013), “Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, Temel Hedefler, Temel Amaçlar, Öncelikli Dönüşüm Programları Broşürü”, Ankara.
- KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI (2007), “Türkiye Turizm Stratejisi 2023”, Yayın No: 3090, KTB Yayınları, Ankara: Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü.
- KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI (2012), “TÜSİAD Sürdürülebilir Turizm Raporu Tanıtım Toplantısı, Açılış Konuşması”, 13 Eylül 2012, İstanbul.
- KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI (2012), “2013 Mali Yılı Bütçe Sunumu”, Ankara: Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı.
- LIPMAN, G. And VORSTER, S. (2011) “Green Growth, Travelism and Pursuit of Happiness”, The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011, Chapter 1.7. http://www3.weforum.org/docs/TTCR11/WEF_TravelTourismCompetitiveness_Report_Chapter1_7GreenGrowth_2011.pdf
- ODABAŞI, Ş. (2010), “Türkiye’de Turizm Eğitimi, Eğitim Sistemimizdeki Yeri ve Eleştirel Bir Yaklaşım”, Basılmamış Rapor, Ankara : Kültür ve Turizm Bakanlığı,
- OECD, (2012), “Tourism Trends and Policies”
- ÖRS, H. (2011), “Turizm Sektöründe Gelişmeler Raporu”, Ankara : Kalkınma Bakanlığı.
- ÖRS, H. (2012), “10. Kalkınma Planı Turizm Hazırlık Çerçeve Dokümanı”, Ankara.
- ÖRS, H. (2012), “Onuncu Kalkınma Planı Turizm Özel İhtisas Komisyonu Açılış Konuşması” 27 Eylül 2012, Ankara.
- RESORT, (2010), “Turizm Küresel Isınmanın Hem Kurbanı Hem Nedeni”, Aylık Turizm ve Seyahat Endüstrisi Dergisi, Ekim 2010/95, İstanbul: Ekin Grubu.
- RESORT, (2010), “Türkiye’nin Turist Profili Değişiyor”, Aylık Turizm ve Seyahat Endüstrisi Dergisi, Aralık 2010, İstanbul: Ekin Grubu.

- SİYAHHAN, M. (2012), “Onuncu Kalkınma Planı Hazırlık Dokümanı - Tanıtma”, Basılmamış Rapor, Ankara.
- TEB (2011), “Turizm Sektörü Gelecek Stratejileri Konferansı”, 5 Nisan 2011, Antalya.
- TODEG (2010), “Orman Ekosistemlerinde Ekoturizm Çalıştayı ve 10. Yılında TODEG” Türkiye Ormancılar Derneği Yayınlar Serisi, No: 10, Ankara. Sönmez Ofset.
- TÜİK (2011), “Turizm Verileri”, Yayın No: 3682, Ankara.
- TÜSİAD, (2011), “Sürdürülebilir Turizm Çalıştayı Raporu”, 21.6.2011, TS/SHT/2011-075, İstanbul.
- TÜSİAD, (2012), “Sürdürülebilir Turizm”, Yayın No: TÜSİAD-T/2012-09/531, İstanbul.
- TYD (2011), “Türkiye Turizmi ile İlgili Seçilmiş Veriler”, İstanbul.
- UNWTO (2012), “Tourism Highlights”, 2012 Edition.
- UNWTO (2013), “Tourism Highlights”, 2013 Edition.
- UNWTO (January, 2013), World Tourism Barometer and Statistical Annex
- WTM (2012), World Travel Market Global Trends Report 2012, Euromonitor International , 5-8 November 2012, Excel, London. <http://web.euromonitor.com/Portals/71592/docs/Euromonitor'syüzde 20WTMyüzde 20Globalyüzde 20Travelyüzde 20Trendsyüzde 20Reportyüzde 202012.pdf>
- YILMAZ, Y. (2012), “Onuncu Kalkınma Planı Hazırlık Dokümanı-Turizm Eğitimi”, Basılmamış Doküman, Ankara.
- YILMAZ, Y. (2012), “Onuncu Kalkınma Planı Hazırlık Dokümanı-Ulusal Mesleki Yeterlilikler”, Basılmamış Doküman, Ankara.
- <http://wtd.unwto.org/en/content/tourism-sustainable-energy-powering-sustainable-development> Erişim Tarihi: 30.10.2012
- <http://www.tourexpi.com/tr-tr/html nid=66623> Erişim tarihi: 09.11.2012
- <http://www.tourexpi.com/tr-tr/html nid=68363> Erişim tarihi: 17.12.2012
- http://www.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=VQbsM7OVrgcC&oi=fnd&pg=PP2&dq=un+wto+sustainable+turizm+2012&ots=8o3HtAnxAA&sig=lfPkUIC2zCftJHa2QVpak87eoQ8&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false Erişim tarihi:21.11.2012
- http://www.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/oecd-tourism-trends-and-policies-2012_tour-2012-en Erişim tarihi:21.11.2012
- <http://www.tourexpi.com/tr-tr/news.html nid=67101&Yfrmnw> Erişim tarihi:21.11.2012
- <http://www.tourexpi.com/tr-tr/html nid=67148> Erişim tarihi: 21.11.2012

<http://www.tourexpi.com/tr-tr/html nid=67103> Erişim tarihi: 21.11.2012

<http://www.tourexpi.com/tr-tr/html nid=67149> Erişim tarihi: 21.11.2012

http://www.turizmdosyasi.com/haber_detay.asp?haber/D=7652&HaberBaslik=turizm
Erişim tarihi: 24.12.2012

<http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=15845> Erişim tarihi: 15.02.2013

http://www.itb-berlin.de/media/itbk/itbk_media/itbk_pdf/WTTR_Report_2013_web.pdf
Erişim tarihi: 22.03.2013

<http://mkt.unwto.org/en/publication/unwto-tourism-highlights-2012-edition> Erişim
tarihi: 22.03.2013

<http://www.e-unwto.org/content/h31m0060ut5616jx/fulltext.pdf> Erişim tarihi:
22.03.2013

EKLER

EK I. TURİZM ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONUNDA TARTIŞILAN KONULAR, HEDEFLER VE EYLEMLER

27-28 Eylül 2012 ve 13 Kasım 2012 tarihlerinde yapılan 10. Kalkınma Planı Turizm Özel İhtisas Komisyonu toplantıları sırasında Özel İhtisas Komisyonu katılımcılarının

1. Çevre, Altyapı ve Planlama,
2. Deniz Turizmi
3. İşletmecilik
4. Turizmin Çeşitlendirilmesi
5. Pazarlama (Tanıtım)
6. Eğitim ve İstihdam
7. Yatırım, Finansman, Teşvik,

konularındaki görüşleri, hedef önerileri ve önerilen hedeflere yönelik eylemler kapsamındaki öngörülerini aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

I. Mevcut Sermaye Stokunda Verimliliği Artırmaya Yönelik Hedefler

1. Mevcut sermaye stoku bilimsel yöntemlerle değerlendirilecektir.
2. Ekonomik gelişimi destekleyen, fiziksel düzeyde uygulanabilir, toplum yönelimli ve sürdürülebilir turizm ilkesini içeren planlama yaklaşımı güçlendirilecektir.
3. Eko-turizm, kırsal turizm ve agro-turizm konularında kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları yönlendirilerek sürdürülebilir turizm bilinci geliştirilecektir.

Mevcut Sermaye Stokunda Verimliliği Artırmaya Yönelik Eylemler

1. Varış noktalarının özelliklerine göre, öncelikle ulusal hava taşımacılığı da olmak üzere sezon dışında charter uçuşlarına teşvik primi verilmesi,
2. Kongre, kültür, dağ ve kış turizmi, sağlık ve deniz kürü ağırlıklı termal turizm, yat turizmi, doğa ve yayla turizmi gibi turizm çeşitlerine özel önem vermek üzere turizmin çeşitlendirilmesi için yasal düzenlemeler yapılması ve teşvik edilmesi,
3. Turizmin belirli bölgelerde ve belirli sezonlarda yoğunlaşmasının önlenmesi, turistlerin kalış sürelerinin uzatılması, birden fazla varış noktasının ziyaret edilmesinin özendirilmesi ile turizmin tüm yıla yayılması,
4. Geliştirilmesi öncelikli yörelerin sahip oldukları değerler dikkate alınarak marka kentler haline getirilmesi,
5. Üçüncü yaş, gençlik ve engelli turizminin teşvik edilmesi,
6. İhtisaslaşmış seyahat acenteciliğinin gelişmesini özendirecek uygulamaların hayata geçirilmesi,
7. Sektördeki mevcut meslek kuruluşlarının yapılarının güçlendirilmesi,
8. Sektörün ortak fiyat politikası oluşturmasının özendirilmesi,
9. Kamu sektöründe dağınık olan tanıtım ödenek ve fonlarının, eşgüdüm çerçevesinde ve turizm sektörünün amaçları doğrultusunda kullanımının sağlanması,
10. Uygulamaların, üst gelir grubunu oluşturan turistin bulunduğu pazarlara yönelik araştırmalara dayandırılması,
11. Avrupa Birliği'nin tek pazar uygulaması ile ortaya çıkan talep azalması ve diğer konjonktürel dalgalanmalara karşı turizm sektörünün kırılganlığının azaltılması için dış pazarlarda optimum talep dağılımı yaratılması,
12. Turizme yönelik pazarlama faaliyetlerinin, bilişim teknolojileri ve yenilikçiliğe (inovasyon) dayalı olarak gerçekleştirilmesi.

II. Yasal Düzenleme ve Örgütlenmeye Yönelik Hedefler

1. Turizm ile ilgili mevzuat çelişkileri giderilecek, eksiklikler uluslararası standartlar göz önünde tutularak tamamlanacaktır.
2. Turizm sektörü ile ilgili mevzuat çalışmalarında sürdürülebilirlik ilkesi dikkate alınacaktır.
3. Turizmde katılımcı yaklaşım benimsenecektir.
4. Turizm sektörüne yönelik denetim mekanizmaları için yeni bir yapılanmaya gidilecektir.

Yasal Düzenleme ve Örgütlenmeye Yönelik Eylemler

1. Turizm sektörüne yeni bir vizyon kazandıracak, ülke çapında planlama, organizasyon, yönetim, yetki ve sorumlulukları üstlenecek “Ulusal Turizm Konseyi”nin kurulması,
2. Mevcut turizm merkezlerinin iyileştirilmesi, kalite düzeyinin yükseltilmesi, yeni olanakların yaratılması, ülke içinde ve uluslararası pazarlarda satış geliştirme etkinlikleri için gerekli işlevlerin yürütülmesi amacı ile Varış Noktası Yönetimi'nin temel alınması,
3. Yörelere öncelikli kültürel ve turistik değerlerinin belirlenmesi ve sahiplenilmesi için yöredeki STK'lar ve yerel halkın da içine alındığı yönetim modellerinin geliştirilmesi,
4. Turizm ile ilgili karar verici tüm kurum ve kuruluşların sürdürülebilirlik ilkelerine uyum içinde çalışmasının sağlanması,
5. Turizm işletmelerinin sürdürülebilirlik ilkelerine uygun faaliyet göstermesi için gerekli yasal düzenlemelerin ve denetimlerin yapılması,
6. Turizm bölge ve tesislerinde denetim faaliyetlerindeki çelişkili uygulamaların giderilmesi, denetimin etkinliğinin sağlanması,
7. Turizm bölgelerinde, yeni yapıların o bölgeye özgü mimari özellikleri taşıması konusunda yasal düzenleme yapılması,
8. Turizmde kalite standartları konusunda belediyelerin kentsel dönüşüm uygulamaları da dahil olmak üzere merkezi denetimin sağlanması,
9. Turizm altyapısında standart ve kalitenin geliştirilmesi ve denetimin yapılması,
10. Göl, nehir ve barajların turizm amaçlı kullanılabilmesine yönelik düzenlemeler yapılması,
11. Makro turizm politikasının oluşturulması, özellikle İstanbul ve Antalya gibi büyük şehirlerde yerel yönetimlerin öncü rol üstlenmesi,
12. Turizmde yetki karmaşasını ortadan kaldıracak ve turizm faaliyetlerini bütüncül kılacak yasal örgütlenmeye gidilmesi,
13. Mevzuat düzenlemesi yapılırken uluslararası standartlara uygunluğun dikkate alınması,

14. Kalkınma Ajansları, alan yönetimi, kongre ve ziyaretçi büroları gibi yeni oluşumların turizmde dağılık bir algıya sebep olmaması için önlemler alınması,
15. Çok sayıda yan sektörü besleyen turizm sektörünün, turizm dışındaki yapılanmaların da sahip çıkabileceği bir oluşuma kavuşturulması,
16. Turizmde sorunların “turizm hukuku” çerçevesinde ele alınması,
17. Alan yönetimi modelinin benimsenerek yasal eksiklikler ile uygulama zorluklarının giderilmesi,
18. Yaşlı, engelli, termal ve sağlık turizmine ilişkin yasal düzenlemenin iyileştirilmesi,
19. Yatırım ve turizm olanaklarını kullanma konusunda yerel halkın kapasitesinin arttırılması,
20. Yerel sanatçıların uluslararası alana açılması da dahil, kültür ve sanat faaliyetlerine destek verilmesi,
21. Sezonluk çalışmadan kaynaklanan kalifiye personel eksikliği sorunu için sezon dışında da sosyal güvence ve gelir desteği sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması,
22. Avrupa Birliği'nin turizm sektörüne yönelik uygulamalarına mevzuat uyumu için eksikliklerin giderilmesi.

III. Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımına Yönelik İlgili Hedefler

1. Turizm faaliyetleri; doğa, kültür ve sosyal yapıyı koruyarak, döviz ve istihdam boyutları ile ekonomik gelişmeye katkı sağlayacak şekilde talebi örgütleyerek, sektörün gelişimine imkân verecek uygulamaları da barındıran ve bütünleşebilen katılımcı yaklaşımla yürütülecektir.
2. Sürdürülebilir turizm yönetimi benimsenecek, uygun olan yörelerde farklı turizm türlerinin geliştirilmesi için gerekli altyapı oluşturularak uygulamalar gerçekleştirilecektir.

Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımına Yönelik İlgili Eylemler

1. Yörelerin fiziksel planlarının yeniden yapılmasına devam edilmesi, yörelerin/bölgelerin master planlarının söz konusu perspektif doğrultusunda revize edilmesi,
2. Planlamanın bütüncül ve esnek bir yaklaşımla gerçekleştirilmesi,
3. Yörelerin taşıma kapasitelerinin, geliştirilmesi öngörülen turistik ürün dikkate alınarak belirlenmesi,
4. Farklı yörelerin turizme açılmasında veya yörelerde mevcut turistik ürünün geliştirilmesinde, sürdürülebilirliği sağlayan proje ve faaliyetlerin desteklenmesi,
5. Yeni turizm işletmeleri kurulması için verilecek izinlerde, yörenin taşıma kapasitesinin ve koruma-kullanma dengesinin dikkate alınması,
6. Turizmde sürdürülebilir enerji ve atık yönetimi sistemlerinin hayata geçirilmesi,
7. Turizm bölgelerindeki işletmelerde dışarıya bağımlılığı azaltan ve çevreye duyarlı yenilenebilir enerji üretimi ve yönetim sistemleri için teşvik verilmesi,
8. Turizm bölgelerinde verimli atık yönetim sistemlerinin yaygınlaştırılması.

IV. Doğal Sermayedeki Aşınmanın Azaltılmasına Yönelik Hedefler

1. Turizm Bölgelerinde alt yapı yatırımları çevre unsuru dikkate alınarak yapılacaktır.
2. Turizm Bölgelerinde koruma-kullanma dengesi yaklaşımı benimsenecektir.

Doğal Sermayedeki Aşınmanın Azaltılmasına Yönelik Eylemler

1. Doğal kaynak değerlerinin korunması ve bu değerlerin sürdürülebilir turizm anlayışı ile turistik ürün haline getirilmesi,
2. Özellikle kırsal alanlarda koruma-kullanma dengesinin gözetileceği bir gelişimi sağlama yönünde yapılaşma kriterlerinin Koruma Bölge Kurulları ile belirlenmesi ve KOBİ'ler için desteklere/teşviklere önem verilmesi,
3. Ekolojik yapının bir unsuru olan yerel halkın, yararına uygun projelerin geliştirilmesi ve girişimciliğin özendirilmesi,
4. Turizm çeşitlerinde seçici olunması, kültürel ve doğal değerlerini zedelemeyecek turizm çeşitlerinin desteklenmesi,
5. Su kaynaklarında sürdürülebilirlik ilkesi kapsamında koruma - kullanma dengesini sağlayacak turizm yapıları ve etkinliklerinin planlanması/gerçekleştirilmesi,
6. Birbirlerini doğrudan etkileyen ve birbirlerine kaynak ve gelir sağlayan kültür ekonomileri ve turizm sektörlerinin etkileşimi ile kültürel mirasın geleceğe taşınması için kullanma, işlev kazandırma ve yenilerini yaratma süreçlerine önem verilmesi,
7. Yerleşmelerin sahip olduğu tarihi ve kültürel dokuyu, evrensel kimliğini, peyzajını, simgelerini ve silüetini korumaya yönelik çalışmalar yapılması,
8. Yerleşmelerin geleneksel kent dokusunun; sanayi, imalat, depolama gibi tarihi doku ile uyumlu olmayan tahrip edici fonksiyonlardan arındırılması,
9. Tarihi kent dokularında yaya ulaşım akslarının oluşturulması,
10. Nitelikli işletmelerin bulunduğu çevrenin düzenlemesinin de dikkate alınması ve çarpık yapılaşmanın denetim altına alınması,
11. "Yeşil Yıldız" uygulamasının yaygınlaştırılması.

V. Büyümeye Yönelik Hedefler

1. Turizmde istikrarlı büyüme sağlanacak, uluslararası turizm pazar payının artırılabilmesi için seçilmiş pazarlar başta olmak üzere, tanıtıma ve uluslararası örgütler nezdinde turizm alanında işbirliğine ağırlık verilecektir.
2. Turizm yatırımları çeşitlendirilecek, gelişmiş ve yoğun kullanımın gerçekleştiği yörelerden diğer alanlara kaydırılarak, turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılması sağlanacaktır.
3. Turizmde dünya eğilimlerine uygun çeşitlendirmeye öncelik verilecektir.
4. Turistik çekim öğelerine uygun bölgeler turizme kazandırılacaktır.
5. Yabancı sermaye yatırımları için ayrıcalıklı teşvikler getirilecektir.
6. Anadolu turizminin geliştirilmesi ve özellikle yabancı sermayenin özendirilmesi için bölgesel ve noktasal teşvikler getirilecektir.
7. Teşviklerde “gelişmiş” ve “az gelişmiş” kavramları kaldırılacak ve ihtiyaca göre daha iyi hizmet verecek projelere teşvikler verilecektir.
8. Spa ve termal turizm sektörünün gelişimi desteklenecek, ön plana çıkartılacaktır.

Büyümeye Yönelik Eylemler

1. Süresi 2013 yılında dolacak olan Türkiye Turizm Stratejisi (2007-2013) Eylem Planı'nın güncelleştirilmesi ve 2014-2018 yıllarını kapsayacak yeni bir eylem planı hazırlanması,
2. Hizmet sunum kalitesinin artırılmasına yönelik rekabet ortamını yaratacak yarışmaların düzenlenmesi, bu yöndeki faaliyetlere özel teşviklerin verilmesi,
3. Turizmde iç ve dış tanıtım stratejilerinde yenilik yapılması,
4. Talepteki değişimin izlenmesi, değişen koşullara uygun tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesi ve tanıtım stratejisinin oluşturulmasında rakiplerin faaliyet, tanıtım stratejileri ve reklam harcamalarının dikkate alınması,
5. Hedef pazarlara yönelik AR-GE çalışmaları sonucunda belirlenecek pazarların özelliklerini dikkate alarak, tüketicinin beklentileri doğrultusunda mevcut ürünlerin yeniden tasarlanması veya yeni ürünler yaratılması,
6. Dünya turizmde mevcut, yeni varış noktası ve orijin ülke gelişmelerinin yakından takip edilmesi, turizm sektörünün rekabet üstünlüğü sağlayacağı uygun stratejilerin geliştirilmesi,
7. Rekabet koşullarındaki değişme ve buna bağlı olarak ortaya çıkan tehdit ve fırsat unsurları dikkate alınarak düzenlemeler yapılması,
8. Turizm işletmelerine destek sağlanması ve göreceli olarak az gelişmiş yörelerdeki turizm faaliyetlerine uygun teşviklerin verilmesi,

9. İşletmelere hizmet ve finansal alanda danışmanlık verilmesi,
10. Turistik çekim öğelerine sahip, az gelişmiş ve/veya gelişmeye müsait yeni yörelerin ulaşım altyapısının güçlendirilmesi, yeni turizm rotalarının belirlenmesi ve haritalarının hazırlanması,
11. Turizme açık tüm alanlar ile ilgili plan, proje, belgelendirme, taşıma kapasitesi ölçümü vb. çalışmaların tamamlanması,
12. Turizme açık tüm alanlar için somut olmayan kültürel değerler de dahil olmak üzere tüm kültürel değerlerle ilgili olarak taşıma kapasitesi ve koruma-kullanma dengesi göz önüne alınarak gerekli düzenlemelerin yapılması,
13. Turizm bölgelerinde kültüre, doğaya, çevreye ve tarihe zarar verecek yatırımların (termik santraller, nükleer santraller, doğal çevreye zarar verecek büyük turistik tesisler vb.) yapılmamasına dikkat edilmesi,
14. Belediye belgeli otellerin hizmet kalitesinin artırılmasına yönelik tedbirlerin alınması,
15. Kültür turizmine yönelik varış noktası sayısının artırılması,
16. Turistik çekim öğelerine uygun bölgelerin turizme kazandırılması,
17. Yeni turizm yöreleri ile ilgili taşıma kapasitesi çalışmalarının yapılması,
18. Turizme kazandırılacak bölgelerin altyapılarının turizme uygun hale getirilmesi,
19. Tanıtım faaliyetlerinde yeni varış noktalarına öncelik verilmesi,
20. Havayolu, demiryolu ve denizyolu ulaşımı güçlendirilerek ülkenin uluslararası erişilebilirliğinin artırılması,
21. Konaklama olanaklarının çeşitlendirilmesi ve mevcut konaklama ünitelerinin fiziksel kalitelerinin iyileştirilmesi,
22. Turizm ve turizm ile bağlantılı hizmet sektörlerinde görev yapan insan kaynağının nicelik ve niteliğinin artırılması,
23. İç turizmin ve bu yönde tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi,
24. Termal tesisler için verilen teşviklerin özellikle jeotermal kaynaklar ve doğal termal suların bulunduğu alanlardaki yatırımlara yönlendirilmesi,
25. Suya bağlı turizmin (aquatic tourism) geliştirilmesinin sağlanması,
26. Tarihi yapıların geçmişteki işlevine uygun olarak hizmete açılması,
27. Tur operatörlerinin iç kesimlere ve Karadeniz Bölgesi gibi bölgelere yönlendirilmesi, doğa, termal, spor vb. turizm çeşitlerine teşvik sağlanması,
28. Yabancı sermayeli yatırımcılara negatif ayırimcılık yapılmaması,

29. Özellikle entegre turizm tesisleri için yabancı sermayenin teşvik edilmesi,
30. Anadolu'da ayırt edici özelliğe sahip turizm bölgeleri ve yörelerinin tespit edilmesi ve teşvik edilmesi,
31. Kitle turizmine alternatif olacak turizm faaliyetlerinin desteklenmesi,
32. Kültür turizminin desteklenmesi; kültürel mirasın, somut olmayan kültürel miras da dahil olmak üzere, bir bütün olarak algılanmasının sağlanması,
33. Kültür endüstrilerinin geliştirilmesi,
34. Kongre turizminin geliştirilmesi,
35. Gastronomi, termal, gençlik vb. turizm çeşitlerine yönelik yatırımların yapılması,
36. Ülkemizdeki doğal değerlerin korunması ve özellikle termal ve sağlık turizmi altyapı sorunlarının giderilmesi, konaklamaya ilişkin destek ve teşviklerin sağlanması,
37. Sağlığa destek veren kurum /kuruluşlar arasında güçlü ve tamamlayıcı bir işbirliği ortamı oluşturulması.

VI. Eğitime Yönelik Hedefler

1. Turizm eğitimi, turizm kaynaklarının farkına varılmasını sağlayacak, koruma bilincini geliştirecek ve ülke ekonomisine turizmin katkısının en üst seviyeye çıkarılmasına katkıda bulunacaktır.
2. Mesleki turizm eğitiminin niteliği ve eğitim veren kurumların kurumsal kapasiteleri geliştirilecektir.
3. Toplum ve kurumlarda “eğitimde kalite bilinci” ön planda olacaktır.
4. Turizm eğitiminin kalıcı ve uzun süreli olması sağlanacaktır.

Eğitime Yönelik Eylemler

1. Turizm eğitimi ile işgücü kalitesinin artırılmasına, kalifiye turizm personeli ile turiste nitelikli hizmet sunumuna önem verilmesi,
2. Özellikle çocukların ve gençlerin eğitiminde turizm ile ilgili bilinçlendirmeye önem verilmesi,
3. Turizm yörelerinde, yerel halka yönelik sürdürülebilirlik ile yörenin doğal, tarihi değerleri konularında eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi,
4. Anadolu’da turizmin gelişmesi için var olan olumsuz sosyo-psikolojik bakışın, olumlu yönde değiştirilmesi için turizm eğitimi projelerinin desteklenmesi,
5. Turizm eğitiminde programların yeniden düzenlenmesi, koruma ve kültürel miras konularının programlara dahil edilmesi,
6. Turizmde görev alan personelin hizmet standartlarına uygun eğitimlerden geçmesinin sağlanması,
7. Örgün turizm eğitiminin tüm aşamalarda yeniden değerlendirilerek geliştirilmesi,
8. Mesleki niteliklerin belgelendirilmesinin turizm ile ilgili tüm meslek gruplarına yaygınlaştırılması,
9. Turizm eğitimde ihtiyaca göre dengeli olarak orta ve yüksek düzeyde personel yetiştirilmesine önem verilmesi.

VII. Tanıtım ve Pazarlamaya Yönelik Hedefler

1. Yeni tanıtım politikaları geliştirilecektir.
2. Turizmde iç ve dış tanıtım stratejilerinde yenilik yapılacaktır.
3. Turizmde dünya eğilimlerine uygun çeşitlendirmeye öncelik verilecektir.
4. Etkin bir tanıtım ve pazarlama için kamu, özel sektör, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenecek olan uluslararası organizasyonlar desteklenecek ve teşvik edilecektir.

Tanıtım ve Pazarlamaya Yönelik Eylemler

1. Yöresel ürünler için görsel ve yazılı tanıtım materyalleri hazırlanması ve bölge mimarisine uygun olarak tasarlanan satış ünitelerinin oluşturulmasının özendirilmesi,
2. Turizm ürünlerimizin tanıtımında markalaşmaya önem verilmesi,
3. Tanıtım faaliyetlerinde farklı temalara ve yeni varış noktalarına öncelik verilmesi,
4. Tanıtım stratejilerinin AR-GE sonuçlarına göre geliştirilmesi, farklı ve yeni tanıtım araçlarından istifade edilmesi,
5. Üç dilde olan Türkiye'nin tanıtım portalı "www.goturkey.com"da Rusça, Arapça, Çince, İspanyolca vb. dillerde tanıtım yapılmasının sağlanması,
6. Antalya, İzmir ve Bursa gibi varış yerlerinin başta İngilizce olmak üzere yabancı dillerde tanıtım portallarının oluşturulması,
7. Ülkemizin dış temsilciliklerinde görevlendirilecek personelin Türkiye'nin ve görev yaptıkları ülkelerin kültürünü ve konuşulan dili iyi düzeyde bilerek görevlendirilmelerinin sağlanması,
8. Tanıtım faaliyetlerinde sektör ile kamu arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi,
9. İç turizme yönelik tanıtım faaliyetlerinin geliştirilmesi ve artırılması,
10. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın tanıtım bütçesinin yüzde 80'inin uluslararası organizasyonlara ayrılmasının sağlanması,
11. Özellikle dünya kamuoyunun dikkatini çeken ve ilgili kuruluşlarca düzenlenecek olan uluslararası spor organizasyonlarının teşvik edilmesi,
12. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü bünyesinde büyük organizasyon ve önemli anma ve kutlama faaliyetlerine göre ilgili birimlerin oluşturulması,
13. Dünya kamuoyunda çok tanınan tur operatörleri, seyahat acenteleri, medya vb. kuruluşlar için eğitim gezisi (fam trip) düzenlenmesine devam edilmesi,
14. Tanıtım faaliyetlerinin etkin olarak yapılması,

15. İstanbul'un 2010 yılında Avrupa Kültür Başkenti olması gibi uluslararası projeler ile Türk kültürünün tanıtılması,
16. Sanat ve kültür forumlarının oluşturulması, ülkede düzenlenen sanat fuarlarının içeriklerinin zenginleştirilmesi/çeşitlendirilmesi konu ile ilgili fuarlara uluslararası boyut kazandırılması,
17. Gerçekleştirilen organizasyonlarda Türkiye'nin uluslararası öneme sahip pek çok kültür ve sanat insanı ve medya temsilcisini konuk etmesi,
18. Kültür turizmine katkı sağlayacak kültürel miras, anıt ve tarihi yapıların korunarak sunumlarının güçlendirilmesi,
19. Kültürel zenginliğin küresel boyutta sergilenmesine yönelik yaygın ve etkin organizasyonlara dayalı turizm ve tanıtım faaliyetlerinin artırılması,
20. Ülkenin sahip olduğu özgün kültürel ve doğal kimliğine uygun olmak koşulu ile ülkeye anlam ve değer katacak yeni anıtsal ve mimari eserler yapılması,
21. Ülkemizde düzenlenen uluslararası nitelikteki kültür, sanat vb. etkinliklerin çağdaş bir anlayışla yönetilen müzelerde yapılmasının yaygınlaştırılması,
22. Turizm envanterinin bütün olarak hazırlanması ve internet ortamında sunulması,
23. Farklı varış noktalarının tanıtımına yönelik faaliyetlerin yapılması,
24. Bakanlıklarda, üniversitelerde ve özel sektörde yetişmiş kişilerin uluslararası kuruluşlara başvurularının desteklenmesi,
25. UNWTO, SKAL, FIJET vb. kuruluşların yönetimlerinde görev alma, işbirliği ve ülkemizde temsilcilik açılmasının özendirilmesi,
26. Türkiye'de yazılı basın, televizyon ve internet üzerinden kamuoyuna ulaşan etkin turizm medyasının, gelecekte turizmin gelişmesi ile tanıtma ve kültür alanlarında etkili olabilmesi için desteklenmesi,
27. Turizm sektöründe aktif faaliyet gösteren dernek ve medya kuruluşlarının Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın faaliyetlerine daha çok katılmasının sağlanması.

VIII. Çevrenin Korunmasına İlişkin Yasal Düzenleme ve Bilinçlendirmeye Yönelik Hedefler

1. Sürdürülebilir turizm ve çevre uygulamaları hayata geçirilecektir.
2. Turizmde çevre ve koruma bilinci arttırılacaktır.
3. Turizmde sürdürülebilir enerji ve atık yönetimi sistemleri hayata geçirilecektir.

Çevrenin Korunmasına İlişkin Yasal Düzenleme ve Bilinçlendirmeye Yönelik Eylemler

1. Yerli ve yabancı yatçıların gezi mekanı olan ve korunmaya muhtaç koylarda, yatların oluşturduğu kirliliğin önlenmesi amacı ile alt yapı yatırımlarının, çıkarılan kanun ve yönetmeliklere uygun olarak tamamlanması,
2. Örnek çevre uygulamalarının ödüllendirilmesi,
3. Sağlıklı ve güvenli plaj oluşturulmasına özen gösterilmesi,
4. Atıkların plaj ve sokağa atılmasını caydırıcı önlemlerin alınması ve bu konuda farkındalık yaratılması,
5. Turizm eğitimi müfredatına orta öğretim ve yükseköğretimde, çevre ve koruma konularının dahil edilmesi.

IX. Turizmde Kaliteye Yönelik Hedefler

1. Turizmde toplam kalite artırılabacaktır.
2. Turizm bölgelerinde şehirleşme kalitesi arttırılacaktır.
3. Turizmde hizmet kalitesi arttırılacaktır.

Turizmde Kaliteye Yönelik Eylemler

1. Turizmde görev alan personelin hizmet standartlarına uygun eğitimlerden geçirilmesinin sağlanması,
2. Turistik yöre halkının turizm gelirinden pay almasını sağlayacak eğitim ve mali destek programlarının uygulanması,
3. Turistik yörelerde satılan ürünlerde özgünlüğün dikkate alınması ve kalite denetiminin sağlanması,
4. Turizm işletmelerinde hizmet standartlarının güncelleştirilecek daha etkili denetim sisteminin kurulması,
5. Antalya ve Muğla'da uygulanmakta olan turizm "Alo 179 Turizm Çağrı ve Danışma Merkezi Hattı"nın ülke genelinde yaygınlaştırılması.

X. Deniz, Kıyı ve Limanlara Yönelik Hedefler

1. Ege ve Akdeniz kıyılarından başlayarak kıyı master planları hazırlanacak ve yat limanı yapımına uygun bölge ve sahaların kısa, orta, uzun vadeli öncelikleri belirlenecektir.
2. Denizlerimizin kirletilmesinin önlenmesi için tedbir alınacaktır.

Deniz, Kıyı ve Limanlara Yönelik Eylemler

1. Marina yapılmasına uygun yerlerin, jeolojik/biyolojik/sosyal/ulaşım vb. hususlarla ilgili tüm kriterler dikkate alınarak incelenmesi, ilgili bakanlıklar arası ve devlet-özel sektör koordinasyonunu sağlayacak bir yönetim yapısının oluşturulması,
2. Havaalanı, karayolu vb. ulaşım ile alt yapı sorunları çözülmemiş bölgelerde, marina yatırımları öncesinde, söz konusu eksikliklerin tamamlanmasına öncelik verilmesi,
3. Plajlarda lisanslı cankurtaran bulundurulması ve su sporları disiplinine dahil edilmesi,
4. Turizm amaçlı kullanılan plajlarda “plaj profili” çıkartılması,
5. Deniz suyunun mikrobiyolojik analizlerinin AB normlarına göre yapılmasına devam edilmesi ve sonuçlarının kamuoyu ile paylaşılması.

EK II. TURİZME ÖZGÜ HİZMETLER LİSTESİ

(Ziyaretçilerin tüketimine bağlı)

CPC/Kod Hizmetler (Toplam: 177 Hizmet)

- 63110.0 Otel ve motel konaklama hizmetleri
- 63191.0 Tatil merkezi ve yazlık ev hizmetleri
- 63192.0 Möbleli konaklama kiralama hizmetleri
- 63193.0 Gençlik yurdu servisleri
- 63194.0 Çocuk eğitim ve tatil kampı servisleri
- 63195.0 Kamp ve karavan alanı servisleri
- 63199.1 Yataklı tren, vagonu ve benzer ulaşım araçları, öğrenci konaklama salonu hizmetleri
- 63210.0 Tüm restoran servislerinin bulunduğu yemek hizmetleri
- 63290.0 Diğer yiyecek sunum hizmetleri
- 63300.0 Bina ve müştemilatlarındaki içecek sunum hizmetleri
- 64111.1 Tarifeli yolcu treni servisleri
- 64111.2 Tarifesiz yolcu treni servisleri
- 64112.0 Şehir içi ve banliyö yolcu demiryolu ulaşım hizmetleri
- 64211.0 Şehir içi ve banliyö tarifeli yolcu karayolu ulaşım hizmetleri
- 64212.0 Şehir içi ve banliyö özel amaçlı karayolu yolcu ulaşım hizmetleri
- 64213.0 Şehirler arası tarifeli karayolu yolcu taşıma hizmetleri
- 64214.0 Şehirlerarası özel amaçlı karayolu yolcu taşıma hizmetleri
- 64219.1 Tarifeli kayak merkezine taşıma servisleri
- 64219.2 Teleferik ve dağ demiryolu servisleri
- 64221.0 Taksi servisleri
- 64222.0 Şoförlü yolcu arabası kiralama hizmetleri
- 64223.0 Şoförlü otobüs kiralama hizmetleri
- 64224.0 İnsan veya hayvan çekişli araçla yolcu taşıma hizmetleri
- 65111.0 Feribot ile kıyı veya okyanuslararası deniz taşıma servisleri
- 65119.1 Diğer kıyı veya okyanuslararası deniz yolcu tarifeli taşıma servisleri
- 65119.2 Diğer kıyı veya okyanuslararası tarifesiz deniz yolcu taşıma servisleri
- 65119.3 Gezi teknesi hizmetleri
- 65119.4 Nakliye gemilerinde yolcu hizmetleri
- 65130.1 Kıyı veya okyanus aşırı seyahatler için kaptanlı yolcu gemisi kiralama hizmetleri
- 65140.0 Kıyı veya açık sularda gemi çekme ve itme servisleri

- 65211.0 İç sularda feribotla yolcu taşıma servisleri
- 65219.1 İç sularda feribotla tarifeli yolcu taşıma servisleri
- 65219.2 Turistik yerlere tekne gezintisi hizmetleri
- 65219.3 Gemi hizmetleri
- 65230.0 İç sularda kaptanlı yolcu teknesi kiralama hizmetleri
- 65240.0 İç sularda gemi çekme ve itme servisleri
- 66110.0 Tarifeli havayolu yolcu taşıma hizmetleri
- 66120.1 Tarifesiz havayolu yolcu taşıma hizmetleri
- 66120.2 Uçak ve helikopterle gezi hizmetleri
- 66400.0 Pilotlu uçak kiralama hizmetleri
- 67300.0 Seyr-ü sefer yardım hizmetleri
- 67400.0 Demiryolu taşımacılığı destek hizmetleri
- 67510.0 Otobüs durakları hizmetleri
- 67520.1 Otoyol işletme hizmetleri
- 67520.2 Köprü ve tünel işletme hizmetleri
- 67530.1 Yolcu terminali parketme işletmesi
- 67590.0 Diğer yolcu taşıma destek hizmetleri
- 67610.0 Liman ve su yolu servisleri (kargo hariç)
- 67630.0 Tekne kurtarma ve yeniden yüzdürme hizmetleri
- 67690.1 Gemi yakıtı servisleri
- 67690.2 Özel eğlence yerleri yolcu servislerinin bakım ve idame hizmetleri
- 67710.0 Havayolu işletme servisleri (kargo hariç)
- 67790.0 Hava veya uzay taşımacılığı diğer destek hizmetleri
- 67811.0 Seyahat ajansları hizmetleri
- 67812.0 Tur operatörü servisleri
- 67813.0 Turist bilgi servisleri
- 67820.0 Turist rehberi servisleri
- 71100.1 Seyahat kartı servisleri
- 71100.2 Seyahat ödünç verme servisleri
- 71100.3 Araç kiralama servisleri
- 71311.1 Seyahat hayat sigortası servisleri
- 71320.1 Seyahat kaza sigortası servisleri
- 71320.2 Seyahat sağlık sigortası servisleri
- 71331.1 Özel motorlu araçlar sigorta servisleri
- 71334.1 Yolcu uçağı sigorta hizmetleri
- 71334.2 Yolcu gemisi sigorta hizmetleri

- 71339.1 Seyahat sigortası servisleri
- 71552.0 Döviz bozdurma büfesi hizmetleri
- 72211.1 Zaman paylaşımli aktivitelere destek hizmetleri
- 73111.0 Araba ve hafif van tipi araçların kiralama servisleri (şoförsüz)
- 73114.1 Motorlu kamp araçları kiralama servisleri (şoförsüz)
- 73115.1 Kaptansız yolcu gemisi kiralama servisleri
- 73116.1 Pilotsuz yolcu uçağı kiralama servisleri
- 73240.1 Motorsuz kara taşıma araçları kiralama servisleri
- 73240.2 Kış sporları malzemesi kiralama servisleri
- 73240.3 Motorsuz havayolu taşıma araçları kiralama servisleri
- 73240.4 Su sporları ve plaj malzemeleri kiralama servisleri
- 73240.5 Kamp malzemeleri kiralama servisleri
- 73240.6 At kiralama servisleri
- 73290.1 Fotoğraf kamerası kiralama servisleri
- 83811.1 Pasaport/vize fotoğraf servisleri
- 83820.0 Fotoğraf filmi işleme servisleri
- 83910.0 Çeviri ve yorumlama servisleri
- 84510.0 Kütüphane hizmetleri
- 84520.0 Arşiv hizmetleri
- 85970.0 Ticaret fuarı organizasyon hizmetleri
- 87141.0 Motorlu araçlar bakım ve tamir hizmetleri
- 87142.0 Motosiklet ve kar motosikleti tamir ve bakım hizmetleri
- 87143.0 Römork ve diğeri motorlu araçların tamir ve bakım hizmetleri
- 87149.1 Gezi tekneleri tamir ve bakım hizmetleri
- 87149.2 Gezi uçakları tamir ve bakım hizmetleri
- 87290.1 Diğeri araçların tamir ve bakım hizmetleri
- 91131.1 Balık avlama lisans hizmetleri
- 91131.2 Avlanma lisans hizmetleri
- 91210.1 Pasaport verme hizmetleri
- 91210.2 Vize verme hizmetleri
- 92900.1 Dil eğitim servisleri
- 92900.2 Operatör lisans eğitim servisleri
- 96151.0 Film gösterim servisleri
- 96230.0 Sahne sanatları işletim hizmetleri
- 96310.0 Sahne sanatçılarının hizmetleri
- 96411.0 Tarihi yerler hariç müze servisleri

- 96412.0 Tarihi yerlerin korunma hizmetleri
- 96421.0 Botanik bahçesi servisleri
- 96422.0 Doğal alan ve yaşamı koruma servisleri
- 96510.0 Spor ve spor organizasyonu servisleri
- 96520.1 Golf sahası hizmetleri
- 96520.2 Kayak merkezi işletme servisleri
- 96520.3 Yarış pisti
- 96520.4 Binicilik eğitimi servisleri
- 96520.5 Eğlence parkı ve plajı servisleri
- 96590.1 Macera sporları
- 96620.1 Spor okulu servisleri
- 96629.2 Rehberlik hizmetleri (dağcılık, avlanma ve balıkçılık)
- 96910.1 Temalı park servisleri
- 96910.2 Eğlence parkı servisleri
- 96910.3 Fuar ve karnaval servisleri
- 96920.1 Talih oyunları – casino servisleri
- 96920.2 Sigara, çikolata vb. madde alınabilir otomatik makine servisleri
- 97230.1 Spor ve sağlık merkezi
- 97230.2 Sauna ve hamam servisleri
- 97230.3 Masaj servisleri
- 97230.4 Güzellik merkezi servisleri
- 97910.0 Refakatçi servisleri
- 99000.0 Bölge dışı organizasyon ve kuruluşlar tarafından sağlanan hizmetler
- 62121.1 Uzmanlaşmamış meyve ve sebze perakende satış yeri hizmetleri
- 62122.1 Uzmanlaşmamış süt ürünleri, yumurta, yağ benzeri yiyecek satış yeri hizmetleri
- 62123.1 Uzmanlaşmamış et ve tavuk satış yeri hizmetleri
- 62124.1 Balık ve deniz mahsulleri, uzmanlaşmamış satış yeri hizmetleri
- 62125.1 Uzmanlaşmamış unlu ve şekerli mamuller satış yeri hizmetleri
- 62126.1 Uzmanlaşmamış içecek satış yeri hizmetleri
- 62128.1 Uzmanlaşmamış tütün mamulleri satış yeri hizmetleri
- 62132.1 Uzmanlaşmamış çadır ve kamp malzemeleri satış yeri hizmetleri
- 62133.1 Uzmanlaşmamış giyim, kürk ve giysi aksesuarları satış yeri hizmetleri
- 62134.1 Uzmanlaşmamış ayakkabı satış yeri hizmetleri
- 62142.1 Uzmanlaşmamış radyo ve televizyon ekipmanı, müzik enstrümanları ve kayıtları ve teypleri satış yeri hizmetleri
- 62151.1 Uzmanlaşmamış kitap, gazete, magazin ve kırtasiye satış yeri hizmetleri

- 62152.1 Uzmanlaşmamış fotoğraf, optik ve hassas cihazlar satış yeri hizmetleri
- 62154.1 Uzmanlaşmamış kol saati, saat ve mücevher satış yeri hizmetleri
- 62155.1 Bisiklet dahil olmak üzere spor malzemeleri satan uzmanlaşmamış satış yeri hizmetleri
- 62156.1 Deri malzemeler ve seyahat aksesuarları satan uzmanlaşmamış satış yeri hizmetleri
- 62159.1 Uzmanlaşmamış hatıra eşya satış yeri hizmetleri
- 62175.1 Uzmanlaşmamış parfümeri, kozmetik ve banyo sabunları satış yeri hizmetleri
- 62181.1 Uzmanlaşmamış motorlu araç, motosiklet, kar-mobileti ve bu araçlarla ilgili parça ve aksesuar satış yeri hizmetleri
- 62182.1 Uzmanlaşmamış diğer ulaşım ekipmanı (bisiklet hariç) satış yeri hizmetleri
- 62184.1 Uzmanlaşmamış bilgisayar ve paket yazılım satış yeri hizmetleri
- 62191.1 Uzmanlaşmamış katı, sıvı ve gaz yakıt ve ilgili ürünler satış yeri hizmetleri
- 62221.1 Uzmanlaşmış meyve ve sebze satış yeri hizmetleri
- 62222.1 Uzmanlaşmış süt ürünleri, yumurta, yağ benzeri yiyecek satış yeri hizmetleri
- 62223.1 Uzmanlaşmış et ve tavuk satış yeri hizmetleri
- 62224.1 Uzmanlaşmış balık ve deniz mahsulleri satış yeri hizmetleri
- 62225.1 Uzmanlaşmış unlu ve şekerli mamuller satış yeri hizmetleri
- 62226.1 Uzmanlaşmış içecek satış yeri hizmetleri
- 62228.1 Uzmanlaşmış tütün mamulleri satış yeri hizmetleri
- 62232.1 Uzmanlaşmış çadır ve kamp malzemeleri satış yeri hizmetleri
- 62233.1 Uzmanlaşmış giyim, kürk ve giysi aksesuarları satış yeri hizmetleri
- 62234.1 Uzmanlaşmış ayakkabı satış yeri hizmetleri
- 62242.1 Uzmanlaşmış radyo ve televizyon ekipmanı, müzik enstrümanları ve kayıtları ve teypleri satış yeri hizmetleri
- 62251.1 Uzmanlaşmış kitap, gazete, magazin ve kırtasiye satış yeri hizmetleri
- 62252.1 Uzmanlaşmış fotoğraf, optik ve hassas cihazlar satış yeri hizmetleri
- 62254.1 Uzmanlaşmış kol saati, saat ve mücevher satış yeri hizmetleri
- 62255.1 Bisiklet dahil olmak üzere spor malzemeleri satan uzmanlaşmış satış yeri hizmetleri
- 62256.1 Uzmanlaşmış deri malzemeler ve seyahat aksesuarları satış yeri hizmetleri
- 62259.1 Uzmanlaşmış hatıra eşya satış yeri hizmetleri
- 62275.1 Uzmanlaşmış parfümeri, kozmetik ve banyo sabunları satış yeri hizmetleri
- 62281.1 Uzmanlaşmış motorlu araç, motosiklet kar-mobileti ve bu araçlarla ilgili parça ve aksesuar satış yeri hizmetleri
- 62282.2 Uzmanlaşmış diğer ulaşım ekipmanı (bisiklet hariç) satış yeri hizmetleri
- 62284.2 Uzmanlaşmış bilgisayar ve paket yazılım satış yeri hizmetleri
- 62291.1 Uzmanlaşmış katı, sıvı ve gaz yakıt ve ilgili ürünler satış yeri hizmetleri

EK III. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA GÖSTERGELERİ

SOSYAL		
Konu	Alt Konu	Gösterge
Eşitlik	Yoksulluk	Yoksulluk Sınırı Altında Yaşayan Nüfus yüzde 'si
		Gelir Eşitsizliği Gini Endeksi
		İşsizlik Oranı
	Cinsiyet Eşitliği	Ortalama Kadın Ücretinin Erkek Ücretine Oranı
Sağlık	Beslenme Durumu	Çocukların Beslenme Durumu
	Ölüm oranı	5 Yaş Altı Ölüm Oranı
		Doğumda Yaşam Beklentisi
	Sağlık Önlemleri	Yeterli Kanalizasyona Sahip Nüfus Oranı Atık İmha Olanakları
	İçme Suyu	İçme Suyuna Erişebilen Nüfus
	Sağlık Hizmetleri	Temel Sağlık Koruma Hizmetlerine Erişebilen Nüfus Yüzdesi
		Bulaşıcı Çocukluk Hastalıklarına Karşı Aşılama
Doğum Kontrolü Yaygınlık oranı		
Eğitim	Eğitim Düzeyi	Temel Eğitimde 5. Sınıfa Ulaşan Çocuklar
		Yetişkin Ortaöğretim Başarı Düzeyi
	Okur-Yazarlık	Yetişkin Okur-Yazarlık Oranı
Barınma	Yaşam Koşulları	Kişi Başına Düşen Alan (m ²)
Güvenlik	Suç (36, 24)	Her 100.000 Kişilik Nüfus İçin Kayıtlı Suçlar
Nüfus	Nüfus Hareketleri	Nüfus Artış Hızı
		Kentsel Resmi ve Gayrı Resmi Yerleşme Nüfusu

ÇEVRESEL		
Konu	Alt Konu	Gösterge
Atmosfer	İklim Değişikliği	Sera Gazları Emisyonu
	Ozon Tabakası İncelmesi	Ozon İnceltici Madde Kullanımı
	Hava Niteliği	Kentlerdeki Hava Kirletici Maddelerin Yoğunluğu
Toprak	Tarım	Tarıma Elverişli ve Verimli Toprak Alanlar
		Gübre Kullanımı
		Tarımsal İlaçların Kullanımı
	Ormanlar	Tarım Toprağı Yüzdesi Olarak Ormanlık Alan
		Odun Üretimi Yoğunluğu
	Çölleşme	Çölleşmeden Etkilenen Alan
Kentleşme	Kentsel Yerleşme Alanları ve Gecekondular	
Okyanus, Deniz ve Sahiller	Kıyı Bölgesi	Kıyılardaki Algea/Yosun Konsantrasyonu
		Kıyı Bölgelerde Yaşayan Toplam Nüfus Oranı
	Avlak	Yıllık Balık Avlama Miktarı
Tatlı Su	Su Miktarı	Toplam Su Miktarından Yıllık Yeraltı ve Yerüstü Sularının Çekim Miktarı
	Su Niteliği	Su Kitlelerindeki Biyolojik Oksijen Miktarı
		Tatlı Sulardaki Dışkısal Koliform Konsantrasyonu
Biyolojik Farklılık	Ekosistem	Seçilmiş Önemli Ekosistem Alanı
		Toplam Alanın Yüzdesi Olarak Korunmuş Alan
	Türler	Seçilmiş Önemli Türlerin Çokluğu

EKONOMİK		
Konu	Alt Konu	Gösterge
Ekonomik Yapı	Ekonomik performans	Kişi Başı GSYİH
		GSYH'da Yatırımların Oranı
	Ticaret	Mal ve Hizmetlerde Ticaret Dengesi
	Mali Durum	Borç/ GSMH Oranı
GSMH Yüzdesi Olarak Verilen/Alınan ODA ^{1*}		
Tüketim ve Üretim Kalıpları	Malzeme Tüketimi	Malzeme Kullanım Yoğunluğu
	Enerji Kullanımı	Kişi Başı Yıllık Enerji Tüketimi
		Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Tüketimindeki Pay
		Enerji Kullanımı Yoğunluğu
	Atık Üretimi ve Yönetimi	Endüstriyel ve Kentsel Katı Atık Üretimi
		Zararlı Atık Üretimi
		Radyoaktif Atık Yönetimi
		Atık Dönüşümü ve Tekrar Kullanımı
Nakliye	Ulaşım Modunda Katedilen Kişi Başı Mesafe	

KURUMSAL		
Konu	Alt Konu	Gösterge
Kurumsal Çerçeve	Sürdürülebilir Kalkınmanın Stratejik Uygulaması	Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi
	Uluslararası İşbirliği	İmzalanan Küresel Anlaşmaların Uygulanması
Kurumsal Kapasite	Bilgi Erişimi	Her 1000 Oturan İçin İnternet Aboneliği Sayısı
	İletişim Altyapısı	Her 1000 Oturan İçin Ana Telefon Hattı
	Bilim ve Teknoloji	GSYİH Yüzdesi Olarak Araştırma Geliştirme Harcamaları
	Afet Yönetimi	Doğal Afetler Dolayısıyla Ekonomik Kayıp ve İnsan Kaybı

EK IV. TURİZMDE GLOBAL ETİK İLKELER

Bölüm 1: Turizmin Toplumlararası Karşılıklı Anlayışa Katkısı

1. Felsefi ve ahlaki değerler ile kültürel ve dini değerlerin çeşitliliğini kavramak ve bunlara saygı göstermek, sorumlu turizmin temeli ve sonucudur. Turizmin gelişmesinde etkili olan taraflar ve bizatihi turistler, ulusal azınlıklar ve yerli halk da dahil tüm insanların sosyal ve kültürel değerlerine önem vermelidir.

2. Turizm faaliyetleri, ev sahibi bölge ve ülkenin özellik ve gelenekleriyle uyum içinde, alışkanlık ve yasalarına saygı gösterilerek gerçekleştirilmelidir.

3. Ev sahibi topluluk ve yerel profesyoneller, bölgelerine gelecek turistlerin yaşam şekli, beklentileri ve damak zevklerine saygı göstermelidir.

4. Turist ve beraberindeki eşyanın güvenliğinden kamu görevlileri sorumludur. Turistin her türlü zarardan korunması için kamu görevlileri gerekli önlemleri almalıdır. Turistik tesislerin ve kültürel / doğal mirasın korunması milli yasalarla güvence altına alınmalıdır.

5. Başka yöreleri ziyaret eden turistler, her türlü suç, yanlış davranış ya da yerel halkı incitici veya küçük düşürücü davranışlardan kaçınmalıdır.

6. Turist, hangi varış noktasını ziyaret ediyorsa orayla ilgili sağlık, güvenlik başta olmak üzere asgari bilgileri edinmekle yükümlüdür.

Bölüm 2: Turizmin Bireysel ve Kolektif Yönleri

1. Genelde dinlenme, spor ve kültürle ilgili bir faaliyet olan turizm, bireysel ve kolektif organizasyonun bir unsuru olarak açık görüşlülükle gerçekleştirildiğinde, kendini eğitime ve toplum / kültürler arası farkları öğrenmek açısından önemli fırsattır.

2. Turizm faaliyeti insan haklarının, özellikle de çocuk, yaşlı, engelli, etnik azınlıklar gibi daha savunmasız grupların bireysel haklarının gelişmesine katkı sağlamalıdır.

3. Hangi şekilde olursa olsun insan sömürsü, özellikle cinsel açıdan ve çocuklara uygulandığında, turizmin temel amaçlarına karşıdır. Bu turizmin bir eksikliğidir. Tüm ülkeler tarafından gerekli yasal önlemler alınarak, yasaklanmalı ve cezalandırılmalıdır.

4. Din, sağlık, eğitim, kültür, dil öğrenme amaçlı seyahatler, turizmin yararlı türleridir ve teşvik edilmelidir.

5. Turizmin ekonomik, sosyal, kültürel faydalarının ve getirdiği risklerin ülkelerin eğitim programlarına alınması desteklenmelidir.

Bölüm 3: Sürdürülebilir Gelişmenin Unsuru Olarak Turizm

1. Turizmin gelişmesinde bütün taraflar, sağlam, sürekli ve sürdürülebilir ekonomik büyüme perspektifinde doğal çevreyi korumakla yükümlüdür. İhtiyaçların giderilmesinde gelecek nesiller dikkate alınmalıdır.

2. Kaynak tasarrufu, özellikle de su ve enerji tasarrufu sağlayan ve atık azaltan yöntemlere öncelik tanıyan turizm türleri, ulusal / bölgesel / yerel kamu yetkililerince teşvik edilmelidir.

3. Okul tatilleri gibi turist akışının arttığı dönemler, turizmin çevre üzerindeki etkisini azaltacak şekilde düzenlenmelidir.

4. Turizm altyapısı ve faaliyetleri, ekosistem, biyoçeşitlilik ve vahşi yaşamın korunmasını sağlayacak şekilde hazırlanmalıdır.

5. Doğa turizmi ve ekoturizm, turizmin gelişmesi ve zenginleşmesinde rol oynayan temel unsurlar olarak kabul edilmelidir.

Bölüm 4: Kültürel Mirası Kullanan ve Zenginleştiren Unsur Olarak Turizm

1. Turizm eserleri, insanoğlunun ortak mirasıdır.

2. Turizm politikası ve turizm faaliyetleri, sanatsal / arkeolojik / kültürel mirasa saygı içinde gelecek nesiller dikkate alınarak yürütülmelidir. Müzeler, anıtlar, tarihi kalıntılar özel korumaya alınmalıdır. Özel mülke ait kültürel mirasın halka açılması, sahiplerinin izniyle, desteklenmelidir.

3. Kültürel alanların ziyaretinden elde edilen gelirin en azından bir bölümü, bu alanların korunması ve geliştirilmesi için kullanılmalıdır.

4. Turizm faaliyetleri, geleneksel kültürel ürünlerin bozulması ya da standardize edilmesi yerine, yaşaması ve gelişmesine olanak verecek şekilde programlanmalıdır.

Bölüm 5: Ülke ve Toplumların Refahını Artıran Bir Faaliyet Olarak Turizm

1. Yerel nüfus, turizm faaliyetlerinin ekonomik, sosyal ve kültürel faydalarından, özellikle de turizmin yarattığı doğrudan ve dolaylı istihdamdan yararlanmalıdır.

2. Turizm politikaları, ziyaret edilen bölgedeki yaşam standardının yükseltilmesine katkıda bulunacak şekilde uygulanmalıdır. Turizm tesislerinin planlanması, mimarisi ve işletilmesi yerel ekonomik ve sosyal dokuya entegre olacak şekilde yürütülmelidir. Yetenekler eşit olduğunda, yerel işgücü tercih edilmelidir.

3. Sorunlu kıyı bölgeleri, adalar, kırsal alanlar gibi ekonomik faaliyetlerin yeterince gelişmediği bölgelerde turizm, refah yaratan bir araç olarak dikkate alınmalıdır.

4. Turizm yöneticileri, özellikle yatırımcılar, gerçekleştirecekleri projelerin çevre ve doğal yaşama etkisini inceleyen araştırmalar yapmalıdırlar. Şeffaflık ve nesnellik içinde, yapmayı planladıklarını yerel halkla paylaşmalı, projelerin olası sonuçları hakkında halkı bilgilendirmelidirler.

Bölüm 6: Turizmin Geliştirilmesinde Tarafların Yükümlülükleri

1. Turizm yöneticileri, turistlere gidecekleri yer, seyahat koşulları, konaklama tesisi hakkında gerçekçi bilgiler sağlamakla yükümlüdür. Kontratta taahhüt edilen doğa, fiyat ve hizmet kalitesiyle ilgili herhangi bir ihlal durumunda, ödenecek tazminatla ilgili açık ve anlaşılır hükümler bulunmalıdır.

2. Turizm yöneticileri, kamu görevlileriyle işbirliği yaparak, turistlerin güvenliği ve sağlığını güvence altına almakla yükümlüdür. Bu amaçla bir sigorta ve acil yardım sistemi kurulmasına ihtiyaç vardır. Bu konulardaki eksiklikler maddi tazminat ödenmesini gerektirir.

3. Turizm yöneticileri, turistlerin kültürel ve dini vecibelerini yerini getirmesine yardımcı olmalıdırlar.

4. Turist gönderen ve ağırlayan ülkelerin kamu görevlileri, turizm yöneticileri ve onların üye oldukları organizasyonlarla işbirliği içinde, tur düzenleyen firmanın iflası durumunda turistlerin ülkelerine dönmelerini sağlamalıdır.

5. Hükümetler, vatandaşlarını dünyanın değişik bölgelerinde meydana gelen olaylar hakkında bilgilendirmek, uyararak / görevine sahiptir. Ancak bu bilgilendirme önyargı ve abartmadan uzak olmalı, varış noktası ülkelere ya da kendi tur operatörlerine zarar verecek nitelik taşımamalıdır. Seyahat danışmanları ilgili ülkenin yetkilileriyle görüşerek, (varsa) tehlikenin gerçek boyutları hakkında uyarılarda bulunmalı veya normal şartlara döndüğü açıklanmalıdır.

6. Basın, özellikle de turizm basını, dünyadaki turizm hareketlerini değiştirecek olaylar hakkında doğru ve dengeli bilgi vermelidir. Sürekli gelişen iletişim teknolojisi ve elektronik ticaret de, bu doğruluk ve güvenilirlik ilkesine sadık olmalıdır.

Bölüm 7: Turizme Katılma Hakkı

1. Dünyanın sahip olduğu değerler, tüm insanlara açıktır. Yerel ve uluslararası turizm hareketine katılmak boş zaman değerlendirilmesinin en iyi şekli olarak görülmeli ve her türlü engelleyici unsur ortadan kaldırılmalıdır.

2. Turizm hareketine katılmak, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde belirtilen dinlenme, çalışma saatlerinin sınırlandırılması ve ücretli izin hakkının bir sonucu olarak değerlendirilmelidir.

3. Sosyal turizm, özellikle de gruplar halinde yapılan turizm, kamu görevlilerinin desteğiyle geliştirilmelidir.

4. Aile, gençlik, öğrenci, 3. yaş ve özürülülerin turizm hareketine katılması kolaylaştırılmalı ve teşvik edilmelidir.

Bölüm 8: Turizm Hareketinde Özgürlük

1. Turist, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi uyarınca kendi ülkelerinde ya da ülkelerarası seyahat etme özgürlüğüne sahiptir. Transit geçiş, konaklama ve kültürel alanları ziyaret sırasında gereksiz formalite ve farklı muamele görmemeleri gerekir.

2. Turist, yerel ya da uluslararası iletişim kurma, idari, adli, sağlık hizmetlerinden yararlanma, diplomatik kurallar gereği kendi ülkesinin dış temsilcilikleriyle bağlantı kurma haklarına sahiptir.

3. Turiste, ziyaret ettiği ülkede, kendisiyle ilgili özel bilgilerin gizliliği konusunda güvence verilmelidir.

4. Sınır geçişlerinde uygulanan vize, sağlık, gümrük işlemleri, uluslararası anlaşmalar dikkate alınarak mümkün olduğunca basitleştirilmeli; bu konuda ülkeler arasında ortak bir yöntem geliştirilmelidir. Turizm, sektördeki rekabeti baltalayan vergi ve harçlardan arındırılmalıdır.

5. Turist, uluslararası konvertibiliteye sahip para birimini kullanma hakkına sahip olmalıdır.

Bölüm 9: Turizm Sektöründe Çalışanların ve Girişimcilerin Hakları

1. Turizm sektöründe ücretli veya kendi adına çalışanların temel hakları, sektörün mevsimsel, esnek ve uluslararası olma özellikleri de dikkate alınarak, yerel ve ulusal yönetim birimlerinin gözetiminde garanti altına alınmalıdır.

2. Turizmde ücretli ve kendi adına çalışanlar, eğitim, sosyal güvenlik, iş güvencesi, yaşam koşullarını iyileştirme gibi haklara sahip olmalıdır.

3. Gerekli yetenek ve donanıma sahip kişiler, ulusal yasal çerçeve dahilinde profesyonel anlamda turizmde faaliyet gösterme hakkına sahiptirler. Özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin sektöre girişinde yasal ve idari sınırlamalar asgariye indirilmelidir.

4. Turizmde çalışanlar arasında bilgi / deneyim alışverişi, sektörün gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası yasa ve anlaşmalarla söz konusu alışveriş kolaylaştırılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.

5. Turizmde faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerin sektörü kontrol etmesi önlenmeli, bu şirketlerin bölgesel turizmin kalkınmasına yönelik yatırımlara yönelmeleri sağlanmalıdır.

6. Turist gönderen ve alan ülkelerde faaliyet gösteren firmaların ortaklıkları veya dengeli ilişkileri, sektörün sürdürülebilir gelişimine ve kazancın hakça dağılımına önemli katkı sağlamaktadır.

Bölüm 10: Turizmde Global Etik İlkelerin Uygulanması

1. Etik ilkelerin uygulanmasında kamu ve özel sektör işbirliği içinde olmalıdır.

2. Turizm sektöründeki tüm taraflar, turizmin geliştirilmesi, insan hakları, çevre, sağlık gibi konularda, uluslararası hukukun prensipleri dahilinde, başta Dünya Turizm Örgütü olmak üzere, uluslararası örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarını tanımaları ve izlemeleri gerekir.

3. Aynı taraflar, Turizmde Global Etik İlkelerin yorumlanması ve uygulanmasında ortaya çıkacak sorunların giderilmesinde bağımsız bir organ olan Turizmde Etik İlkeler Dünya Komitesi'ni tanımalıdır.